

Integreringsretorikken i Arbeiderpartiet

Det nye norske vi

Sjur Aaserud

Masteroppgave ved institutt for lingvistiske og nordiske
studier

UNIVERSITETET I OSLO

14/11- 2014

Sammendrag

Målet for denne oppgaven er å se på integreringsretorikken til Arbeiderpartiet. Jeg har brukt diskursmodellen til Fairclough for å belyse de ulike sidene av politiske tekster. Denne oppgaven er tredelt. En del er viet de sosiokulturelle arenaene for politiske tekster, den andre er viet den diskursive praksisen innenfor Arbeiderpartiet og det tredje segmentet er viet en tekstthermenautisk analyse av *Mangfold og muligheter*.

Forord

Det er mange som skal takkes når regnskapet over nesten et og et halv år med masteroppgavejobbing skal gjøres opp. Først og fremst er det mange i selve Arbeiderpartiet jeg må takke: Kristine Kallset, Lise Christoffersen, Jonas Gahr Støre og Håkon Haugli.

Min veileder i dette arbeidet har på tross av en ufattelig arbeidsmengde alltid funnet tid til meg og brutt illusjoner, sparket meg i gang og fått fokus på det som skulle bli den røde tråden i arbeidet.

Takk Kjell Lars Berge!

Ellers vil jeg takke Sindre Bangstad for interessante diskusjoner. Og som alltid min våpendrager Sofus Kjekka som alltid er der for gode diskusjoner.

Og sist, men aller viktigst, min kjære Pil som mer eller mindre opprettholdt ”vårt lille vi” i en relativt monoman tilværelse.

Innhold

SAMMENDRAG	2
FORORD	2
INNLEDNING	4
VALG AV OPPGAVE OG AV PARTI	5
POLITISK RETORIKK	5
FORSKJELL PÅ INNVANDRINGSPOLITIKK OG INTEGRERINGSPOLITIKK	7
TEORETISK RAMMEVERK MED ELEMENTER FRA KRITISK DISKURSANALYSE	8
DISKURSBEGREPET	8
DISKURSANALYTISKE MODELLER.....	9
SOSIOKULTURELL PRAKSIS: ARENAENE FOR POLITISK RETORIKK.	11
DISKURSIV PRAKSIS: PRODUKSJON, DISTRIBUSJON OG KONSUMPSJON AV TEKSTER LAGET AV ARBEIDERPARTIET	26
EN NY DAGSORDEN FOR INTEGRERING	35
SELVREFERANSE	45
BRUK AV KONKRETE EKSEMPLER FOR Å FORTELLE ET NARRATIV	46
SYN PÅ MER SAMMENSATT BEFOLKNING	48
OM Å VISE TIL PARALLELLER I ARBEIDERPARTIETS SAMFUNNSOPPDRAG	51
DELTAKELSE SOM EN AV NØKLENE.....	52
”DET NYE NORSKE VI” MÅ SNAKKE SAMME SPRÅK	56
UTDANNING	58
FRA DET GENERELLE TIL DET KONKRETE TILTAK.....	60
FRA ”DET NORSKE HUS” TIL DEN INTEGRERINGSPOLITISKE SAMFUNNSBYGGINGEN.....	61
BEGRENSE HØYREPOPULISTISKE TENDENSER	62
MODELLESER.....	63
KONKLUSJON	64
KILDER:	70

Innledning

Norge har blitt et flerkulturelt samfunn. Den påstanden er udiskutabel. Befolkningsandelen som utgjøres av mennesker med innvandrerbakgrunn er stigende og en av grunnene til at Norge er en nasjon i vekst. Integrering har blitt et nærmest uendelig stort begrep som ofte knyttes til hva som er lite velfungerende i samfunnet vårt.

Temaet for denne oppgaven er integreringsretorikken til Arbeiderpartiet. Altså det språklige budskapet partiet kommuniserer knyttet til et område i politikken med mange utfordringer og sterke meninger. I tråd med økt mediefokus og kulturkonflikter, så har offentligheten markant blitt mer opptatt av innvandringsrelaterte temaer. Det har vært en markant dreining mot mer og mer oppmerksomhet i media. Fra å være marginale saker bare et fåtall av befolkningen har meninger om til å bli noe de aller fleste har måttet forholde seg til og mene noe om. Til sammenligning så var det i 1960 2536 personer som var født i Afrika, Asia eller Sør- Amerika (0,07 %) og i 2012 var det 10 % av befolkningen som var innvandrere eller hadde foreldre som var det (Halvorsen, Stjernøy og Øverbye 2010: 47). Integreringsproblematikken kan sies å ha nådd nye høyder etter sommeren 2014. Terrorberedskap, Syriaferere og ekstrem- Islam: verden har trengt eller sprenget seg inn i lille Norge. Dette har etter hvert de politiske partiene også måtte ta konsekvensene av og produsere en politikk som dekker den nye tids temaer. Planer for beredskap, søskenekteskap, kjønnslemlestelse og et for vårt synspunkt datert kvinnesyn. Kulturkonfliktene har etterhvert blitt mange og en kan spørre seg om det negative fokuset overtar helt i media? Om førstesider er med på å bygge opp innvandringsstereotyper og fremprovosere fordommer om ”det nye Norge”? Alle interessante problemstillinger som hadde vært spennende å undersøke, men denne oppgaven tar for seg politikkenes svar på debatten. Da forstått som den politiske integreringsretorikken til Arbeiderpartiet.

Gjennom utbygging av menneskerettigheter, opprettelsen av det frie arbeidsmarked via EU og økende uro i utsatte deler av verden har Norge fått inn nye grupper av innvandrere. De nye innvandringsbølgene skulle bli kimen til det multikulturelle Norge vi ser i dag. Jeg ønsker å se på hvordan integreringsretorikken under den nylig avgåtte leder Jens Stoltenberg var. Hvordan hans administrasjon løste den nye tids utfordringer med retorikk: Medias fokus på kulturkonflikter, frafallet i videregående skoler blant innvandrergrupper, rasisme og skjevhet i arbeidsmarkedet

for å nevne noen. Hvordan har Arbeiderpartiet svart rent retorisk på dette? I denne oppgaven spør jeg meg hva går integreringsretorikken til Arbeiderpartiet ut på?

Valg av oppgave og av parti

Skal en se på et parti i norsk etterkrigshistorie som har hatt utøvende makt og innflytelse på faktiske samfunnsforhold, så er det Arbeiderpartiet. De har sittet lengst i regjering og vært toneangivende i politikken og i samfunnsdebatten. Allikevel er det et område som andre partier har frontet mer så er det innvandring og integrering. Selv om Arbeiderpartiet var med å ta debatten på stortinget allerede i 1971 og den situasjonen som oppstod da de første bølgene av den nye innvandringsbølgene kom. Dette har tradisjonelt vært et politisk område Fremskrittspartiet har frontet med et ønske om en restriktiv behandling av innvandrere. Lokalvalget i 1987 skulle bli valget der innvandring ble innført som et stort tema og dette førte til markant fremgang for det unge partiet Fremskrittspartiet. Partiet må sies å ha vært og fortsetter å være det av de mest markant innvandringskritiske partiet vi i har i Norge. Sejersted (2005) mener at Frp ved valget i 1987 "(...) red på den tiltagende misnøye over innvandringen (...)". Innenfor samfunnsdiskusjonen så har integrering og innvandring blitt mye problematisert og dette har ført til at det har vært tematikker som har vært vanskelige å ta politiske diskusjoner om. Jeg startet dette prosjektet med et ønske om å finne ut hvilken politikk Arbeiderpartiet mener en må møte integreringstematikken med.

Politisk retorikk

"Politisk retorikk" er en ordkonstellasjon som har sine etymologiske røtter i antikken. *Rhetor* betyr på gresk "taleren" og ble brukt om en som talte offentlig i Athen på 400- og 300-tallet etter vår moderne tidsoppfatning på torg og i rettsal (Andersen 2001: 11). Politikk kommer av *politikos* og betyr "det som vedkommer byen, staten" avledet av det greske ordet *polis* som betyr "borgersamfunn, by/stat" og betød sannsynlig "festning" (De Caprona 2013:1042). Naturlig nok så blir en fusjon av disse begrepene en som taler på veiene av staten og statens styre. Selv om dette blir en nokså løs etymologisk kobling av to gamle begreper, så er nok en vanlig forståelse av begrepet rett og slett "politikertale" eller politisk sjargong som: "bevilge penger til..", "møte morgendagens samfunn med robuste løsninger" og "i henhold til forskrifter". Retorikeren Georg Johannessen sier: "Den politiske talen retter seg alltid mot fremtid. Den kan nevne fortiden og nåtiden, men er i bunn og grunn en tale som handler om: Hva skal vi gjøre nå? Den er alltid preget av agoni. Det betyr

fiendskap. Det skal alltid ligge et element av noe man kjemper mot. Og noe man kjemper for¹” Politisk retorikk kan da være en folkevalgt politiker sine meninger i offentlig sammenheng. Ofte via et medium. I Norge er mange politikere høyt fremme i media og kjente fjes for allmennheten, men mange opplever nettopp dette politikersnakket som noe litt fjernt og noe som ikke vedgår dem.

De gamle grekerne eller da rettere sagt Aristoteles delte sine talesjangre inn i tre.

- *Den rådgivende tale* eller deliberativ retorikk
- *Rettstalen* eller forensisk retorikk
- *Oppvisningstalen* eller epideiktisk retorikk

Etter Aristoteles sin inndeling så tildelte han den rådgivende talen et formål. ”Rådgiving og politisk debatt går ut på å enten tilskynde eller fraråde” (Andersen 2001:29). Videre opplyser Aristoteles i sin retoriske avhandling at det er noen temaer som er viktigere for antikkens politiske taler enn andre. Disse mente han var: ”(...) statens finanser, krig og fred, landets forsvar, eksport og import og lovgiving” (Aristoteles 2006: 40). I demokratiets vugge Athen for en ca. 2500 år siden kunne taleren være sentrert i midten av en forsamling på 5000 på agoraen eller torget. Da hadde han kun sin egen røst og forstand og var prisgitt publikums velvilje. Dette var forumet for den rådgivende talen på den tiden. Med tanke på dagens norsk offentlighet så er dette naturlig nok en for snever oppfattelse av hva politisk retorikk er for noe, men sjangerinndelingen fungerer matnyttig for denne oppgaven ved å tenke i skiller. Fordi like sikkert som at det er noe som er politisk retorikk, så er det det også slik at det er noe som kan defineres som å ikke være det. Og noen temaer tilhører den politiske diskursen og andre er upolitiske. Berge (2014) hevder at politisk retorikk må ”(...) forstås komplekst som *noe som utøves i alle kulturkontekster i samfunnet som av samfunnets deltakere forstås som politiske*”. Dette får konsekvenser for *hvor* en skal lete etter politisk retorikk. Det åpner opp for at politisk retorikk ikke utelukkende er noe som foregår innenfor rammene av ”samfunnets institusjonelt og konstitusjonelt forankrede retoriske praksiser”. Slik at det ikke er utelukkende i den daglige møtevirksomhet på stortinget eller i regjeringskonferanse at den politiske retorikken blir produsert. Den politiske retorikken må ses på ut fra den kulturkonteksten den produseres i. Med denne brede forståelsen av hva politisk retorikk kan være, så åpner det opp for å utforske mange språksfærer og kulturkontekster.

I dagens kompliserte informasjonssamfunn så er ikke lenger talerens fremtredende rolle kun forankret til talestolen, men andre kommunikasjonskanaler som sosiale medier, etermedier,

---

¹ http://www.nrk.no/video/thorbjorn_jaglands_taler/5BD650A76AE20816/emne/Språkbruk/

nettmedier og tradisjonelle aviser blant annet. Mange vil hevde at en avgjørende grunn til at Illinoisenatoren Barack Obama sikret presidentembetet i USA var hans storslagne nettprofilering (Facebook, My Space, Twitter, Youtube og hans eget nettsamfunn *barackobama.com*) som mobiliseringsarena i 2008. Daværende informasjonssjef i Arbeiderpartiet (Ap) Sindre Fossun Beyer mente rett etter valgseieren til Obama at politikere i Norge kunne høste lærdom at dette:

Den viktigste lærdommen er at det ikke hjelper å være på Internett i seg selv, men man må bruke Internett på en måte som gjør at vi klarer å være enda mer til stede og bli flinkere på hvordan vi skal argumentere og komme i dialog med folk.²

Politisk retorikk har i langt større grad funnet sin plass i sosiale medier de senere årene også i Norge, men er selvsagt i utvikling. Rikspolitikere som Hadia Tajik fra Ap og KrFs leder Knut Arild Hareide kommer ofte med oppdateringer og bildeopplastninger på det sosiale mediet twitter, for trekke frem et eksempel.³ Dette er en moderne form for dialog med borgerne og kanalen fungerer svært interaktivt. Det vil si at budskap blir rekontekstualisert og kommentert av andre brukere innenfor twittersfæren. Innlegg i sosiale medier har mange ganger utviklet seg til å bli konkrete nyhetssaker eller debatter i media.

Forskjell på innvandringspolitikk og integreringspolitikk

Selv om det alltid har vært overlappende områder innenfor disse to områdene, så vil det være formålstjenlig å definere de to. Tidligere tiders debatter vektla gjerne begge deler som to sider av samme sak. Så har etterhvert integreringsområdet innenfor politikken skilt lag i flere sammenhenger med innvandringspolitikken. Det er viktig for denne oppgaven at jeg tydeliggjør hva forskjellene er fordi jeg skal snakke mer om hva slags politikk Arbeiderpartiet ser for seg for innvandrere som samfunnsdeltakere.

Mens innvandringspolitikken refererer til hvem som skal få adgang til Norge og hvem som skal gis permanent eller midlertidig opphold, dreier integreringspolitikken seg om innvandrere som allerede har bosatt seg i Norge, og politikk for hvilke rettigheter og plikter de skal ha, hvordan mangfold skal håndteres og hvordan innvandrere skal innlemmes i det norske samfunn (Hagelund 2003: 39).

Integrering skal berøre allerede bosatte mennesker i Norge. Hvordan politikere ønsker å tilrettelegge for nye samfunnsmedlemmer? Hvilke grep som er viktige å gjøre for å sørge for at nye samfunnsmedlemmer kan oppnå tilhørighet? Dette er da integreringspolitikk. Djuve har en

---

² <http://www.nrk.no/kultur/valgseier-med-hjelp-av-internett-1.6325375>

³ <https://twitter.com/HadiaTajik>
<https://twitter.com/KAHareide>

definisjon av integreringspolitikk: "Politikken som norske myndigheter har utformet med den eksplisitte hensikt å påvirke levekårene for innvandrende etniske minoriteter" (Djuve 2010: 10).

Integreringsretorikken blir de ordlige valg et parti velger for å kommunikativt formidle denne politikken til offentligheten. Være seg ved enkelt politikere, valgprogram eller i debatter, så formidles et partis integreringsretorikk av politiske aktører på individ- eller gruppenivå. Djuve spesifiserer forholdet mellom politikk og retorikk: "Vi kan skille mellom et retorisk nivå- altså målsettingene, et praktisk nivå, som omfatter konkrete tiltak, samt et implementeringsnivå i integreringspolitikken" (Djuve 2010: 11). Djuve opererer med retorikken som et nivå i den totale integreringspolitikken.

Teoretisk rammeverk med elementer fra kritisk diskursanalyse

Denne oppgaven er viet til å se på Arbeiderpartiets integreringsretorikk. For å gjøre det kommer jeg til å bruke mye teori hentet fra kritisk diskursanalyse. Først er det nødvendig å avklare hva det åpne ordet 'diskurs' blir tillagt av betydning. Den britiske lingvisten Norman Fairclough er ofte mannen som er blitt knyttet til teoriene om kritisk diskursanalyse.

Diskursbegrepet

Fairclough starter sin utgreiing om begrepet med å vektlegge at det er et vanskelig konsept å kartlegge fordi det er så mange overlappende definisjoner og også definisjonsjoner som står i konflikt mot hverandre innenfor mange ulike teoretiske standpunkt. Mest vanlig er det i følge Fairclough å bruke begrepet 'diskurs' innenfor lingvistikken som utstrakte eksempler på enten muntlig eller skriftlig språk. Denne betydningen av diskursbegrepet fremhever interaksjonen mellom skriver og leser, og derfor prosesser av produksjonen og tolkningen av tale og skrift og også den situasjonelle konteksten av språkbruk (Fairclough 1992: 3). Fairclough har ingen differensiering mellom 'tale' og 'skrift' og bruker begge under tekstbegrepet. Han utbroderer diskursbegrepets bruksområder innenfor ulike sosiale situasjoner der ulike type språk blir brukt (for eksempel nyhetsdiskurs, klasseromdiskurs og reklamediskurs).

På den andre siden har diskursbegrepet blitt mye brukt i sosial teori eksempelvis av Michel Foucault. Han brukte begrepet om 'forskjellige måter å strukturere felt av kunnskap og sosial praksis'. Diskursene reflekterer eller representerer ikke bare sosiale virkeligheter eller relasjoner, men de konstruerer eller konstituerer dem; forskjellige diskurser konstituerer betydningsbærende virkeligheter (for eksempel 'mental helse', 'medborgerskap' og 'integrering' for den saks skyld) på

forskjellige måter, og posisjonerer mennesker på forskjellige måter som sosiale subjekter (som doktorer og pasienter eller politikere og innvandrere) og det er disse sosiale effektene av diskursene det blir fokuserte på i diskursanalysen (Fairclough 1992: 3/4). Nå har jeg ikke tenkt å vie motsetningsforholdet mellom Fairclough og Foucault mye plass, men for å gi et omriss av uenighetene så er det viktig å nevne noe. Fairclough er langt mer opptatt av individets evne til å påvirke omgivelsene sine, mens Foucault tilskriver individet langt mindre autonomi. Fairclough utfordrer Foucault på at han ikke ser på selve teksten og også subjektets plass i diskursanalysen når han vektlegger hva som påvirker diskursen. Han gir subjektet eller diskursaktøren liten påvirkningsmulighet opp mot strukturer og selve diskursens konstituerende kraft.

Fairclough ser på diskursen som "language use conceived as social practice" (Fairclough 1995: 135). Det er denne overordnede forståelsen av diskursbegrepet som utgjør hovedperspektivet for det jeg ønsker å undersøke. Diskurs som fenomen fester seg i praksis i en rekke diskurser som utgjøres av ulike sosiale fellesskap. Språkbruk innenfor en bestemt kontekst har egne føringer på hvordan språkbrukeren kan handle kommunikativt.

Diskursanalytiske modeller

Winther Jørgensen og Philips (1999) gir i sin drøfting av det diskursanalytiske felt en overordnet definisjon av diskurs. Det er en bestemt måte å tale om og forstå verden (eller et utsnitt av den) på. I sitt innføringsverk om diskursteori presenterer det flere forskjellige tilganger til å utføre diskursanalyse: Ernesto Laclau og Chantal Mouffes diskursteori, kritisk diskursanalyse og diskurspsykologi. Alle tilgangene er metoder for å undersøke kommunikasjonsprosesser.

Fairclough utviklet sin tredimensjonale rammemodell (Fairclough 1992: 231) med tanke på at den er kontekstsensitiv og må ses på som tekst omgitt av ulike kontekster som spiller inn og påvirker den faktiske teksten. En analyse etter Faircloughs modell skal derfor inneholde en analyse av tekst, diskursiv praksis og sosiokulturell praksis. Hågvar nevner at utgangspunktet for teksten er vår sosiokulturelle praksis. "(...) Den måten en gitt kultur arter seg gjennom sosial samhandling" (Hågvar 2003: 24). Tilfanget av analysemateriale er da potensielt en utømmelig kilde og det vil måtte være nødvendig å være selektiv i hva som skal inkluderes under denne sekvensen for å i det hele tatt kunne ferdigstille oppgaven. "I den diskursive praksis inngår tekstproduksjon. –distribusjon og- konsumpsjon. Kjernen i den diskursive praksisen igjen er de enkelte tekstene" (Hågvar 2003: 24).

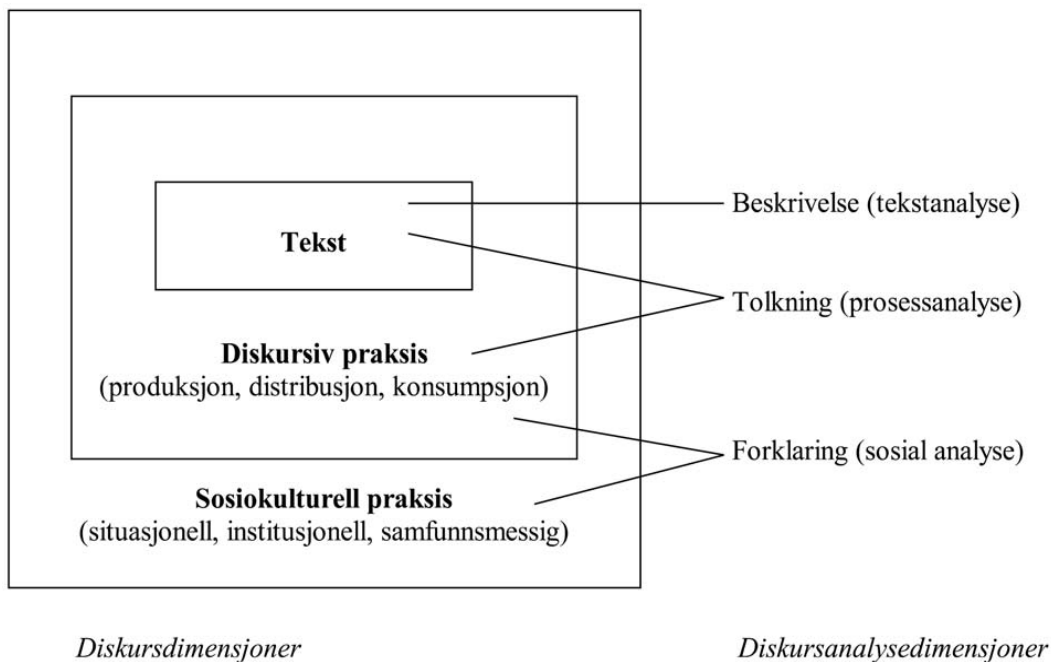

Fig 1: Normann Faircloughs rammemodell for diskursanalyse

Fairclough anbefaler at man starter analysen med å se på den diskursive praksis først, da med tanke på intertekstualitet og interdiskursivitet. Etter en gjennomgang av den diskursive praksis, så kan man begynne på tekstanalysen før man så til slutt se på den overordnede sosiokulturelle praksisen. Dette er likevel ingen fasit påpeker Hågvar. (Hågvar 2003: 24) Hågvar har selv brukt denne analysemodellen i en noe modifisert utgave for analyse av presstekster (2003 og 2007). Selv om presstekster selvfølgelig har en annen oppbygning og annen vektning av innhold enn politiske tekster, så er denne rammemodellen overførbar etter min mening. I en analyse av presstekster så vel som politiske tekster er det god grunn til å stille mange av de samme spørsmålene: Under hvilke omstendigheter ble tekstene til? Hvem er avsender? Hvilket publikum prøver teksten å tiltrekkes? Hva er budskapet og hvilken virkelighet konstrueres i teksten? Hva eller hvem har påvirket teksten? Forhåpentligvis vil en diskursanalyse avdekke dette. Jeg skal simpelthen stille spørsmålene *hvor*, *hvordan* og *hva* i forhold til *hvor* de politiske tekstene eksisterer, *hvordan* de blir produsert og *hva* de inneholder.

Sosiokulturell praksis: Arenaene for politisk retorikk.

Fairclough nevner altså tre nivåer innenfor sosiokulturell praksis: situasjonell, institusjonell og samfunnsmessig. Det vil da si at jeg skal se på disse tre nivåene i forhold til hvor den politiske diskursen eksisterer. Denne oppgaven har som mål å se på politiske ytringer, tale eller tekster og for å undersøke dette så må det dannes et klart bilde av hvor og i hvilken setting de kommuniseres i. Målet er å se på Arbeiderpartiets retorikk og da vil jeg se på den sosiokulturelle praksisen ut fra den profesjonelle politikerens rolle. De kulturkontekstene han beveger seg i vil være det jeg undersøker i denne delen av oppgaven. Han vil være avhengig av å tilpasse seg de ulike kulturkontekstens egne krav til ytringen. Dette sammenfaller med hva Hågvar er opptatt av når han nevner et viktig hovedprinsipp for diskursanalysen: ”Det finnes føringer for hvordan vi tenker og handler i ulike sammenhenger. Disse føringene er verken universelle, naturgitte eller fastsatt en gang for alle; de er derimot kulturelt og sosialt skapt” (Hågvar 2007:18).

Et annet sentralt spørsmål blir hvilke spesifikke aspekter ved konteksten påvirker den politiske retorikken? I tillegg til dette er han prisgitt de semiotiske ressursene han har for å formidle budskapet sitt. Samtidig at det gir media makt når det er de som strukturerer budskapet til politikerens. Semantiske ressurser knyttes gjerne opp mot sosialemiotikken. En retning den australske lingvisten Michael Halliday har blitt kjent for gjennom sitt omfattende arbeid på feltet. Sosialemiotikeren Theo van Leeuwen har en relativt bred definisjon på semiotiske ressurser som jeg skal bruke:

Semiotic resources are the actions, materials and artefacts we use for communicative purposes, whether produced physiologically – for example with our vocal apparatus, the muscles we use to make facial expressions and gestures - or technologically – for example with pen and ink, or computer hardware and software – together with the ways in which these resources can be organized (van Leeuwen, 2005: 285).

Dette nyanserer bilde ganske kraftig i forhold til hvilke ressurser en politiker har i den aktuelle kommunikasjonssituasjonen. De semiotiske ressursene forstås som de *handlingene, materialet og artefaktene* vi bruker for å kommunisere. De begrenser ikke bare semiotiske ressurser til verbal og skriftspråk, men kroppsspråk, stemmenivå, presentasjonsverktøy som Power Point, bilder, symboler, klesplagg, gjenstander etc. Det er ikke bare fonemene og grafemene som kommuniserer mening.

Budskapet blir fortolket og gjengitt av et media, men også de semiotiske ressursene som levende bilder fanger opp vil påvirke resepsjonen til leseren. Overdrevet kroppsspråk og stemmenivå vil i

noen sammenhenger fungere negativt for den enkelte politiker. Siv Jensens valgkampbrøl: ”Morna Jens!” eller Liv Signe Narvasetes utbrudd mot en tilhenger av lokalsykehuset ved Nordfjord er gode eksempler. I dagens teknologisamfunn har de fleste en smarttelefon med et sensitivt kamera som plukker opp de fleste aspekter ved en konkret situasjon, så det er en økende fare for en hver politiker å bli vurdert på flere elementer av de semantiske ressursene enn bare verbal stemme og innhold i den faktiske ytringen. Og publiseringskanalene for Ola Nordmann er mange. Deler av populærjournalistikken er som Ottosen, Røssland og Østbye (2002) er inne på drevet av sensasjonslyst og privatisering. Det siste innebærer at private forhold kommer i forsetet over andre forhold. Saken blir personen. Noe Narvasete- utbruddet er et eksempel på da de politiske kommentatorene ikke kommenterte Narvasete og regjeringens politikk, men Narvasetes respons på situasjonen.⁴

Berge (2014) nevner tre faktorer som er viktige for å forså *hvor* vi finner politisk retorikk. Og begrepene er nyttige for å forstå hvilke faktorer som *påvirker* den politiske retorikken i Norge. Fordi det vil være, som Berge er inne på, varierende forhold (kulturelle koder, prosedyrer for hvem som kommer til ordet, formelle eller uformelle debattregler, hva man kan tillate seg å si etc.) i eksempelvis to så forskjellige debattarenaer som Litteraturhuset og storting. Innenfor disse to arenaene så er det helt forskjellige rammefaktorer for hvordan debatten styres av stortingspresident eller debattleder, partitilhørighet eller organisatorisk tilhørighet og rent formelle debattprosedyrer eller rett og slett kulturforskjeller. Sammenligningen illustrer det faktum at den kulturelle konteksten påvirker budskapet. Jeg skal i det følgende se på hvilke arenaer den profesjonelle politikeren har i sitt arbeid, før jeg går mer spesifikt inn i arenaene arbeiderpartipolitikeren operer i. Deretter kommer jeg til å se på medias rolle som formidler av retorikken.

Alle kulturkontekster vil det naturligvis være umulig å få et komplett bilde av fordi moderne politisk arbeid opererer i mange nye konstellasjoner. Relasjonene mellom ”spinarbeidere”, kommunikasjonsarbeidere, politisk interesserte tilknyttet ulike tenketanker, interesseorganisasjoner, lobbyister eller ekspertrådgivere er ofte tette og vanskelig gripbare for offentlig innsyn. Så det vil være gråsoner i norsk politikk det er vanskelig å studere.

I følge forskningsrapporten ”Kommunikasjonsrådgivere” (2013) så er det et økende antall kommunikasjonsrådgivere i politikken. Disse kan jobbe med å hindre lekkasjer til media eller jobbe med å bygge opp omdømmet til statsråder. Årsakene til at det vokser frem flere

---

⁴ <http://www.nrk.no/norge/slakter-navarsete-utbrudd-1.7584173>

informasjonsrådgivere enn tidligere er sammensatt, men en informant i rapporten hevder at rådgiverne jobber tettere med politikere som følge av økt personfokus i media. Medias enkeltperson fokus fører til at det blir en kamp om ha de beste rådgiverne for å skape karriere. En annen tendens som følge av denne medialiseringen av politikken er at politikere hele tiden må medieprofilere seg, drive ”salg” i media.

I det følgende kommer jeg til å kortfattet undersøke ulike kulturkontekster som politiske institusjoner, partiinterne møter og media. Det er dog en umulighet å gi et komplett og totalt bilde en gang for alle, så jeg nøyer meg med å se på de etter min oppfatning viktigste kulturkontekstene en politiker opererer i. Eksempelene i denne delen av oppgaven er ikke utelukkende viet Arbeiderpartiets politiske retorikk.

Den formelle makten er delt i tre etter modell av den franske statsrettfilosofen Montesquieus teorier om likevekten mellom statsmaktene (Bergsgård 1945:353). Dette tankegodset inspirerte det institusjonelle rammeverket vi fikk i Norge med den utøvende, lovgivende og dømmende makt. Berge konkretiserer at det er nettopp *maktfordelingsprinsippet* og *Grunnloven* som er den første faktor som fungerer som et ”konstituerende rammevilkår for politisk retorikk i Norge”. De to overordene politiske forsamlingene stortinget (lovgivende) og regjering (utøvende) er bundet opp i sine respektive praksiser. I 2014- utgaven av stortinget sitter de 19 fylkenes 169 folkevalgte representanter fra 8 politiske partier. På Stortinget foregår et mangfoldig arbeid: lover blir behandlet, endret og vedtatt, budsjettarbeid i komiteer og i Storting og fagkomiteer initierer til høringer der interesseorganisasjoner kommer med innspill blant annet.

Det som er kjent som stortingsdebattene er ofte politiske saker forberedt i egne fagkomiteer da med en forslagsinnstilling til vedtak som debatttema i såkalt stortingsmøte, men også debatt om redegjørelse fra statsråder og interpellasjoner (spørsmål til regjeringen) blir gjennomført. Ellers skiller man mellom stortingsdebattene som foregår ukentlig og årlige debatter som trontaledebatt og finansdebatt. Stortingsdebattene har egne regler for debattpraksisen og de er bedre kjent som stortingets forretningsorden.⁵ Stortinget har også nettsider som er en dokumentasjonskanal for møter som blir avholdt med fyldige referater transkribert og arkivert. Her har borgerne fri tilgang til nett-

---

⁵ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Lover-og-instrukser/Stortingets-forretningsorden/#kap7>

TV med utdrag fra møtevirksomhet, informasjon om aktiviteter for dagen, Stortingets sammensetning, Storingshistorikk etc.⁶

En har også spørretimespørsmål der det er opp til stortingsrepresentanten å stille statsministeren/ministeren spørsmål om politiske saker representanten ønsker svar på. Her skiller man mellom muntlig spørretime og ordinær spørretime. I den muntlige spørretimen så stiller representanten minister eller statsminister dagsaktuelle spørsmål som spontant må svares på uten betenkningstid. I den ordinære så får ministeren/ statsministeren tilsendt spørsmålene på forhånd. Dette kan karakteriseres som mer en replikkutveksling mellom de som er i posisjon og de som er opposisjon.⁷

Regjeringen behandler saker ukentlig ved siden av stortinget i regjeringskonferansen. Dette er et drøftelsesmøte under ledelse av statsminister i forkant av stasrådsmøtene som skjer på slottet. Regjeringen og de underordene departementene har også sine respektive nettsider som praktiserer åpenhet for borgerne og skal gi publikum innsyn i det pågående arbeidet.⁸ Både på Storting og i regjering er det strikte rammer og regler for retorikken. Berge mener at det er en allmenn oppfatning at ”reglene i liten grad stimulerer til politiske debatter, men mer til oppleste spørsmål og svar med liten individuell frihet” (Berge 2014: 23).

Ellers er arbeidet i de forskjellige departementene også en viktig del av regjeringens arbeid. Departementene er ledet av ulike statsråder og organisasjonskartet varierer fra departement til departement, men en vanlig modell er statsråd med statssekretærer og politisk rådgiver i den nære politiske stab. Under dette så driftes administrasjonsavdelinger med en departementsråd som leder. I departementsrådets stab kan presse- og kommunikasjonsseksjonen, taleskrivere og lignende sitte. Så har man også ulike fagavdelinger som har fagspesifikke arbeidsoppgaver.⁹ Denne gruppen av mennesker går da under termen embetsmenn. Under departementene kan ulike tilsyn, direktorater, institutt og andre institusjoner ligge. Innenfor de ulike departementene nedsettes midlertidige og mer permanente nemder, styrer, råd og utvalg. Disse kan få i oppdrag å komme med en Norsk Offentlig Utredning (NOU) som skal belyse et spesifikt område for stortinget og komme med en serie med

---

⁶ <https://www.stortinget.no/no/>

⁷ <https://www.stortinget.no/no/Stortinget-og-demokratiet/Arbeidet/Moter-og-vedtak/>

⁸ <http://www.regjeringen.no/nb.html?id=4>

⁹ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dep/org.html?id=189>

mulige tiltak for fremtidig politikk.¹⁰ En stor del av statsministerens og de ulike ministrenes arbeid går også ut på å holde taler og pressekonferanser. Det kan være tilknyttet satsbudsjettet eller spesielle hendelser som et års minnemarkeringen til 22. juli. Regelen er at de fleste departementer har en taleskriver.

Det at vi har *parlamentarisme* i Norge legger også føringer på den politiske retorikken. Den fungerer i denne sammenheng som den andre faktoren for hva som er rammevilkåret for den retorisk praksisen. Du må ha medlemskap og være deltaker i et politisk parti for å kunne ha og å bli valgt til tillitsverv i kommunestyre og på storting. Berge nevner at styresettet lager to forskjellige arenaer for politisk retorikk: ”En arena innenfor rammene av partiorganisasjonen, og en arena innenfor offentligheten der politikeren opptrer som tillitsvalgt representant for partiet” (Berge 2014: 23).

Arbeiderpartiet er landets største politiske parti og har en stor politisk organisasjon i norsk målestokk.¹¹ De ulike arenaene for politisk retorikk innenfor organisasjonens rammer er mange og forskjellige. Det største partiinterne arrangementet er landsstyremøtet som avholdes to ganger hvert år (vår og høst). Her skal politikk utformes og vedtas. I 2014 så er det et år til neste kommune- og fylkestingsvalg, så da er lokalpolitikk i fokus. På landsstyremøte er mange av partiets ulike delegater samlet for å utforme lokalpolitisk plattform. Landsstyremøtet blir innledet av partileder med en tale om den politiske situasjonen til forsamlingen. Her skal også forslag til lokalpolitisk plattform fremlegges av en arbeiderpartipolitiker. Første del er åpen for allmenheten via nett og siste del av vårmøtet er et lukket et. Møtet skal produsere et forslag til lokalpolitisk plattform som senere på våren skal materialisere seg i et skriftlig dokument.¹²

Landsstyremøtet på høsten har et mål: å vedta lokalpolitisk plattform som partiet skal stille til valg på. Møtet er også viet ulike utvalgs forslag til politikkutforming, eller ønske om å opplyse forsamlingen av lokalpolitikere og også lytte til erfaringer fra kommunesektoren. Dette fungerer på den måten at politikere leder utvalg der de henter inn eksperter som holder foredrag om ulike

---

¹⁰ <http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dep/nemnder-rad-og-utvalg.html?id=443419>

¹¹ I forhold til partiets egne sider så la medlemstallet i 2012 på nesten 53000 betalende medlemmer, med 634 forskjellige lokalpartilag og partiet er representert i alle kommuner. Ungdomspartiet AUF har 13 000 medlemmer.

<http://arbeiderpartiet.no/Om-AP>

¹² <http://arbeiderpartiet.no/file/download/7169/115941/file/Arbeiderpartiets%20lokalpolitiske%20plattform%20-%20bokmål.pdf>

samfunnstemaer som berører politikken Arbeiderpartiet ønsker å fronte. Etter dette er det en panelsamtale om temaet med mulige innspill fra salen. Panelsamtalen er styrt fra utvalgslederne som har fått mandatet sitt fra partikontoret, så på denne måten så sitter mye initiativet til hva som skal drøftes hos utvalgslederne. Etter panelsamtalen er det en debatt over temaene som dukker opp og her er det muligheten til å tegne seg på talerlista med tre minutter taletid.

På landsstyremøtet i 2014 var det ”Folkehelse” og ”Kunnskapssamfunnet” som var samtaletemaene.¹³ Hele landsstyremøtet er egentlig en stor partipolitisk workshop, men møtet følger et tidskjema som setter begrensninger på taletiden til talerne. Det er et møte som er preget av regisserte foredrag, panelsamtaler styrt av utvalgsledere og liten mulighet til spontanitet fra delegatene i salen. På slutten av hver panelsamtale, så kunne landsmøtedelegatene komme med innspill knyttet til tematikken på maks tre minutter. Så selv om ytringsarenaen er åpne for alle som ønsker å tegne seg til talerlisten, så er hele sekvensen strengt tidsmessig regissert.

Ellers er et viktig partiintert møte landsmøtet som blir avholdt annethvert år. Noe av det mest sentrale som skjer på disse møtene er arbeidet med partiprogram for 4 års perioder. Dette arbeidet blir initiert samme år som det er stortingsvalg. Ved siden av dette arbeidet er det mulig for partiets delegater å tale for landsmøtet om saker som berører delegatens arbeid. Derfor er denne møteformen åpnere for enkeltstemmene i partiet. Ellers blir andre partiorganisatoriske gjøremål tatt opp: valg av verv, innstillinger fra redaksjoner og fremlegg om regnskap. Arbeiderpartiet har tradisjon for å benytte seg av gjesteforelesere fra andre nordiske land som Stefan Løfven og Mona Salin. Det er vanlig at det kommer et innslag på TV eller noen nyhetsartikler om landsmøtet, men hovedinnholdet er myntet på medlemmer av partiet. Noen ganger kan det være nødvendig å innkalle til ekstraordinære landsmøter hvis et akutt ledelsesspørsmål dukker opp eksempelvis.¹⁴ Møtene jeg har valgt å bruke som eksempler her er hentet fra 2013 og 2014 og det vil selvfølgelig være rom for ulike formater når det gjelder debatt og programmet er naturlig nok ikke identisk fra år til år.

Det er også stor aktivitet i Arbeiderpartiet på fylkes- og kommunenivå og her er de forskjellige møtene, debattene og det partiorganisatoriske arbeidet forskjellig fra ulike fylker og byer. Av plasshensyn går jeg ikke inn i denne delen av Arbeiderpartiet. Dette er heller ikke en del av kulturkonteksten til det jeg skal studere nærmere. Arbeiderpartiet er også representert på nett med en

---

¹³ <http://arbeiderpartiet.no/Presse/Pressemeldinger/Landsstyremoete-23.-24.-september>

¹⁴ <http://arbeiderpartiet.no/Aktuelt/Partiet/Ekstraordinaert-landsmoete>

offentlig nettside og en partiinternside. De har i tillegg et partinterntfora som heter mittap.no og her kan medlemsmassen velge seg ulike lokasjoner som de ønsker å melde seg opp til. Her vil en kunne lese kronikker og kommentere. Dette er tekstbaser jeg vil komme tilbake til i den diskursive praksisen.

En annen arena for politisk retorikk er demonstrasjonen. Her samles politikere og medborgere i appeller foran stortinget eller i demonstrasjonstog. Dette kan skje på initiativ fra interesseorganisasjoner, enkelt borgere eller grupper som brenner for en sak eller på politisk initiativ. Her vil kampsanger, plakater, bannere, slagord, appeller eller taler være former for semiotiske ressurser massemonstringene gjør bruk av. Demonstrasjonen kan skape en medieomtale for de bevegelsene som har igangsatt de og noen ganger kan de sette i gang prosesser som får et ønsket sluttresultat. Den såkalte "Maria Amelie- saken" fikk belyst problematiske forhold ved den rød- grønne-regjeringens asylpolitikk og slutten på historien ble at Maria Amelie fikk permanent opphold i Norge.¹⁵

Stortinget og regjeringen er institusjoner offentligheten har et relativt godt tilsyn til. Når det gjelder den delen av jobben for en moderne norsk heltidspolitiker som går på forberedelser og strategi i forkant av debatter, intervjuer, pressebriefinger etc., så foregår den i en lukket kulturkontekst. Ansettelse av PR- og informasjonsmedarbeidere har fått en kraftig økning de senere år og de fleste medieprofilerte politikere har en liten stab av eksperter på dette området. Kommunikasjonsrådgivere jobber på partikontoret på Youngstorget og på stortinget. Møte mellom politiker og rådgiver er det vanskelig å få tilgang til, men samfunnsprogrammet "Spekter" på NRK fikk under stortingvalget 2009 et sjeldent innsyn i *spissingen* av budskapet til partisekretær Raymon Johansen. Innslaget viser partisekretæren i forkant av en NRK-sendt debatt med Frp's Ketil Solvik Olsen og miljøaktivister. Møtet viser at det kan være veldig samsvar mellom det rådgivere og politiker driller av budskap og det faktiske budskapet som kommer frem under TV- sending. Reportasjen om mediestrategi er interessant fordi det viser at debattatferd for rutinerne politikere kan være forhåndsbestemt. Møtet mellom politiker og rådgivere viser at forberedelsene til en debatt består av rollespill, høsting av tidligere erfaringer fra debatt og at teamet legger en nokså ufravikelig strategi som blir fulgt på TV.¹⁶

---

¹⁵ <http://www.nrk.no/emne/maria-amelie-saken-1.7461344>

¹⁶ <http://ndla.no/nb/node/78708>

Når mikrofonstativet blir holdt oppe av en kritisk journalist så er det viktig for politikerens å komme godt forberedt til denne konteksten. I denne sammenhengen så blir den aktuelle politiske ytringen ikke skapt av politikerens selv, men er et resultat av et møte der en drøfter tidligere erfaringer og over budskap.

Relasjonen mellom politiker og borger er i stor grad dømt til å skje mellom et eller annet medium. I 2014 så er det de tradisjonelle etermediene, avishusene og deres respektive nettaviser som ofte er bindeleddet til folket. Samt at flere politikere bruker nye sosiale medier som facebook, twitter etc. Disse formene åpner opp for en helt annen relasjon mellom politiker og borger, men mer om det senere. Hvor er de viktigste arenaene for politisk retorikk i media?

Allmennkringkasteren NRK er den eneste riksdekkende TV- kanalen med en statlig drevet virksomhet. Andre TV- kanaler må søke om konsesjon for å drive virksomhet.¹⁷ I følge NRKs egne vedtekter som allmennkringkaster, så:

Skal (NRK) bidra til å fremme den offentlige samtalen og medvirke til at hele befolkningen får tilstrekkelig informasjon til å kunne være aktivt med i demokratiske prosesser. NRK skal ha en bred og balansert dekning av politiske valg. Samtlige partier og lister over en viss størrelse omtales normalt i den redaksjonelle valgdekningen.¹⁸

De viktigste programmene i TV- formatet for velgerne å hente denne informasjonen fra er de regulære nyhetssendingene, aktualitetsmagasiner og debattprogrammer. Utover dette er det spesielle tilbud i ulike valgår. Også spesielle ekstrasendinger kan ha fokus på politisk retorikk. Medievanerundersøkelser av typen mediebarometerundersøkelsen viser at nordmenn fortsatt bruker tradisjonelle medier som TV og radio som informasjonskanal. I henhold til mediebarometerundersøkelsen så svarer utvalget at 59 % lytter i til radio i løpet av en gjennomsnittsdag i 2013 og at antallet ligger på 74 % i forhold til TV- seere. På radio hører vi helst på nyheter, underholdning og populærmusikk. På TV ser vi nyheter, TV- serier og sport.¹⁹ Selv om nettrevolusjonen for lengst har truffet oss, så bruker vi fortsatt de tradisjonelle kanalene for å skaffe oss innsikt i blant annet politiske spørsmål. Forandringen internettet bærer med seg er at vi heller konsumerer tradisjonelle etermedier som TV og radio via nettstrømmingstjenester og nett- TV.

---

¹⁷ Kringkastingsloven: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-12-04-127>

¹⁸ <http://www.nrk.no/nokkeltall/nrks-vedtekter-1.5392438>

¹⁹ <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/norsk-mediebarometer-2013>

I nyhetssendinger som "Dagsnytt" og "Kveldsnytt", så kommer politikere med kommentarer, det kan være intervju i studio og noen sterkt tidsbegrensende debatter. Men det er selvfølgelig journalisten og redaksjonen som har redigeringsmakt. Journalistens frihet er noe politikeren må underlegge seg. I et aktualitetsprogram som "Aktuelt- TV" er samtaleformatet nærmere en tradisjonell debatt med bedre tid til å gå inn i enkelte politiske saker. Debatten er styrt av programleder og har flere deltakere enn vi ser i nyhetssendingene. NRK har også et debattprogram ("Debatten") direkteendt fra et studio på Marienlyst med publikum i salen. Programleder modellerer og iscenesetter debatten. I følge Sigurd Allern (2004) så velger mediene selv hvilke politikere og parti de ønsker, hvordan debattkonseptet skal se ut og de bestemmer tema. Han mener at dette gir de tradisjonelle mediene en privilegert rolle som agendasettere. Her er det seerhensyn som skal tas i forhold til hvem NRK inviterer, tema de velger og rammen de plasser debatten inn i. Nye elementer som grafiske fremvisninger med eksperter som blir intervjuet av debattleder kan være en måte å lage underholdene folkeopplysning.

I NRKs nyhetsredaksjon er også utenriksmagasinet "Urix" en arena for politikere med spesialkompetanse på utenrikspolitikk. Redaksjonen selekterer de ønskede dagsaktuelle sakene de har lyst til å belyse og inviterer inn kommentatorer, politikere, eksperter og utenriksutsendinger. Ellers er politikere med på mange andre TV- programmer enn de fra nyhetsredaksjonen. I talkshowprogrammer som "Skavlan" og "Lindmo" og også underholdningsprogrammet "Senkveld" på TV2 er politikere ofte gjester. Der vi heller enn å høre om politiske meninger får høre om "historiene fra bakrommet" eller blir bedre kjent med mennesket bak statsministerrollen. I en stadig mer personifisert politisk mediehverdag er et godt intervju bra for å bygge opp ethos. Jens Stoltenberg, Erna Solberg, Audun Lysbakken eller Trine Schei Grande får lov til å fortelle sin side av saken i en til en samtale med programleder. Eller mer løssluppen prat med flere studiogjester. Her legges det opp til en mer naturlig og avslappet måte å snakke på enn på den politiske scenen. Kanskje opplever vi som seere at det var en spennende prosess bak ansettelsen av Jens Stoltenberg som NATO- sjef? Kanskje Audun Lysbakken fremstår som langt mer sympatisk etter et intervju om pappapermperioden hans enn et pro pappaperminnlegg fra talerstolen på Stortinget? Det som er udiskutabelt er at flere politikere stiller opp i talkshows og kan potensielt bygge opp navnet sitt som merkevare. I en profesjon der tillit og omdømme er viktig, så er det ikke ugunstig å profilere seg som en person allmennheten kan synes godt om.

Går vi over til konkurrenten TV2 har vi de regulære nyhetssendingene som hyppig er frontet av politikere med uttalelser. Ellers har TV2 en reindyrket nyhetskanal ("Nyhetskanalen") som dog har

mye repetisjon, men sender kontinuerlig dagsaktuelle politiske saker. Det er også vanlig å inviterer politikere inn i studioet og drøfte dagsaktuelle saker, gjerne med en ekspert i samtalen. TV2 har selvfølgelig også bred dekning av Stortingsvalg og har også tidligere hatt nisjeprogrammer om norsk politikk ("Kristiansen og Strand").

Hvis vi går en ca. 60 år tilbake i tid, så var radioen den naturlige kilden for en hver politisk interessert i Norge. Det er klart at de kulturelle betingelsene for hvordan politisk retorikk har blitt kringkastet til befolkningen har endret seg mye siden den siste store krigen i forrige århundre. Da var radioen ofte det foretrukne mediet i hjemmet. Radioen begynte tidlig å knive med dagspressen om oppmerksomhet og NRK satset tidlig på god nyhetsdekning (Ottosen, Røssland og Østbye 2002: 134). Noen politiker var flinkere enn andre til å gjøre seg fortrolige med potensialitet til dette nye mediumet. Kjeldsen mener at Einar Gerhardsen etablerte seg som landsfader gjennom radioen: "Før fjernsynets tid var han den eneste politikeren so folk hadde inntrykk av at de kjente. Før noen andre fant ut hvordan privatstemmen brukes i det offentlige rommet" (Kjeldsen 2014: 49). Mye har forandret seg radikalt i forhold til nordmenns medievaner, men for mange av oss er radioen en viktig kilde til samfunnsdebatten. I denne gjennomgangen ser jeg utelukkende på NRKs radioprogrammer. "Politisk kvarter" er et direktesendt morgenprogram med alt fra dueller mellom stortingspolitikere til politikere som må svare på bekymringsmeldinger fra interesseorganisasjoner. Det er også vanlig at NRKs politiske kommentatorer kommer med vurderinger av ulike situasjoner. Dette er et av de mest rendyrkede politiske programmer som finnes på statskanalen, men du finner også andre programmer som daglig tar for seg dagsaktuelle saker og iscenesetter debatter mellom politikere ("Dagsnytt 18"). NRK har en rikholdig distriktsprofil og i de forskjellige distriktsprogrammene så inviteres politikere til å uttale seg om saker av relevans til fylket eller regionen. Politikere blir også invitert til programmer som "Nyhetslunsj" og "Nyhetsmorgen" til å mene noe om dagsaktuelle saker redaksjonene satser på. Ellers blir det ved spesielle anledninger, som ved 200 års markeringen for Grunnloven sendt fra Stortinget ("Stortingets jubileumsmarkering") og også ved spesielle redegjørelser fra Stortinget som Jens Stoltenbergs informasjonsbriefing om terrorsituasjonen i Algerie i januar 2013.²⁰

Fra og med 1969 til dags dato har det eksistert en statlig pressestøtte for norske aviser. Dette er en rekke tilskuddsordninger som skal sørge for at vi har avismangfold i Norge.²¹ Dette har et samlet

---

²⁰ <http://radio.nrk.no/programmer/nyheter/>

²¹ <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=avis&queryID=193>

politisk- Norge sluttet seg bak for å sørge for at dette skal danne grunnlaget for ei "(...) mangesidig og fri opinionsdanning" (Ottosen, Røssland og Østbye 2002: 188). I Norge så hadde vi partiaviser til ut på 70- tallet, men selv om det har vært en markert avpolitiseringsprosess i avis- Norge, så kan politisk ideologi fortsatt markeres tydelig på lederplass eller i kommentarfeltet av avisens journalister. Noe den Frp- kritiske "Et farvel til Carl I. Hagen"- lederen til Dagbladet, som sto på trykk i 2011, vitner om.²²

Når det gjelder landets største aviser i papirformat, så er dette mediet i en overgangsfase på grunn av nettavisers voksende publikum. I følge norsk mediebarometers undersøkelse av et utvalg informanter i perioden 2001- 2013, så leste 10 % på en gjennomsnittsdag aviser på nettet. I 2013 var dette tallet på 52 %. De som leste papiraviser i 2001 var på 78 % mot en nedgang i 2013 (51 % leste papiraviser). Samtidig har andelen som bare leser papiraviser sunket fra 69 % i 2001 til 24 % i 2013. Tallet for de som bare leser nettaviser har økt fra 9 % til 27% i samme periode. Så tendensen er klar: flere og flere leser nettaviser kontra papiraviser. En klar indikasjon på denne påstanden er at andelen avisabonnenter synker. I 2008 var det 72 % av de spurte som hadde ett eller flere avisabonnement i husholdningen og dette tallet lå på 58 % i 2013.²³ Den avisen jeg har valgt å bruke som eksempel her er Dagbladet, men kronikker, leserinnlegg og andre avistekster som kan ha politisk karakter eksisterer selvfølgelig på lokal- og regionalavisnivå også, men blir såpass omfattende å inkludere at jeg bruker en av landets største aviser for å statuere et eksempel. Dagbladet har en førsteside som er lagd med tanke på salgshensikt. Her opererer norske politikere relativt ofte. Det kommer helt an på kontroversen, sensasjonen eller nyhetsverdien i selve nyheten. Bare i oktober/september 2014 var eksempelvis Høyre-politiker Stian Berger Røsland ("IOC SLAKTER NORGE") og Siv Jensen ("SIVS TØFFESTE KAMP") to eksempler på dagsaktuelle saker (OL i Oslo og statsbudsjettet). Her er det billedmessige komposisjoner og skrift som er ressursene Dagbladets nyhetsdesk har tilgjengelig for å selge avisen. Flere forsider Dagbladet har skapt har tatt utgangspunkt i et fortellerskjema som forsiden til løssalgsaviser som Dagbladet og VG skal selge aviser på. "Personifisering er et gammel trekk ved journalistikken. Det innebærer at en skal omtale ideer, standpunkt og saksforhold (...)" (Ottosen, Røssland og Østbye 2002: 164). I Dagbladets omtale av

---

²² http://www.dagbladet.no/2011/09/12/kultur/politikk/valg_2011/innenriks/valg11/18095540/

²³ <http://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/like-mange-leser-avis-paa-nettet-som-paa-papir>
Norsk mediebarometer er en årlig undersøkelse som utføres av SSB med midler hovedsakelig fra Kultur- og kirkedepartementet. Undersøkelsen skjer via telefonintervju og gjennomføres med et utvalg på 2500 nordmenn i aldergruppa 9- 79 år.
<http://medienorge.uib.no/files/nyhetsbrev/2007/MeNoNy07print.pdf>

”SIVS TØFFE KAMP” er det Siv Jensen sin personlige kamp om å innfri forventninger i eget parti som er hovedsaken i forkant av budsjettframleggelsen. Politikerne med de tyngste vervene er media på fornavn med. Ofte så er de bakenforliggende historiene, i politikens bakrom, som får medieoppmerksomheten.

Dagbladet har mange journalistiske tekster som berører temaet politikk. Den mest nærliggende å nevne er kronikken der politikere selv kommer på trykk. Disse kronikkene må bli godkjent av en sjefsredaktør for meningene Dagbladet trykker. Det Dagbladet gjør i de aller fleste tilfeller er å trykke teksten med et illustrasjonsfoto som står til saken eller et bilde av tekstforfatteren. Dagbladet har synspunkter på politikk og disse kommer klarest i uttrykk i form av leder på første siden eller kommentarer av veletablerte journalister i avisa. Ellers finnes sjangre som *nyhetsartikkelen*, *reportasjen*, *intervjuet*, *notisen*, *enkéten* og *anmeldelsen* blant annet. Der politikk i varierende grad er innholdsmomentet. Det som er viktig ved en journalistisk tekst som nyhetsartikkelen er at det er journalisten som sitter med redigeringsmakten og bestemmer hvordan han skal gjengi kildene og hvordan saken skal vinkles med overskrifter og brødtekst. Dette er forhold ved kulturkonteksten i en avistekst som politikeren er underlagt. Hvordan de semiotiske ressursene blir brukt er forbeholdt tekstskaperen. Enhver journalist må forholde seg til Vær varsom- plakaten og redaktører må forholde seg til Redaktørplakaten, som er etiske retningslinjer for journalistisk arbeid. Ellers får også plassering i det ferdige avisproduktet også betydning for hvordan saken blir kommunisert ut til publikummet.

De nevnte mediehus som er de største med tanke på distribusjon og leserkrets har supplerende nettsteder der nyheter blir trykt først eller utdypet grundigere fra avis, TV eller radio. I nettmedier så er det langt lettere for publikum å kommentere kronikker, debatter og leserinnlegg enten ved å selv kommentere, dele bruddstykker av teksten eller teksten som helhet via sosiale medier. Når det gjelder NRK, så innførte de meningsplattformen ”NRK ytring” etter opphetede debatter om ytringsansvar på nettet etter 22. juli- saken. Her er tekstskaperen tvunget til å fronte sine egne meninger med fullt navn. Redaksjonen velger bilder til teksten og hvilke sitater som skal utheves. Redaksjonen kan også rekontekstualisere en ytring hvis ytreren samtykker. Et eksempel på det er SV- politikeren Snorre Valens kronikk om finansminister Siv Jensens prioriteringer i statsbudsjettet 2015. Teksten er en ”lett bearbeidet” utgave fra stortingsdebatten samme dag.²⁴ Samt at det ligger i den redaksjonelle friheten å legge til de ønskede hyperlenker til andre nyhetssaker eller artikler. Så

---

²⁴ <http://www.nrk.no/ytring/et-budsjett-kun-en-mor-kan-elske-1.11975383>

redaksjonen har en viss frihet til å gjøre koblinger til andre saker og ”styre” leseren inn i bestemte artikler. Dette fører igjen til at leseren ikke nødvendigvis leser teksten fra a til å, men heller finner interessante digresjoner som fungerer styrende for leseopplevelsen. Som Kjeldsen (2014) påpeker så

(...) undergraver online- retorikk avsenders retoriske makt til fordel for mottakerens lunefulle innfall og tilfeldige klikk på lenker. Internettet har mer enn noe annet medium bidratt til fragmentering. Ytringer kopieres, videresendes, forandres og deles opp. Den opprinnelige gjennomtenkte, omhyggelig utformede og sammenhengende teksten blir splittet opp i korte «sound- bites», gjenbrukte videoklipp og kommenterte utsnitt, som verken har det uttrykk eller det innhold avsenderen hadde tenkt seg.

Internettet forandrer spillereglene og gjør de semiotiske ressursene tilgjengelig for alle som har en nettverksforbindelse og en publiseringskanal. Det nevnte ”Morna Jens!” har blitt parodiert, redigert og mye omtalt i sosiale medier etter valgvaika til Frp i 2013 og de aller fleste kan skille mellom parodi og virkelighet. Det finnes nok av parodieksempler på Youtube og de skal ikke mye manipulasjon for å fremstille Frp- formannen som gal.

NRK ytring er en redaksjonelt drevet meningsplattform med visse kriterier til kronikker/kortinnlegg de publiserer: *aktualitet, relevans og viktighet*.²⁵ NRK ytring har også en nett- TV- kanal der de sender politiske debatter fra politiske arrangementer som Arendalsuka, men også egen initierte debatter. Ved siden av dette så har NRK en bred nyhetsredaksjon som dekker rikspolitikk og lokalpolitikk. De har politiske ekspert kommentatorer som dukker opp i kanalens TV og radio- endinger, publiserer videosaker på nettsiden og skriver kommentarer og lager ordinære nettartikler. Et godt eksempel på politisk ekspertise i nettavisen er Lars Nehru Sands gjennomgang av pengebruken i den borgerlige regjeringens statsbudsjett for 2015. Her bruker han et av NRKs mange studioer og har i bakgrunnen en bildefremvisning med ulike grafer med bevegelig animasjon for å forklare historisk utvikling av pengebruk. Han bruker et nettbrett for å støtte seg på den utdypende informasjonen han fremlegger til de ulike skiftene kullpunktene i bakgrunnen. Samtidig som han har øyekontakt med seeren. Den samme nettartikkelen er ordnet med underoverskrifter om regjeringens pengebruk: ”Oljepenger”, ”Skattelettelse”, ”Helsesektoren” etc. Hver av underoverskriftene har en brødtekst med en informasjonsvideo av nevnte journalist. Brødteksten inneholder hyperlenker til andre aktuelle sammenfallende artikler. ”Dette betyr statsbudsjettet for deg” og ”Mer til psykisk syke og rusmisbrukere”, samt at det også er en lenke til nettmøte med en sjefsøkonom. I tillegg er det mulig å spre teksten via Twitter, Facebook, Google pluss og mail.²⁶ Eksempelet illustrer at

---

²⁵ <http://www.nrk.no/ytring/send-oss-din-ytring-1.8271030>

²⁶ <http://www.nrk.no/norge/tallenes-tale-i-statsbudsjettet-1.11975037>

journalisten selvfølgelig må ta presseetiske hensyn og respektere praksisen i den mediebedriften han representerer, men nettjournalisten i store mediebedrifter av NRKs format har mange semiotiske ressurser å støtte seg på i tekstskapingsarbeidet. Nettavisene fungerer ikke bare som et supplerende tilbud til publikum ved siden av TV, avis og radio, men er også et sted en kan fordype seg i nyhetshendelser.

Utviklingen fører til en fragmentering av nyhetsdekningen og publikum er i en posisjon der de kan velge og vrake. Større nyhetssaker som en statsbudsjettforeleggelse kan nettavisen også velge å bruke mye plass på. Her har nettaviser et fortrinn ovenfor papir ved at det fortløpende kan produsere en stor mengde stoff enten av nyhetsartikler, kommentarer og videoinnslag. Som en leseropplevelse så innbyr denne måten å lese saker på til en langt mer omfattende leseopplevelse og hvis det er ønskelig så kan leseren her sette seg godt inn i tematikken. Dette gir et fortrinn til nettaviser opp mot papirformatets mer låste former. Nettaviser kan publisere mer fortløpende og skulle spesielle nyhetshendelser forekomme, så kan redaksjoner sette inn ekstra ressurser på nyhetsdekningen.

Det tredje rammevilkåret for den politiske retorikken er at vi i vår Grunnlov har nedfelt *ytringsfrihet*, den såkalte paragraf 100. Dette innebærer at folkevalgte og borgere kan uttrykke meninger offentlig om saksforhold. I 1999 ble det nedfelt av regjeringen en ytringsfrihetskommisjon som skulle se på mulig revidering av selve lovteksten. I utvalgets NOU ²⁷ så påpekte kommisjonen at ytringsfriheten har en viktig funksjon: ”utlufting, renselse og anstendiggjøring av samtale gjennom samtale og kritikk”. Debattene skal altså fungere som en samtale der meninger kan møtes og møte på motbilder og hvis meningene er veldig ekstreme så skal bare det å ytre det ekstreme ”rense” grumset som ligger der. Hva om de som bidrar i dialogen ikke møter på disse motforestillingen? Eller om hatet er for sterkt? Internettet har bydd på både utfordringer og fordeler ved å etablere nye kulturkontekster for politiske meninger. Det å sjekke kontoen på Twitter, Facebook, Instagram og andre sosiale medier blir for mange nordmenn en hverdagslig aktivitet. Som Vatnøy (2009) er inne på i sin medieanalyse av valgkampen så har internett blitt rost for sitt demokratiske potensial og kritisert for manglende ytringsnormer. Internettet er stort og uoversiktlig og det har vist seg at det er vanskelig å føre siviliserte debatter i visse fora. Med en anonym identitet så kan ytreren mene hva han vil uten at meningen får noen direkte konsekvenser. Debatten om ”ekkokamre” på visse nettsteder fikk medias oppmerksomhet etter fokuset på 22. juli-terroristens nettaktiviteter. Da forstått som at hatefull og

---

²⁷ ”Ytringsfrihet bør finne sted” NOU 1999: 27

<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/19991999/027/PDFA/NOU199919990027000DDDPDFA.pdf>

ekstreme meninger nærer hverandre i smale debattfora. Her kan ekstreme meninger bli møtt av andre ekstreme meninger uten motforestillinger. En av nettalderens utfordringer er å utvikle bedre ytringskultur innenfor de delene av nettet der det ikke er noen normer for publisering. Politikerne har for lengst inntatt de sosiale mediene. Og de har merket fordelene og ulempene med å ha tettere digital kontakt med velgerne. Flere politikere har gått offentlig ut med historier om netthets. Det at stadig flere arenaer for meningsutveksling har økt har også fått konsekvenser for politisk ukorrekte ytringer av politikere. Enten det er å ”like” kontroversielle ytringer på facebook eller å poste statusoppdateringer som vekker medias interesse, så vil det å ha et digitalt skjønn være viktig for moderne politikere.

Online ethos er en karakteristikk knyttet til avsenders troverdighet med tanke på nettpublisering. Hoff-Clausen (2008) har i sin analyse brukt begrepet på politikeres karakterfremstilling på kampanjenettsteder, men også i forbindelse med bedrifters troverdighet på nettet. Politikeres digitale skjønn og væremåte på nettet er med økende grad viktig for omdømmet han får. Noe en nylig utmeldt lokalpolitiker fra Hedmark fikk merke, da han kommenterte i et facebookforum at han gjerne kunne tenke seg et muslimfritt fylke.²⁸ De nye kanalene i sosiale medier har en raskere publiseringsprosess og man kan være fristet til å kommunisere i affekt noen ganger. Under fullt navn og med partitilhørighet fører et ytringsansvar også innenfor lukkede fora i sosiale medier.

Når det gjelder fordelene ved sosiale medier, så kan folkevalgte bruke Twitter eksempelvis til å publisere egne meninger uten å gå omveien gjennom en journalist. På Jens Stoltenberg sin profil oppfordret han Siv Jensen til debatt om ”den norske modellen” under Stortingsvalget i 2013.²⁹ *Twitterdebatten* ble spredt av andre medlemmer av samfunnet og tilslutt snappet opp av mange journalister som skapte nyhetssaker av møtet mellom de to politikerne. Twitter har det særtrekket at en utelukkende kan skrive 140 tegn av gangen og det er en kjent sak at det blir brukt mye av politiske interesserte eller folkevalgte. Dette fører igjen til at budskap ikke når andre enn tilhengere og spesielt interesserte. Twitter er en såkalt mikrobloggingstjeneste og tillater brukerne til kommunisere raskt og effektivt via smarttelefoner eller PC- utstyr.³⁰ Mange offentlige personer, tjenester, institusjoner, journalister osv. er aktive brukere. Media produserer ofte nyhetssaker på bevegelser i det sosiale mediet. Dette fører igjen til en større varhet fra politikeres side muligens og

---

²⁸ <http://www.nrk.no/ho/politikere-har-ikke-fulgt-godt-nok-med-1.11997137>

²⁹ <https://twitter.com/jensstoltenberg/status/342262462961315840>

³⁰ <https://about.twitter.com/what-is-twitter/story-of-a-tweet>

det blir et spørsmål om iscenesettelse. Som TV 2 kunne opplyse at Stoltenberg hadde tatt dagen fri for å delta i ”Twitter- krigen” og hadde sin stab med politiske rådgivere fra siden av tastaturet med seg.³¹

Ellers må det avslutningsvis bemerkes at bøker også er en måte å markere seg politisk på. I prosessen med å utgi en bok må politiker og eventuelt medforfatter rådføre seg med forlaget i fasen boken blir til, men innenfor denne rammen har politikere langt mer spillerom enn i en mediastyrt diskurs. Bøker kan også komme som en respons på at politikeren ønsker å fortelle historien slik den var og å bruke boka som en sannhetsberetning i sakprosaformat.

Diskursiv praksis: produksjon, distribusjon og konsumpsjon av tekster laget av Arbeiderpartiet

Nå er det en vanskelig oppgave å sammenfatte alle tekster skapt av Arbeiderpartiet i et segment. Det ville ha vært et omfattende arbeid og for tidkrevende for en masterstudent som meg. I forhold til medlemsmassen og hvordan Arbeiderpartiet er organisert, så er det såpass mange lag av interne tekstkulturer at det vil simpelthen skifte fokus for denne oppgavens omfang. Derfor er det tekstene som distribueres til flest jeg vil ta tak i. Denne delen av oppgaven ser på produksjonsbetingelsene til tekster skapt av Arbeiderpartiet. I denne delen av oppgaven så er ønsker jeg å se på Faircloughs mellomste dimensjon, den Hågvar (2007) i sin modell har valgt å kalle tekstuell kontekst eller situasjonskontekst. For å låne hans formulering, så vil jeg undersøke sosiale prosesser som er knyttet til tekster. Hva er partiets viktigste tekster? Hvordan blir de skapt? Hvordan formidles de til leserne? Hvordan blir de lest?

I denne delen av oppgaven kommer jeg til å fokusere på to viktige tekster: partiprogrammet og integreringsdokumentet *Mangfold og muligheter*. Jeg kommer til å se på hvordan disse dokumentene blir til, men også se på hvordan de formidles til befolkningen.

De politiske tekstene skaper naturlig nok ikke seg selv. Jonas Gahr Støre snakker ikke ut fra innfall og impuls i en politisk debatt. Noe av budskapet er basert på erfaring fra et politisk liv, noe er en respons på andre politikeres ytringer, noe er en respons på debattleders kritiske spørsmål, men en viktig del av en politikers politiske retorikk er fundert i partiets linje. Hvordan skapes denne linjen?

---

³¹ <http://www.tv2.no/a/4059207>

Hvilke prosesser får avgjørende betydning når politikk som skal frontes utmeisles? En politiker har nemlig i kraft av sin rolle en forpliktelse til å fronte partipolitiske ideer som har blitt til ved landsmøter, han blir påvirket via konsultasjon med eksperter og en annen påvirkningskilde av typen forskning som støtter opp under ens syn. I mange sammenhenger så skapes ikke kommunikasjonen der og da, men eksempelvis i stabsmøter, på møter, på befaring, i utvalg og dialog med interesseorganisasjoner. Politikere som ønsker å vise at politikk dreier seg om handling som får konsekvenser for enkelt mennesker, trekker gjerne frem navngitte personer for å illustrere hva et satsbudsjett faktisk får av betydning for mennesker i et visst sosialt lag av samfunnet.

Tekstmaterialet har sin basis i ulike kilder. I moderne politisk diskurs, så er sjelden politikeren ene og alene arkitekten bak budskapet han fremfører. Goffman nevner tre forskjellige instanser (1984: 144) i tekstproduksjon: principal, author og animator. Med 'principal' mener Goffman den instansen som får sin posisjon representert gjennom teksten. Tekstens 'author' er den som komponerer teksten og står bak ordlyden, mens 'animator' rollen tilfaller den som faktisk framfører teksten, det vil si som faktisk står bak de faktiske språklydene eller skrifttegnene. Vi kan for eksempel tenke oss at en politiker (animator) holder en tale skrevet av hennes rådgivere (author) på bakgrunn av en eller flere kilder (principal).

Et politisk parti av størrelsen til Arbeiderpartiet er avhengig av å kommunisere i mange kanaler skal de potensielt nå flest velgere. En av de mest betydningsfulle tekstene Arbeiderpartiet produserer er partiprogrammet. Dokumentet er et omfattende politisk visjonsdokument som innbefatter politiske målsetninger og tiltak for neste stortingsperiode. Det kan ses på som et hjelpemiddel for politikeren i en valgkamp, men også et støttedokument som partipolitikeren må være lojal mot innenfor stortingsperioden. Partiprogrammet er bevisst lagd med mange generelle og vage formuleringer slik at politikeren skal kunne delta i offentlig meningsbryting med et visst handlingsrom.

Programmet må også tilpasses den aktuelle "politiske situasjon". For det er alltid slik at verden ikke står stille etter at programmene er vedtatt, det dukker opp nye og endrede forutsetninger. Partiets tillitsvalgte må derfor utforme den dagsaktuelle politikk slik situasjonen til enhver tid tegner seg på de ulike arenaer- i partiorganisasjonen, i velgermassen, i den offentlige debatten (Heidar og Saglie 2002: 110).

Arbeidet med å produsere et så omfattende dokument delaktiggjør mange ledd i organisasjonen. Et eksempel jeg skal trekke frem er partiprogrammet for perioden 2013- 2017. I en nettsak på Arbeiderpartiets nettside, så fortelles noe om prosessen bak dokumentet. Sentralstyret setter ned en programkomite som få i oppgave å levere inn forslag til program. Denne programkomiteen er

sammensatt av stortingspolitikere, lokalpolitikere, men også andre samfunnsengasjerte mennesker. Ved siden av det så setter sentralstyret ned tre grupper som skal rapportere tilbake til sentralstyret med informasjon rundt tre områder: kunnskapssamfunnet, velferdssamfunnet og samholdskraft. Gruppene blir ledet av kjente politikere som Trond Giske, Hadia Tajik og Jonas Gahr Støre. Ved siden av dette blir det arrangert rådslag, fremtidsverksteder og nettdebatter i regi av Arbeiderpartiet. Alt dette arbeidet skal presenteres og initiere til debatt rundt sentrale tematikker til partiprogrammet på programkonferansen. Gruppelederne skal presentere hovedretningene i det politiske arbeidet til områdene de har å jobbe ut fra. Gruppene har også lagd såkalte debatthefter som skal danne bakteppet til debatter på programkonferansen, men kan også initiere til innspill fra medlemmer som ikke kan komme på programkonferansen.

Arbeidet med fremtidsverksteder har også resultert i et debatthefte. Heftene inneholde forslag til politikk som skal ende i partiprogrammet. To undergrupper har også levert tekstinnsspill til programkomiteén. Alt skal danne grunnlag for å sette i gang debatter på nett og i programkomite. Samt at forslagene blir sendt rundt på høring i partiorganisasjonen og partilagene og andre interesserte kan sende inn modifikasjoner og nye forslag til partiprogrammet innen en gitt frist. Forslaget til nytt partiprogram legges så frem tidlig på året 2013 også her er det også rom for nye innspill og endringsforslag. Selve partiprogrammet blir behandlet endelig på landsmøtet på våren samme år. Her behandles programmet omstendelig og det voteres over de ulike delene av det politiske dokumentet. Representanter som sier seg uenig i tekstinnsspill kan komme med dissens. Det er rom for å komme med flere endringsforslag og det har det som nevnt vært anledning til tidligere i partiprogramprosessen. Det er demokratisk prinsipp at det skal være bred enighet før endelig offentlig distribusjon av dokumentet. Alle disse prosessene skal illustrere det at Arbeiderpartiet har et transparent, demokratisk og inkluderende partiapparat som hører på medlemmene sine.³²

Det er lett å lese av dette korte omrisset av prosessen med partiprogrammet at det er omfattende og går over lang tid. Slik kan ofte tekstutviklingsarbeidet i en stor organisasjon foregå. Selve det ferdige partiprogrammet er et resultat av den flerstemte diskursen til Arbeiderpartiet. I seg har tekstdokumentet flere stemmer fra partivesenet og sluttproduktet er i praksis et lappeteppe av ulike stemmer som har blitt behandlet, sammensatt og vedtatt gjennom flere prosesser. Tekstprosessen er en god illustrasjon på den språkfilosofien Bakhtin med flere kalte for *dialogismen*. Dialogismen tar

---

³² <http://arbeiderpartiet.no/Aktuelt/Partiet/Programmet-som-forny-Norge>
<http://arbeiderpartiet.no/Aktuelt/Partiet/Trygg-styring-for-kunnskap-og-velferd>

som utgangspunkt at alle kommunikative handlinger er rettet mot andre, og derfor må betraktes som grunnleggende sosiale. På et abstrakt nivå innebærer det å kommunisere en form for gjensidighet, koordinasjon og samarbeid mellom deltakerne (Raddum Hitching, Nilsen og Veum 2011:24).

Teksten må være bevisst uformet med tanke på dens endelige mål: å appellere til en potensielt stor velgermasse, men også være utformet slik at den skal være lett å enes om blant partikolleger. Den skal også stå til den ideologiske profilen til et sosialdemokratisk parti, men minst like viktig er at interessekonflikter i partiet har blitt til konsensus i dokumentet. Ulike partilag, delegater og stortingsrepresentanter har for eksempel forskjellige interesser i tiltak på et spesifikt politisk område, så en god del av prosessen med dokumentet er forhandlinger mellom voteringer på landsmøtet.

Strategisk arbeid skjer selvfølgelig i andre deler av prosessen også. I prosessen med partiprogrammets forskjellige arbeidsfaser spiller forskjellige forhold inn og påvirker tekstsakingen, men et aspekt er viktigere enn alt annet, at programmet blir stemt frem med konsensus. Et samlet parti må stå bak programmet. Programmet må være konsensusorientert. Og i kraft av denne prosessen så er resultatet ikke noe mindre enn det det utgir seg for å være: Arbeiderpartiets samlede stemme om fremtidig politikk for neste stortingsperiode.

Når det gjelder teksten jeg skal analysere så var prosessene i forkant av tekstsakingen typiske for hva som er vanlig prosedyre i partiet. I et intervju med utvalgssekretæren for integreringsutvalget, så sier Kristine Kallset:

Det er stort sett en mal på programprosesser i forhold til tekstutviklingsprosesser og hvordan dette skjer i partiet. Vi har normalt et utvalg som jobber med ulike programdokumenter. Dette utvalget er det sentralstyret som setter ned. Det bestemmer medlemmer og bestemmer også et mandat for arbeidet. Det kommer med bestemmelser om arbeidsform og hva det konkret er det som skal være resultatet av arbeidet. Dette utvalget ble satt ned fordi vi så at det var en god del krevende debatter knyttet til temaet integrering. Det var etter at vi hadde hatt disse diskusjonene om hijab i politiet. Saker vi så at vi hadde uavklarte partistandpunkter på. Og det var litt krevende for oss sånn som i den hijab- diskusjonen, der vi endt opp med å ha to ulike synspunkter i media. Og det ble litt armer og bein, fordi vi egentlig aldri hadde hatt noen partidiskusjon. Og Arbeiderpartiet er et veldig bredt parti og særlig innenfor et felt som dette hvor det er mange ulike synspunkter. Vi har såpass mange medlemmer at vi kan si at vi representerer bredden innenfor integreringsdiskusjonen. Hva skal bunnlinja i partiet være i forhold hvordan et flerkulturelt nytt Norge skal se ut? Og hvor folk fra ulike deler av landet har ulik syn på tematikken. Vi så at vi trengte å ha en ordentlig partidebatt på det. Og vi hadde heller ikke statsråden på feltet så et var jo litt uklart hvem skal være Arbeiderpartiets stemme på dette området.

Og når vi jobber med slike dokumenter, så er det ofte slik at vi lager noe som kan være et slags debattgrunnlag for partiorganisasjonen først, sånn at vi kan få i gang diskusjoner ute, ha møter om det og få ulike deler av partiorganisasjonen til å komme med innspill på det. Vi lagde to debattdokumenter: den ene handlet om bosettinger og flykninger som må komme i arbeid og den andre handlet om verdimessige spørsmål. Det vi opplevde var at det feltet er et felt som det er et lite fåtall som er engasjert i, så det var primært partilaget i Stavanger og Oslo og et par andre som spilte inn i den første runden.

Selve skriveprosessen er det jo vi som gjør. Jeg satt og skrev mye tekst selv. Jonas (Gahr Støre) er også ganske opptatt av tekst, så han skrev en del. Og vi jobbet en gode del sammen om de tekstene. Også er jo ofte behandlingen i et sånt utvalg at vi begynner med en disposisjon og vi diskuterer de ulike delene. Hva slags temaer skal berøres og ikke berøres, også er det en konkretiseringsprosess på det. Også begynner vi å jobbe med den helhetlige teksten ut fra partikontoret gjerne i samarbeid med den som har ledet utvalget og så diskuterer vi oss ofte igjennom teksten. Formuleringer for formuleringer. Forlag for forslag.

Det vi ble enige om ganske tidlig i prosessen med dette dokumentet var at dette er et felt hvor det såpass stor avstand i forhold til oppfatninger at vi må bli enige om vi skal ha voterings på alle vanskelige spørsmål eller skal vi ha en konsensusorientering i det utvalget. Og Jonas er jo en ganske sånn konsensusorientert fyr. Dette feltet er jo såpass vanskelig sånn at målet var å finne en linje som det var lett å bli enige om. Finne en slags nasjonalkonsensus på disse vanskelige spørsmålene. Så da ble vi enige om at her må vi finne en eller annen linje som vi alle kan leve med, men som kanskje ikke ville ha vært helt mitt primærstandpunkt. Så det var utgangspunktet til utvalget og jeg synes at vi og jeg synes at vi lyktes ganske godt med det for eksempel så var det en god del diskusjoner i utvalget om forbudet mot heldekkende plagg. Burka og niqab. Og det var en del som var ganske høyt på banen med det og mente at vi burde forby det. Det ble vi enige om at det skriver vi ikke, men vi kan skrive noe som er verdimessig forankret om at det hindrer samfunnsdeltakelse. Og at det er uheldig om at folk dekker seg for mye til. Så sånn tilnærmet vi oss den type spørsmål. Og da jobber vi med finformuleringer. Slik at det blir denne balansen som gjør at utvalget kan leve med det. Utfordringen med det er at vi har sett flere ganger i ettertid at forskjellige utvalgsmedlemmer har valgt å tolke forskjellige formuleringer forskjellig. Det er utfordringen med å legge seg på en konsensuslinje. Men det ble godt mottatt fra et samlet kommentariat. Og det ble gjort ganske små endringer på landsmøtet. Dokumentet blir sent ut til partiorganisasjonen og så kan partilag komme med innspill og ting de vil ha ut. Og i denne sammenheng så var det få forlag til endring som kom til dette dokumentet. Det har sammenheng med at det var et konsensusdokument og det er noen få partilag som har meninger om det, men ellers var det enighet om dokumentet (utdrag av intervju gjort 6/11-2014).

På bestilling så får altså sentralstyret de ønskede utvalgsmedlemmene og det ønskede talerøret for integreringsretorikken. De legger også inn et mandat på hva utvalget skal produsere. Det var en retorisk situasjon, som det er nærliggende å si at var medieskapt, der partiet fremstod som utydelig og talte med flere stemmer. Noe en debatt i 2009 knyttet til ”åpningen” om å tillate hijab- bruk i politiet konkretiserte.

Ved en feil så ble følgende melding på justisdepartementets nettside trykket: «Det er besluttet at Politiets uniformsreglement skal endres slik at det gis anledning til bruk av religiøst hodeplagg

sammen med politiuniformen».³³ ”Avgjørelsen” kom på et tidspunkt der mye var uavklart og partiet hadde ikke lagt seg på en felles linje i politikken. Saken fikk justisminister Knut Storberget til å se ubesluttet ut og det ble av opposisjonen sådd tvil om troverdigheten til statsråden. Så utvalgets jobb var å stimulere til debatt innad i partiet slik at partiet hadde et samlet svar utad. Og innstillingen utvalget skulle leverer fra seg skulle også bli partiets nye integreringsplattform som partiet unisont stod bak. Det er også interessant å se at gruppen tidlig bestemte seg for å følge en konsensusorientert linje i dokumentet og det har resultert i at dokumentet tolkes forskjellig fra partimedlemmer fordi den enkelte steder er vage formuleringer. Dette ligner partiprogrammets tendens til åpne formuleringer som har flere tolkningsmuligheter. I dette arbeidet så dukker det opp en rekke påvirkningsfaktorer for det endelige sluttproduktets formuleringer. Utvalgets sammensetning og verdigrunnlag, sentralstyrets føringer på arbeidet, utvalgets ønske om en konsensuslinje for å få tilslutning til å implementere formuleringer inn i partiprogrammet og også ønske om å sette et tydelig standpunkt i brennbare saker og på den måten bli tydeligere utad til media.

Arbeiderpartiet er en stor organisasjon. Mange av tekstene som blir produsert av partiet blir publisert på eget nettsted, men også andre steder på nettet. Hvis vi starter med distribusjonen av egne nettsaker, så er det som regel stortingspolitikere som uttaler seg om en sak redigert av en anonym journalist, men bruken av titulering som finanspolitisk-, kommunalpolitisk- og helsepolitisk talsmann er påfallende. Dette er grep for å innad i partiet gi politikere troverdighet på ulike felt. Nettstedet blir relativt hyppig oppdatert med nye politiske innspill formet som nyhetsartikler. Sakene er inkludert hypertext slik at de kan deles på twitter og brukeren av nettstedet kan klikke seg inn på Arbeiderpartiets aktuelle politikk på området.³⁴ Av partiinterne publikasjoner så går det i mer retning av at det meste publiseres digitalt. Medlemsaviser³⁵, partiprogram, lokalprogram, referater fra ulike møter etc. Alt dette finnes enten i PDF-format på nettet eller eksisterer som nettsaker på hjemmesiden. Unntaksperioden er under valg, da løpesedler, trikkereklame og annen politisk reklame blir trykt.

---

³³ <http://www.dagsavisen.no/samfunn/byrakatflause-bak-hijab-braket/>

³⁴ <http://arbeiderpartiet.no>

³⁵ Siste utgave av medlemsavisa ”Sammen” ble trykt i papirformat etter valget i 2013.
<http://sammen.mittarbeiderparti.no>

Nettet åpner opp for stor distribusjon av politiske tekster. Ved siden av å bruke facebook- og twitterkontoer til å igangsette debatter eller ytre ulike standpunkter, så har politikernes blogger også en sentral rolle for spesielt interesserte som ønsker å utforske hva den profesjonelle politikeren står for. Mittarbeiderparti.no har egne partiprofilsider der rikspolitikere legger ut tekster som medlemmer av kretsen får varslinger om.

Nettarenaen og stortinget er de viktigste distribusjonskanalene for tekster av Arbeiderpartipolitikere uten noe form for redigering. Innenfor disse kontekstene har de større grad av frihet til bestemmelsesrett over eget utspill, enn hva media tillater. Selv om også Stortinget har sin forretningsorden som setter begrensinger for ytringene, så er det lengre og mer sammenhengende tale enn hva nett-, eter- og papirmedier tillater. Selvfølgelig er det en god del dokumenter som er unnlatt offentligheten som det er vanskelig å oppdrive i ens ærend. Dette kan dreie seg om utvalgsdokumenter, møtedokumenter etc., mye holdes partiintert i frykt for å røpe strategi for andre konkurrerende partier.

Politiske biografier eller politiske bøker er som regel konkrete utgivelser i bokform i enten stive- eller papp-permer. Utbredelsen av disse er helt avhengig av navnet bak utgivelsen og de musklene forlaget besitter. Når det gjelder et så stort navn som Jonas Gahr Støre så initierer forlaget, da Cappelen Damm, til en bokpresentasjon for media med forfatteren til stede og viktige mediehus vil også være til stede. Forlag kalkulerer i forkant av utgivelse anslagsvis etter boketterspørsel et opplag og trykker opp nye opplag hvis boka selger mer enn forventet. Bøkene finnes også i økende grad tilgjengelig for nedlasting som e- bøker. Det har skjedd en ganske stor utvikling i forhold til publikasjoner fra politiske tenketanker. Tilknyttet disse (Manifest, Civita og Agenda for eksempel) så finnes det også distribusjonskanaler for politisk retorikk: nettartikler, pamfletter, frokostmøter, bokutgivelser, masteroppgaver som blir omarbeidet til nettartikler og ulike andre begivenheter arrangert av tankesmiene. Rent praktisk, selv om det ikke blir uttrykt eksplisitt noe sted, så er egentlig flere av tankesmiene forlengede armer fra ulike partivesener. Tankesmien "Agenda" er drevet av datteren av arbeiderpartipolitikeren Rune Gerhardsen og tidligere AUF 'er Marthe Gerhardsen. Det er en tankesmie trygt forankret i sosialdemokratiske ideer.

Et hvert politisk parti vil være opptatt av å sende de beste på sitt område til TV- debatter eller avisintervju. I et så omdømmetungt yrke som politikeren sitt så er ens ethos viktig. Som Andersen trekker frem var de antikke retoriske teoretikerne opptatt av talerens karakter. Både Quintilian og Aristoteles argumenterte for at talerens karakter har mye å si for det endelige budskapet. Førstnevnte

var ”(...) enige med dem som mente at alt som angår taleren, også angår saken”, mens Aristoteles mannen bak begrepet, mente at: ”Talerens karakter blir et middel i overtalelsesprosessen når talen blir fremført slik at den gjør taleren troverdig” (Andersen 2001: 35). Når har naturlig nok ethos-begrepet forandret seg siden antikken, men en sikter fortsatt til kvaliteter ved talens karakter når du blir brukt. Hvordan en ombudsmann blir bruk av partiet sitt avhenger mye av hans innsats for partiet og hvordan han har klart tidligere oppgaver for partiet. Engasjement for og tidligere arbeid innenfor tematikken spiller også mye inn når stortingsgruppa blir ikledd sine roller.

Det ligger innenfor paritets egne autonome definisjonsmakt å gjøre representanter av partikolleger for ulike områder. En kan si at partiet er med på å skape talerens troverdighet. Noe som er sikkert er at til den rollen en blir gitt av partiet, så følger det med en viss autoritet innenfor et sakskompleks. Dette vil igjen påvirke troverdigheten til et utspill. Mottaker vil lese et utspill annerledes hvis det er et medlem av arbeids- og sosialkomiteen som uttaler seg om en integreringspolitiske sak som Introduksjonsordningen, enn hvis det er et finanskomitemedlem gjør det. Politikere utvikler sitt eget ethos ved å være godt forberedt, men dette skjer også i en synergi med partiets rolletildeling. Hvilken merkelapp du har er med på å fungere som en del av budskapet vi leser. Det at Jonas Gahr Støre var personen som la frem integreringspolitisk plattform var grunnet han rolle i partiet, hans høye popularitet og anseelse som utenriksminister. Ifølge utvalgssekretær Kristine Kallset, så var det ønskelig fra partiledelsen å: ”Gi han en rolle, et ståsted for å være vår stemme i disse vanskelige diskusjonene”.

Det sentrale ved politiske tekster som er myntet på en velgermasse er at de treffer sitt publikum. At de har noen referansepunkter som fungerer appellerende for den potensielle velgeren. De må inneholde en stor grad av mottakerbevissthet. Berge never dette som en påvirkningsfaktor for budskapet. (...)” Alle ytringer må modellere en tilhører en tilhører eller leser som identifiserer seg med partiets verdier eller prioriterte topikk” (Berge 2014: 23).

I henhold til nyere retorisk teori så har forskere også ved siden av faktisk budskap vært opptatt av publikummet. I følge Roer og Klugeff (2009) så finner man innenfor den såkalte nyretorikken med Chaim Perelman og L. Olbrechts- Tyteca som to av retningens representanter, en ny forståelse og omforming av Aristoteles` Retorikk til en sammenhengende teori om argumentasjon, henvendt til et gitt publikum. Publikumsbegrepet tar Perelman og Olbrechts- Tyteca (1958) inn i argumentasjonslæren sin og drøfter ulike imaginære og også konkrete publikum. De skiller mellom et partikulært og et universalt publikum. Forskjellen er ifølge Kluff (2009) at det universelle

publikum er talerens forestilling om fornuftige og kompetente mennesker og de universelle verdiene de har. Det partikulære publikum er en hvilken som helst gruppe, enten de er kompetente eller fornuftige. Forskjellen kan konkretiseres ved at for eksempel en Arbeiderpartipolitiker (for å konstruere et lignende eksempel som Klujeff skaper) ønsker å få med seg stortinget på å være med å fase ut kontantstøtten, da vil han tale ut fra kunnskaper om et spesifikt publikum med makt: stortingspolitikere som skal votere. Publikum er definert og kunnskap om publikummet vil være med å påvirke budskapet. Klujeff skriver at: "Det universelle publikummet kan til sammenligning ikke konkretiseres, men er min forestilling om en prinsipielt kompetent og fornuftig leser, som kan overbevises av mine rasjonelle argumenter" (Roer og Klujeff (red.) 2006: 64). Et budskap vil nødvendigvis bli tilpasset når det partikulære publikummet er klart definert. Samtidig som et begrep som "det universelle publikummet" er et nyttig et i forhold til retorisk analyse, for å undersøke en avsenders mottakerbevissthet og hvordan denne er å lese i ytringen.

Muligheten for at et dokument av den art som integreringsutvalget la frem ønsker å appellere til begge publikum er også et poeng. Det skal være et dokument som tilfredsstiller flere publikum: eget parti, kommentatorer og også velgermasse. Et såpass stort publikum var også det utvalget selv ønsket å nå ut til. Ifølge Kristine Kallset så var intensjonen at dokumentet ble lest av et større publikum enn arbeiderpartipolitikere og noen journalister:

Hva er reelt og hva er intensjonen? Vi har alltid den intensjonen at vi skal lage et dokument for velgerne, men det er ingen velgere som leser et sånt dokument. Partiets sentrale politikere kanskje. Og noen andre partiers politikere som leter etter relevante saker og så er det kommentatorene som leser det. Og det er det i virkeligheten, men når vi skriver det, så tenker vi i utgangspunktet at vi skriver for vanlige velgere. Men så er slike prosesser at det kommer inn politikerspråk og diskusjoner som egentlig bare politikere er interessert i. I intensjonen så ønsker man å snakke til mange, men i realiteten så blir sånne dokumenter politikkinterne (utdrag av intervju gjort 6/11-2014).

Innenfor dette perspektivet så startet en med intensjoner om å skrive en tekst for det brede lag av befolkningen altså et mer universalt publikum, men endte opp med å appellere til et langt mer definert publikum, altså et partikulært publikum. For å øke dokumentets legitimitet innenfor det politiske system, så fordrer dokumentets formuleringer et språk som har utviklet seg innenfor en politiker diskurs og er resultatet av en språkkultur som blir konstruert innenfor rammene av de institusjonelle politiske arenaene.

Et annet begrep som er nyttig å trekke frem, som ikke utelukkende går på en talers publikum, men også omstendighetene rundt er viktige i analysen er Lloyd F. Bitzers tese om den retoriske situasjon. Tre konstituerende elementer får implikasjoner for budskapet:

Det påtrengende problem, publikum og de tvingende omstendigheter. Retorisk diskurs er ifølge Bitzer grunnleggende pragmatisk og vil i siste ende ha til hensikt å frembringe handling eller forandring i verden. Da retoriske henvendelser skaper forandring gjennom påvirkning av personer, krever retorikk alltid et publikum (Roer og Klugeff (red.) 2006: 64).

Som tidligere nevnt så var det et påtrengende problem: å tydeliggjøre standpunkter i noen hyppig debatterte integreringspolitiske saker og utvalget møtte en serie av tvingende omstendigheter: tidsfrister på innstillingen, få dokumentet til å bli koblet opp mot et sosial demokratisk verdigrunnlag og enes om formuleringer i sluttproduktet. Det publikummet som dokumentet var myntet på må også modelleres inn i teksten.

Hågvar (2007) mener at en ikke kan redegjøre for en lesers faktiske persepsjon av en tekst uten å observere eller å intervjuere lesere om leseopplevelser. Uten dette kan man derimot undersøke hva slags leser teksten indirekte retter seg mot:

Enhver tekst vil nemlig være utformet slik at den følger opp noen potensielle reaksjoner fra leseren underveis. Hvilke leserreaksjoner teksten forutser, sier noe om hvem som forutsettes å lese teksten, og hvordan vedkommende forutsettes å lese. Denne imaginære, abstrakte leserstørrelsen kalles for tekstens *modelleser* (...).

”Tønnesson (red 2002:226) definerer begrepet som opprinnelig stammer fra Umberto Eco- som ”det settet av kompetanser som forfatteren forutsetter hos mottakeren eller bygger opp hos denne i løpet av teksten” (Hågvar 2007: 53). En tekstskaper skriver for et forestilt publikum. Integreringsutvalgets dokument må ta hensyn til dokumentets lesere, den retoriske situasjonen i forkant og også det største rammevilkåret for utvalget at det søker konsensus. Arbeidet med dokumentet viser at en ønsket modelleser ikke nødvendigvis blir avspeilet i det faktiske sluttproduktet. Når såpass mange tekstskapere og påvirkningsfaktorer spiller inn i tekstproduksjonen, så kan ønsket om å appellere bredt bli redusert etter hvert. Det forteller blant annet at det er tekstspesifikke krav til norske politiske tekster og at visse publikum blir vektet mer enn andre.

En ny dagsorden for integrering

Fra sentrale kilder innad i partiet så er det et dokument som utkrystalliserer seg med tanke på nyere integreringsretorisk profil og det er *Mangfold og muligheter*. Dette er da Arbeiderpartiets integreringspolitiske-diskurs realisert gjennom en sentral tekst. I følge Kristine Kallset så initierte

partikontoret på Youngstorget og partiledelsen et arbeid som skulle dekke en retorisk situasjon. I media dukket det opp mange verdikonflikter som det regjerende parti måtte besvare med noe annet enn den foregående integreringsretorikken. Det var noen særlige grunner til å utvikle ny integreringsretorikk ifølge Kallset.

For det først så vi at integrering og innvandring var blitt en viktig sak for velgerne. En god del velgere som vi mistet ved stortingsvalget i 2009 oppga at innvandringspolitikken var årsaken. Vi hadde et behov for å ha en tydeligere og mer avklart politikk på området.

For det andre satte vår partisekretær i 2009 i gang prosjektet "Herfra til 2029". Her trakk han opp særlig tre hovedutfordringer som Norge måtte møte som samfunn de neste 20 årene. Det var den demografiske endringen (eldrebølgen), klimautfordringene, og integrering (svar på mailutveksling mellom meg og Kallset, datert 10.03.2014)

Mandatet de fikk fra partikontoret var å få gjennomført en bred debatt i partiorganisasjonen om integrering samt at de skulle utarbeide et forslag til integreringspolitisk dokument. Oppfordringen fra partikontoret var at dokumentet skal: "omhandle samfunnsgrunnlaget og politikken for utviklingen av et mangfoldig og flerkulturelt samfunn forankret i universelle menneskerettigheter. Videre skal dokumentet beskrive tiltak som fører til integrering mellom majoritetsbefolkning og mennesker med innvandrerbakgrunn som skal bo, arbeide og leve i Norge" (Kilde: partiinternt notat til utvalget, se vedlegg). Partikontoret vektlegger også betydningen av å innhente stemmer fra utenfor partiet, der organisasjoner som Oslo Røde Kors og SOS rasisme Bergen. Videre kommer det frem at det er tre viktige hensyn utvalget skal jobbe fra:

1. Vi skal favne hele partiorganisasjonen. De ulike synene må bli hørt.
2. Vi skal nå ut og få innspill fra alle typer berørte miljøer, og få et best mulig kunnskapsgrunnlag for diskusjonene.
3. Vi skal ha en synlig debatt og benytte nett og media for å synliggjøre det vi gjør og invitere til innspill.

Ellers ble det gitt direkte føringer på hvilke tematikker som måtte nevnes i det ferdige dokumentet: Mottak, bosetting, norskopplæring / introduksjon, arbeid – arbeidslivet – arbeidstakerorganisasjoner, utdanning/oppvekst, helse, religion, andre verdispørsmål, bo i hele landet, nærmiljøene, fritidsaktiviteter, frivilligheten og diskriminering. En egen sone under mittap.no ble opprettet til den interne debatten og utvalget reiste rundt i partiorganisasjonen med den samme powerpointen med de samme spørsmålene for å starte debatter, men også høste innspill. Det var også et krav fra partikontoret at komitelederen og også noen av medlemmene lagde kronikker til media for trykk i forkant av landsmøtet. Jonas Gahr Støre hadde sin kronikk "Mulighetens samfunn" på trykk i VG 9. mars. Partikontorets plan for utvalget er veldig spesifikk på hvor de skal reise, tidsbruk og frister for innlevering av arbeid og hvem de skal snakke med (ibid.) Så for å avslutte så setter partikontoret tydelige betingelser for arbeidet, som det er lett å lese i det dokumentet som ble vedtatt. Som et

eksempel på hvordan et partikontor setter i gang tekstprosesser i et politisk parti så viser dette at partikontoret bestemmer relativt mye av arbeidet med direkte føringer og er tydelige til det helt konkrete med hva slags sluttprodukt de vil ha.

Det uferdige dokumentet som er et høringsdokument til bruk rundt i partiorganisasjonen inneholder et eget vedlegg med statistikk fra SSB som skal fungere til hjelp i en innspillsrunde (se vedlegg). SSB har noen indikatorer på hva som er vellykket integrering: utdanning, yrkesdeltaking og inntekt. Ellers kommer det frem av undersøkelser i arbeidslivet at 7 a 10 verdsetter innvandreres kultur og innsats i arbeidslivet. Det er også statistikk for hvor mange som har benyttet seg av introduksjonsordningen og hvordan det har gått med de som gjennomførte den. Statistikken er for omfattende til å gjengi alt her, men det kan tenkes at mye av det som foreligger her er bygd inn i teksten for å rettferdiggjøre en fortsatt satsing på visse tiltak. Vedlegget er interessant for det kan tenkes å utøvd noe påvirkningskraft på hva slags tiltak man skal inkludere i dokumentet. Det er påfallende at de aller fleste kildene er hentet fra SSB.

I denne innledningen til selve tekstanalysen er det verdt å dvele noe ved selve presentasjonen av dokumentet ved daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre. Det at han ble valgt til å lede et såpass viktig arbeid er ikke tilfeldig. Ifølge kilder i paritet så trengte Arbeiderpartiet en tydelig politiker til å fronte dette arbeidet. I regjering så hadde SV statsråden på feltet og Arbeiderpartiet ble av flere oppfattet som litt utydelig på sin integreringspolitikk. I følge kilder var det ønskelig innad i partiet å etterstrebe et "hovedmål", nemlig å finne en slags felles tone - en "middelvei" som kunne bidra til en politikk for integrering og for det flerkulturelle Norge som kunne bli en slags nasjonal konsensus. Arbeidet med å utmeisle denne nye integreringspolitikken starter selvfølgelig med å overbevise sine egne partifeller. I denne kulturkonteksten så står Støre ovenfor et klart påtrengende problem: hvordan skape troverdighet ved egen integreringspolitikk? Så oppdraget var med andre ord å få frontet en tydelig politikk med et avklarende budskap, som i tillegg skulle få partiet til å tenke likt når det gjelder integrering. Samt at denne nye integreringspolitiske profilen skulle appellere til flest mulig velgere.

Jonas Gahr Støre har siden den gang da blitt partileder og legger til i historien om hans politiske karriere at han er en "self made man". Og i dette legger han at han har steget i gradene innad i parti mer på grunn av eget arbeid, enn medfødte privilegier. Jonas Gahr Støre har markert seg som en talefører politiker ved flere enn en anledning og har gjennom tidene høstet mye ros for retorikken sin av både kommentatorer og retorikkeksperter. I et intervju med BT påpeker Jens Kjeldsen at: "(...)

Gahr Støre opptrer som en tenkende taler og et lyttende menneske”. I det samme intervjuet la Kjelden frem sin mening om kritikkens som har blitt rette mot Støres språk som omstendelig og lite tilgjengelig. ”Jeg synes ikke hans taler er løse tanker, men at han har en spesiell evne til å se ting på nye måter. Gahr Støre kan forandre den måten politikerne snakker til hverandre på”.³⁶ Det at Gahr Støre innad i eget parti har en høy stjerne er tydelig. I hans nylig publiserte politiske bok *I bevegelse* (2014), så bretter han ut bakgrunnen for hans politiske engasjement, hvorfor han ser på seg selv som sosialdemokrat og hva dette har å si for hvordan en skal løse fremtidens politiske utfordringer. I forhold til innvandring i Norge så skriver Gahr Støre om ulike nye problemstillinger som følge av hyppigere innvandring under kapitteloverskriften ”vi”. Dette inkluderende pronomenet er et viktig begrep i Gahr Støres filosofiske tilnærming til ”det nye norske vi”, som er et slagord han har brukt i mange taler både i posisjon og i opposisjon. Ved siden av å skrive om utfordringer for det norske arbeidsmarkedet, hvordan å forhindre sosial dumping og å gjøre norsk arbeidsmarked rettferdig både for etablerte nordmenn og innvandrere, så vektlegger Gahr Støre betydningen av noe som trekker oss sammen som ny multikulturell nasjon, når det er så mange krefter som trekker oss fra hverandre. ”Spørsmålet om integrering handler blant annet om hvordan vi forstår og utvikler fellesskapet”. I Gahr Støres integreringpolitiske filosofi så er han opptatt av å formidle viktigheten av tilhørighet. Begrepet ”det nye norske vi” som prøver å gi inntrykk av at Norge nå er et annet land enn i etterkrigstiden og i slutten av forrige århundre, men samtidig er det vel så viktig at ”vi” uansett så sammensatte vi er følger tilhørighet ovenfor noe. Gahr Støre har ved flere anledninger snakket positivt om teoriene til den amerikanske sosiologen Robert Putnam.

Putnams teorier om *sosial kapital* og *sosiale nettverk* har inspirert Gahr Støre til å bruke begrepet. Begrepene til Putnam må forstås i en vekselvirkning med hverandre. Sosial kapital refererer til den kollektive verdien av ”sosiale nettverk” og tilbøyeligheten mennesker i disse nettverkene har til å gjøre handlinger for hverandre. Sosial kapital fungerer slik at varierende fordeler kommer ut fra tilliten, gjensidigheten, informasjonen og samarbeidet tilknyttet sosiale nettverk. Sosial kapital skaper verdier for de menneskene som har et godt nettverk.³⁷ Gahr Støre nevner at han i prat med Putnam fikk høre at de nordiske landene har en høy sosial kapital som følge av små økonomiske forskjeller og høy samfunnstillit. ”Og han viste hvordan dette er en viktig forutsetning for omstilling og produktivitet, folk blir med på omstillinger fordi de erfarer at de er inkludert. Innvandring kan, i følge Putnam, redusere samfunnstilliten, fordi den tøyser grenser for vår evne til å identifisere oss

---

³⁶ <http://www.uib.no/fg/retorikk/79066/jens-kjeldsen-om-jonas-gahr-store>

³⁷ <http://www.hks.harvard.edu/programs/saguaro/about-social-capital>

med felles verdier. Redusert tillit kan i sin tur svekke den sosiale kapitalen og gjøre omstillinger vanskelige” (Støre og Bals 2014: 186). Denne sosiale teorien om hva som ligger av verdi i god sosial kapital og robuste sosiale nettverk, har altså inspirert Gahr Støre til å ønske å skape en ny ramme for å fange nye Norge inn i. Fortellingen om ” det nye norske vi” er trygt forankret i Putnams forskning.

Putnam (2006) har forsket på graden av tillit mellom etnisiteter i ulike amerikanske byer for å videreutvikle empirien rundt sosial kapital og sosiale nettverk. Funnene skal jeg ikke inn på her, men jeg ønsker å trekke frem tiltakene han foreslår fordi de resonnerer veldig med hva Gahr Støre selv sier i boken sin. Putnam snakker om toleranse for ulike kulturer som et viktig først skritt i å skape bedre sosiale nettverk og således gi mennesker bedre sosial kapital. Denne toleransen skapes i følge han i samfunnets mange fellesskaps arenaer: samfunnshus, idrettsanlegg og skoler er viktige og disse arenaene og aktivitetene må det investeres i nok en gang for å gjøre samfunnet bedre egnet til å bli komfortabel med mangfold. Putnam forsvarer sterk fokuset på språk og å styrke språkopplæringen blant innvandrere. Da på originalspråket i det landet en kommer til for å ha en tilhørighetsfaktor. Gahr Støre snakker også om betydningen av at nye landsmenn lærer seg norsk, men han vektlegger også at ”integrering skjer best på kjente arenaer”. Han sikter da til barnehager, skoler, i kulturlivet og idretten og arbeidslivet. Han skaper to abstrakte størrelser for å konkretisere at innenfor disse arenaene er det ”vi”, det går ikke an å overlate ansvaret til ”noen” eller få det gjennom med politiske vedtak, som har ansvar for integreringens vellykkethet. I følge Gahr Støre så er dette vårt ansvar, som folk, enkeltmennesker, lokalsamfunn- alt vi deltar i etter jobb og skole- i helse sivilsamfunnets store mangfold. Støre er inne på mange nye utfordringer med økt etnisk befolkningsvekst i boken sin, men nevner et utviklingstrekk som han som politiker ønsker å forhindre: utviklingen av parallellsamfunn. Da forstått som at mennesker havner i havner i ulike samfunnssjikt på grunn av tendenser til klaseskiller. I hans sakprosabok så er en av løsningene ”koordinert lønnsdannelse”, men Gahr Støre er i et intervju om boka ærlig på at dette er en av flere utfordringer vi enda ikke har løst:

Sosial kapital er en akademisk forkortelse for tillit. I mangel på tillit så skjer det dårlige ting. Vi ser i denne ”Kampen for tilværelsen”. Der ser vi et fenomen som vi ser i det moderne Norge at innvandrerbefolkning de flokker seg sammen. Og den store utfordringen er: vil de flokke seg sammen med oss?³⁸

---

³⁸ <http://tv.nrk.no/serie/brenner-og-boekene/MKTF70000314/sesong-1/episode-3>

Eksempelet Gahr Støre trekker frem er en NRK produsert TV- serie, der polske arbeidsinnvandrere lever, nærmest karikert, i feltsenger i et stort lager i påvente av neste strøjobb. Eksemplet har blitt tatt med får å nok en gang illustrere at Gahr Støre er opptatt av sosial kapital som en kjerneverdi for det moderne norske samfunnet og et viktig utgangspunkt for å snakke om integrering og veiene videre. I forlengelsen av den siste uttalelsen så representerer Støre en utvikling for den moderne politiker: alle hans arenaer for politisk retorikk ekspanderes. I løpet av et år så er alle de kulturelle arenaene, og med da med ulike semiotiske ressurser tilgjengelig, Støre frekventerer nærmest for mange til å kunne ha oversikt over. Han vil ha mulighet til å kommunisere med det nyeste partibarrometerundersøkelsen i tabellform som et bilde for følgerne hans på Instagramkontonen sin, han kan vise frem sin atletiske side i et portrettintervju på Dagsrevyen over en benk på Sognsvann med sykkelhjelmer på hode, han kan presentere sine politiske ideer i bokform med Anne Lindmo i en mellommenneskelig samtale der han kan snakke om løst og fast og partiet kan publisere politisk reklame på nettsiden ap.no. Alt dette er et godt eksempel på hvor avhengig de kjente rikspolitikerne som fronter sitt parti er av å være synlig mange steder. Det er så mange konkurrerende sanseinntrykk velgerne blir eksponert for i dagens bilde- og mediekultur at mye handler om å være synlig og det ofte. I nettavisenes tidsalder, så er nyhetsbildet galopperende og blir styrt av brukernes klikk.

I Gahr Støres presentasjon av dokumentet, så blir budskapetets 'animator' Gahr Støre selv, mens 'author' er utvalgets medlemmer og 'prinsipal' er Arbeiderpartiet som instans. Hvis vi ser på presentasjonen av dokumentet, så har talen hans noe viktige funksjoner rent retorisk. Å takke for det ærefulle oppdraget, takke arbeidspartnere, sette arbeidet inn i en sosialdemokratisk idetradisjon, markere motstand til Frp og konkretisere selve grunnlaget for utvalgets tilblivelse: hvordan skal de nye utfordringene løses? Brorparten av talen til Støre skal få frem hvilken plan Arbeiderpartiet skal ha for integrering. Nå, men også for fremtiden. Den skal også inspirere til debatt på landsmøtet. Den har en viktig kongstanke bak seg: sette Ap på offensiven i integreringpolitiske saker og svare på en retorisk situasjon som har oppstått på grunn av tidligere tiders manglende respons på komplekse forhold. Den har en optimistisk tone og er positiv i beskrivelsen av mulighetene som ligger i "det nye Norge". Gahr Støre har tidligere også framsnakkert mulighetene som ligger i Norge med en økende innvandringsbefolkning. Det er opp til oss selv om vi skal bli en "vinner i en global tidsalder". Publikummet Gahr Støre snakker for er "hans egne", det er Arbeiderpartiets landsmøte med delegater fra alle landets 19 fylket. Selvfølgelig er det lettere å treffe det verdimeslige grunnlaget dette publikummet besitter, enn det hadde vært hvis det hadde vært et mer *heterogent* sammensatt publikum. Gahr Støre hadde også tilpasset retorikken sin deretter naturligvis. I henhold

til publikumsteorien til Perelman og Olbrechts- Tyteca , så er dette et partikulært publikum som er lett å definere. Det er selvfølgelig forskjellige oppfatninger og verdiforskjeller innad i publikumssammensetningen, men velvilligheten ovenfor taleren er på et annet nivå enn i en sal under NRK sendt debatt. I talen sin har Gahr Støre mange markører som indiker at han markerer tilhørighet til forsamlingen og også med dette innspillet ønsker å gå i dialog med landsmøtet om integrering: ”Kjære landsmøte”, ”partifeller” og det er levnet liten tvil om at dette er utfordringer han deler med forsamlingen. Gjennomgående gjennom hele teksten er en tydelig og bevisst pronomenbruk: ”vi”, ”oss” og vårt”. Samtidig som er tydelig på hans eget standpunkt ved testing av norskferdighetene til 4 åringer ved såkalt 4. årskontroll. I det store og det hele så ønsker Gahr Støre med denne presentasjonen å løfte frem en ny integreringspolitikk som er tydeligere enn gårsdagens mer fragmenterte og få frem tiltak som skal bedre integreringen og i siste instans skape begeistring rundt dem innad i partiet slik at noen av dem kan havne i partiprogrammet for 2013.

På folkemunne så har Arbeiderpartiet slitt med å få frem de helt store forskjellene på egen integreringspolitikk i forhold til andre partier. Som Simones (2011) trekker frem i sin analyse av innvandrings- og integreringspolitikken til Frp, Høyre og Ap fra 1985- 2009, så har partikonkurransen ført til at Høyre og Ap nærmet seg Frp i sin politikk. Simones har analysert partiprogrammene til de respektive partiene i den aktuelle perioden og konkluderer med at det har vært en tendering mot høyre for de to partiene. Så har også standardfrasen til Frp- politikere i etterkant av politiske fremstøt fra Aps side vært: ”Velkommen etter”. Det å vise til de store ideologiske, men også de realpolitiske forskjellene mellom partiene er noe en Ap- politiker må prøve på. Hvordan markerer Gahr Støre dette?

Lenge har det ikke vært helt slik. Ofte har vi våknet til et utspill fra Fremskrittspartiet som at Frp vil DNA-teste alle innvandrere, rive blokkene i Groruddalen, nekte enhver rett til opphold på humanitært grunnlag, flytte asylmottak til Afrika eller holde Arbeiderpartiet ansvarlig for at Norge er blitt et Disneyland - eller som Carl I Hagen som i går ønsket seg et integreringspoliti til Groruddalen.

Kort og godt er taktikken å henge ut de ekstreme tilfellene av forslagene som har blitt førstesidestoff. På denne måten latterliggjør Gahr Støre Frps integreringsprofil. Uttalelsen kan leses at dette er forslag fra et parti som knapt nok kan tas seriøst. Dette er et parti som ikke står for en rasjonell og menneskelig politikk på området. De er milevis unna Aps ”alle skal med”-retorikk. Disneyland- referansen sikter til en aviskronikk Frp- politikerne Kent Andersen og Christian Tybring Gjedde skrev om Arbeiderpartiets slepphendte omgang med innvandringspolitikken i regjering. Kronikken vakte oppsikt da den kom høsten 2010 og den tegner et bilde av et stasstyrende parti som dolker sin egen kultur i ryggen. Den er spissformulert og nærmest karikert, men den får

fram et syn på Arbeiderpartiet som kulturrelativister. Da i den forstand at de er likegyldige i forhold til å verne om egen kultur. Denne kronikken satte i sin tid i gang en interessant debatt om hva norsk kultur er for noe. Det står som et eksempel på hva som i ytterste konsekvens skiller Frp og Ap i verdisyn når det gjelder innvandring. Gahr Støre må når han tegner det offentlige ordskiftes nærhistorie få frem provokasjonene og ufarliggjøre dem. Satt i denne kulturkonteksten så er politikk en kamp om velgere og en kamp mellom partier. Det handler om å forenkle verdisynet til motstanderen og få frem forskjellene på en klar måte med eksempler som taler for seg selv.

Fremleggelsen av dokumentet satte i gang en serie avisartikler i landets største avishus. Mens Aftenposten fokuserte på politikk og supplerte med et intervju med Gahr Støre: ”Slik vil Ap bedre integreringen”, så fokuserte den mer tabloidrettede avisa VG mer på konfliktstoffet (både som lekkasje før dokumentet ble presentert, men også etter). ”Ap splid om niqab og burka” og ”Ap vil kreve at innvandrere står i muntlig”, ”Krever at imamer lærer seg norsk” og ”Støtter forslag om å sjekket asylsøkere” gir klare indikasjoner på at det er de brennbare enkeltsakene VG ønsker å trekke frem for å selge aviser. NRK valgte også en mer kritisk journalistisk- vinkling på dekningen: ”Papirløse utelatt i stor rapport”. Avisoverskriftene/nettoverskriftene forteller ikke bare om noen grunnleggende forskjeller i journalistisk innfallsvinkel, men også tolkningspotensialet som ligger i kompliserte sakskomplekser som angår samfunnsforhold. Medias rolle kan være å være ”vaktbikkje” og sørge for at myndighetene gjør jobben sin, mens politikeren har en helt annen agenda. I dette tilfellet var det helt klart at Arbeiderpartiet ønsket å markere seg som et parti med en helhetlig og bærekraftig integreringspolitikk, men hva med selve teksten?

Hvis vi starter med det første først: hva betyr integrering? I norsk innvandringshistorie har de regjerende myndighetene hatt forskjellige måter å se på hvordan å best inkludere nye borgere inn i storsamfunnet. Tradisjonelt har man snakket om tre begreper som er kjent fra ulike styresett i verdenshistorien: segregering, assimilering og integrering. Det første ble praktisert i samfunn som USAs og Sør- Afrikas i forrige århundre. Da snakker man om å skape et forskjellssamfunn der mennesker ikke har like rettigheter. Dette er en politikk som rettferdiggjør gruppetenking. Assimilering er, vil mange hevde, eksempelvis den *fornorskings* politikken som samene ble utsatt for etter 2. verdenskrig i Norge. Da forstått som at man fører en bevisst politikk rettet mot minoriteter som må i stor grad tilpasse seg majoritetskulturen. I denne sammenheng innebar det at man ble lært norsk i skolen og ikke samisk. Integrering er den kulturelle tilpasningsformen som det etter hvert har blitt politisk konsensus for.

Begrepet blir som oftest satt i sammenheng med sosiale prosesser.

Men integrasjonen kan også forstås utfra et rettighetsperspektiv. I følge Brochmann, så man i Sverige en politikkutforming på som influerte de nordiske nabolandene. ”Den nye tids defensjon av *integrasjon* ble i all enkelthet «lik tilgang på rettigheter i kombinasjon med retten til å velge å beholde sin opprinnelige kultur eller identitet»” (Brochmann 2006: 42). Samme Brochmann trekker frem begrepet som en menneskelig prosess: ”(...) Hvordan sosialisering gjennom normer og dannelsen av forventninger, bidrar til å skape sosial bindekraft og samfunnsmessig stabilitet (...)” (Brochmann og Kjeldstadli 2008: 230). Første begrep legger seg på en likhetstanke, men aldri på tross av opprinnelse eller kulturell egenart. Det andre er mer rettet mot samfunnets beste og krav som bli stilt til nyankomne om å sette seg inn i sosiale ordener og koder. Dette har blitt konkretisert ved at man har tatt et begrep som ble brukt av Arbeiderpartiet som en appell for arbeidsmoral for folket etter 2. verdenskrig, men også etterhvert brukt som en oppsummerende frase for hva en forventer av nyankomne: ”gjør din plikt, krev din rett”. Mange Ap- politikere jeg har snakket med mener dette oppsummerer hvilke krav en stiller til integreringen fra det perspektivet hvordan en skal la seg integrere, men også hvordan en skal bli mottatt når en gjør det. Dette er altså basisen for et parti som er født ut fra en arbeidsbevegelse. En appell til samfunnsmessig deltakelse.

Ordet «analyse» kommer av det greske oldtidsordet «analysis» som betyr å oppløse (De Caprona 2013: 297). Den enkleste måten å fortelle noe om hva analyse er for noe er å kalle det et granskingsarbeid, en deler opp noe for å se nærmere på bestanddelene. Det er hovedoppgaven til en tekstanalytiker. Plukke tekstblokkene fra hverandre og se på de hver for seg og sette de sammen igjen for å danne nye perspektiver. Denne fremgangsmetoden sammenfaller med hva filosofer som Heidegger og Gadamer utviklet innenfor sine filosofiske retninger, hermeneutisk filosofi. Min hensikt med analysen av dokumentet er å gå teksthermeneutisk til verks. Da forstått som å oppløse tekstens deler for å forhåpentlig få en forståelse av helheten eller meningen bak dokumentet.

Selve dokumentet er et 33 sideres dokument som er det første utelukkende integreringspolitiske dokumentet Arbeiderpartiet har fremstilt. At altså integreringspolitikken skal fungere som en råd tråd gjennom dokumentets politiske områder: innvandring, språk, skole og utdanning, arbeid, velferd, frivillighet, kultur og det sivile samfunn og likestilling. Med tanke på semiotiske ressurser er det sparsommelig utrustet, der annen partimateriell som partiprogram har hatt et tydelig behandlet ytre med tanke på design og utforming, så er dette dokumentet fritt for alt annet enn skriftspråk på hvitbakgrunn. Der andre publikasjonen Arbeiderpartiet har gitt inneholder illustrerende grafer, bilder

som står til tematikker eller partiets egen rose, så har dette dokumentet ingen av delene. Dokumentet har høy informasjonstetthet, da dokumentet går igjennom historiske trekk, gjør samfunnsanalyser, diskuterer og har relativt omfattende tiltakslistene til hvert politiske område. Det er mye fagterminologi som tilhører den politiske språkkulturen. Stilen er i høy grad formell og består av forholdsvis lange og omstendelige setningsstrukturer.

Mangfold og muligheter er en grundig presentasjon av en helhetlig integreringspolitikk. Utvalget, det såkalte integreringspolitiske utvalg, bestod av en rekke Arbeiderpartiprofiler: Jonas Gahr Støre (utvalgets leder og stemme utad), Lise Christoffersen, Nadeem Butt, Abdullahi Mohamed Alason, Arild Stokkan- Grande, Gry Haugsbakken, Gerd Kristiansen, Farahnaz Bahrami, Jan Bøhler, Hadia Tajik, Lubna Jaffery Fjell, Snorre Wikstrøm, Åsmund Aukrust og PR- mannen Kjetil Try. Det ble vedtatt på partiets landsmøte 10. april 2011. Som tekst har den en sosial funksjon ovenfor det partikulære publikummet, men også brede lag i befolkningen: det skal kommunisere hva slags integreringspolitikk Arbeiderpartiet skal utføre og den skal dekke over uklarheter ved tidligere tiders kommunikasjon. Støre skriver om dette:

Mange har påstått at Arbeiderpartiet har vektet unna slike spørsmål, at vi ikke har villet snakket nok om problemene knyttet til de endringene samfunnet vårt gjennomgår. Det var nok noe i dette, på 1980- og 90- tallet vek for eksempel mange av oss unna fordi tonen i debatten var så grov, vi var redde for å forsterke problemene fremfor å løse dem ved å bidra til den stigmatiseringen og polariseringen blant andre Fremskrittspartiet la opp til (Støre og Bals 2014:198).

Uttalelser av den art som ”det pågår en snikislamifisering” og ”ikke alle muslimer er terrorister, men alle terrorister er muslimer” har vært kontroversielle og vanligere kost å få fra Frp- politikere enn fra andre partier blant de partiene som tilhører de etablerte politiske etablissementet. *Mangfold og muligheter* skal ikke bare overbevise egne partifeller, men også kommunisere klart og tydelig til folket at Arbeiderpartiet tar integrering på det høyeste alvor. Dokumentet er verdiforankret i et sosialdemokratisk syn på samfunnsstyring og må ses på som en slags kulminering av de erfaringene tidligere utført politikk har gitt Arbeiderpartiet. Det at den har et sosialdemokratisk syn på også integreringspolitikken har sin kjerne i et politisk grunnsyn som går på at staten skal utjevne økonomiske og sosiale forskjeller og at blant annet velferdsstat skal være en kapasitet for dette arbeidet. Dette konkretiseres i politiske tiltak som skal fungere oppbyggelig for visse innvandrerbefolkningslag: som tidlig innsats i skolen, tilbud om voksenopplæring, ”ny sjanse”: kvalifiseringsprogram for innvandrere som ikke har fått innpass i yrkeslivet blant annet.

Statsviterne Brandal, Bratberg og Thorsen (2011) mente av dokumentet bærer i seg klassiske sosialdemokratiske trekk: ”Idemessig representerer meldingen en klassisk sosialdemokratisk

tilnærming, basert på at likeverd og fellesskap oppstår der alle har de samme rettighetene og pliktene”.

Utvalget består av en blanding av politikere fra Oslo, fra Stortinget og andre steder i Norge. Det dekker over mange problemområder: språktesting av innvandrerbarn, frafall i videregående skoler, henteekteskap og søskenekteskap. Iboende i dokumentet er erfaringer fra feltet, forlag til hvordan å løse samfunnsutfordringer og da naturlig nok en konsensuslinje for hvordan man skal løse disse samfunnsutfordringer. I motsetning til en avisartikkel, så blir ikke stemmene markert i dette dokumentet. Det er ingen kildehenvisninger, ingen ytringer fra annet hold enn fra Arbeiderpartiet-diskursen. Det er rett og slett alle utvalgets involverte konsesustekst, der motsetninger og uenigheter har blitt glattet over slik at dokumentet kan vedtas som en enhetlig integreringspolitikk uten divergerende syn. Dokumentet inneholder ulike sekvenser som *beskrivelser* av det som var og det som er, *argumentasjon* for å fremheve god integreringspolitikk, *fortellinger* om samfunnsutvikling og *forklaringer* av ulike situasjoner innenfor feltet.

Selvreferanse

For å gjøre det utvetydelig hvem som er tekstskaper, så er det tydelig hvem som bærer stemmen i teksten: ”Arbeiderpartiet ser...”, ”Arbeiderpartiets ambisjon..”, ”For Arbeiderpartiet...”, ”For Arbeiderpartiet...”, ”Arbeiderpartiet vil...” og ”Arbeiderpartiets integreringspolitikk”. Tydelige markører for å både markere tekstskaperen, men også markører for å signalisere hvem som er den talende part, hvem som er agens og hvem da som er det handlede subjektet i dokumentet. Det er naturlig at Arbeiderpartiet iscenesetter seg selv når det har oppstått en situasjon der opposisjon og befolkning vil ha klarere signaler på hva politikken går ut på.

Ellers har teksten også andre agens eller den som setter prosessen i gang (Svennevig 2009: 190). Pronomenet ”vi” er også en aktør i teksten og fungerer som en omskriving for Arbeiderpartiet, men det blir også brukt i videre forstand når det er snakk om nasjonen som helhet. Ellers er ”Norge”, ”den norske befolkning” og ”vårt samfunn” også plassert i denne rollen. To deltakere som er sentrale i teksten, men innenfor Arbeiderpartiets diskurs finnes det flere. Denne bruken av agens i setningene er med på å stadfeste hvem som er igangsetteren i prosessen og det at det er to agens som tydelig utkrystalliserer seg er med på å bygge under at det er Arbeiderpartiets dokument. Samtidig som partiet ønsker å få frem samfunnets potensial eller utviklingsmuligheter. Det skal altså fremstå tydelig at det er Arbeiderpartiets diskurs og at den også handler om en tett sammenveving av landets utvikling og partiets nasjonsbygging. Det er selvsagt delvis et skrytedokument som knytter sterke

berøringspunkter mellom norske verdier og partiets egne verdier og disse båndenes gunst for befolkningen. Grepet ved å bruke det selvrefererende ”Arbeiderpartiet” eller ”vi” som termer for tekstskaperne er med på å svare til forventningene en potensiell leser av dokumentet har. Da essensen av et slik dokument er, for å sitere Georg Johannessen, å konkretisere: ”Hva gjør vi?”. Leseren vil være opptatt av hva Arbeiderpartiet foreslår.

Bruk av konkrete eksempler for å fortelle et narrativ

Det første jeg skal trekke frem er hvordan utvalget i sitt dokument rammer inn en kort fortelling ved å vise til en kjent partimann og viktige skiller i norsk historie for å illustrere historisk utvikling. Her blir tidligere FN generalsekretær Trygve Lie og Groruddalen brukt som ingredienser for et narrativ om migrasjonsvekst i Arbeiderpartiets historiefortelling. Dokumenter starter med å sammenligne to årstall i norsk historie ³⁹:

1945: Trygve Lie fra Furuset, arbeidergutten og arbeiderpartipolitikeren som ble Norges utenriksminister, utnevnes til FNs første generalsekretær. I det året hadde verden 50 stater. Norske skolelever lærte at Norge var en enhetlig befolkning i en stat.

2011: På Furuset senter i Alna bydel i Groruddalen står en statue av Trygve Lie. Denne bydelen bærer ansiktet av en av de mest omfattende globale samfunnsendringene de siste tiårene; internasjonal migrasjon. Alle land berøres av denne utviklingen, også Norge. I Alna bydel bor det i dag mennesker med bakgrunn fra 148 land (Arbeiderpartiet 2011:4).⁴⁰

Trygve Lie blir brukt som en rollemodell på at bakgrunn av hvor du kan ende opp her i verden. Fra arbeidergutt til generalsekretær i en av etterkrigstidens største organisasjoner er et svært så tydelig eksempel på hva et liv i politikken kan gi deg av opplevelser. Eksempelet sier flere ting. Det spiller ingen rolle hvor du kommer fra i forhold til hvor du ender opp i livet. Klassereiser og sosial mobilitet er mulig i dette landet. Nå inneholder ikke bare historien om Trygve Lie en statue foran Furuset senter, men den forteller en historie om en mann som hadde et av Norges, og også i internasjonal sammenheng, viktigste verv rett etter 2. verdenskrig. Han har vært med å spille en rolle i historien. Han er et forbilde for nye generasjoner fra Groruddalen og Norge generelt. Også sier eksempelet mye om de mulighetene som ligger i et arbeiderpartimedlemskap.

---

³⁹ Støre har ved flere anledninger brukt eksempelet: i en VG- kronikk som stod på trykk 9/2 2011 og også i fremleggelsen av dokumentet.

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2011/kronikk_integrering.html?id=633363

⁴⁰ Faktisk så inneholder eksempelbruken noen faktafeil. Trygve Lie kommer ikke fra Furuset, men fra Groruddalen og han ble ikke utnevnt til FNs generalsekretær før februar 1946. Jeg velger likevel å beholde de iboende faktaene.

Groruddalen er nok neppe et tilfeldig valgt representativt eksempel. Stedet har blitt brukt av mange politikere som ønsker å fremheve mislykket integrering. De sterkeste røstene har tradisjonelt kommet fra Frp med Carl I. Hagens integreringspolitutspill, programkomiteens forslag om å rive blokkene og Tybring Gjeddes tale om ”sivilisasjonens selvmord” på Frps landsmøte 2011.⁴¹

Historien om den vellykkede Groruddalsgutten blir brukt som bakteppe for en migrasjonsprosess som stopper 67 år senere ved omgivelsene rundt statuen av han. Han personifiserer den suksessfulle topp-politikeren i en viktig brytningstid for nasjonen og han representerer en tid da Norge var en utkantsnasjon, relativt uberørt av migrasjonsprosessene. Fra barnelærdom ala 1945 der ”Norge er en enhetlig befolkning i en stat” (ibid.) til en multikulturell nasjon. I Lies barndomsdal er situasjonen en radikalt annerledes en med tanke på etnisk sammensetning nærmere 70 år senere. De to situasjonsbeskrivelsene blir satt opp mot hverandre for å fortelle en historie om migrasjon.

I et NOU fra 2011 så kommer det frem av tall fra SSB at sammenlignet med Oslos totale befolkningssammensetning (her er tallet på den totale andelen av mennesker med innvandrerbakgrunn 27,3), så skårer bydeler som Bjerke (37,1), Grorud (41,0), Stovner (44,5), Alna (44,4) og Søndre Nordstrand (46,3) vesentlig høyere en andre Oslobydeler.⁴² Det å si at Oslo igjen er den byen med flest innvandrere er noe nyere tall fra SSB slår fast. Oslo topper i en undersøkelse fra inngangen til 2014 landsoversikten med 31 % innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre. Nedover på listen finner vi Drammen (26 %) og Lørenskog (24 %).⁴³ Selv om sammensetningen av innvandrere eller norskfødte av innvandrerforeldre øker i Oslo, så er de nevnte bydelene i landstoppen når det gjelder etnisk sammensetning. Så Groruddalen er et godt eksempel hvis intensjonen er å si noe om hvordan en befolkningssammensetning forandrer seg. Samtidig så er Frps skildringer og dommedagsprofetier ikke å lese i teksten. Fokuset er heller på hva det er som er foranledningen til disse migrasjonsbølgene og at alle land er berørt av det som skjer: ”Og vi må søkte samarbeid utover Europa for å bedre de utfordringene som er årsakene til migrasjon; konflikt, forfølgelse, nød og naturkatastrofer som fører til store folkeforflytninger kan bare møtes med

---

⁴¹

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/frp/frp-vil-rive-boligblokker-i-groruddalen/a/10029916/>
<http://www.aftenposten.no/oslo/Vil-ha-integreringspoliti-5115567.html>
<https://www.youtube.com/watch?v=1eOG6hs9Bn8>

⁴² NOU: Bedre integrering 2011: 14

<http://www.regjeringen.no/pages/16634493/PDFS/NOU201120110014000DDDPDFS.pdf>

⁴³ <http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef>

internasjonalt samarbeid (ibid.). Problemene med innvandring løses ikke bare i Norge, men også gjennom internasjonalt samarbeid. Problemene løses altså ikke bare innad i Norge, men i et samarbeidsforhold med organisasjoner som nettopp FN, som da Arbeiderpartiet viser gjennom eksempelbruken at de har hatt et tidlig forhold til. Dette blir et innledningsvis forsøk på bygge opp etos i partiet. De har forstått hva foranledningen til dagens situasjon er for noe, de krever både innlands handling og utenlands samarbeid og de har tidlig vært et parti som har rekruttert medlemmer til internasjonale oppdrag. Samtidig så er også Arbeiderpartiets verdigrunnlag nært beslektet med FNs menneskerettighetserklæring. Der ord som ”verdighet”, ”rettigheter” og ”likeverd” går igjen. Ved siden av å knytte dokumentet opp til sosialdemokratiske verdier, så var det også viktig for utvalget å få menneske rettighetserklæringen inn i teksten. Eksempelet utgjør flere funksjoner i teksten: det skal fungere etosskapende, vise en utvikling og vise til at integrering er et globalt fenomen med globale løsninger.

Det å sette opp to årstall mot hverandre, to perioder i norsk historie, er selvfølgelig en fortettet og rask omskriving for det store bildet. Men eksempelet er brukt som en forenkling for å få frem et poeng om etnisk utvikling uten tegne opp et fragmentert og komplekst bilde. Eksempelet skal redusere kompleksiteten og illustrere bakteppet for den nye given rundt integreringstematikken. Dette er et tilpasningsgrep for å gjøre teksten mer lesbar. Eksempelet skal gjøre noe abstrakt og uoversiktlig til noe konkret og nærliggende. Samtidig så iscenesetter teksten seg selv med å konkludere ovenfor leseren at partiet tar de nye utfordringene dette eksempelet illustrerer. I slutten av forordet så snakker tekstsakerne om. ”Hovedoppgaven for politikken er å sikre at samfunnet gir trygghet, ansvar, rettigheter og utviklingsmuligheter for alle” (ibid.). Arbeiderpartiet er kapable beslutningstagere i dette landskapet. De er som ansvarlige myndighetsutøvere klare for den oppgaven samfunnet gir dem. I denne sammenheng så er det selvfølgelig implisitt i dokumentets natur at det argumenterer om at Arbeiderpartiet har løsningene som gjør at du bør stemme på de ved neste korsvei: stortingvalget i 2013.

Syn på mer sammensatt befolkning

Arbeiderpartiet er tradisjonelt et parti som har tro på ”at alle skal med”. Fra dannelsen av partiet i Arendal i 1887, så har partiet ønsket jobbet med å forbedre visse grupperingers livsvilkår. Partiet startet som en organisasjon tilknyttet arbeiderbevegelsen, men utviklet seg i mellomkrigstiden og spesielt i etterkant til å bli det største norske politiske partiet. De har nedfelt noen vedtekter som fremviser et konkret samfunnsoppdrag: ”Arbeiderpartiet vil skape et rettferdig samfunn som sikrer

alle menneskers likeverd. Vi bygger på verdiene frihet, likhet og solidaritet”.⁴⁴ Med dette siktemålet, så er det ikke vanskelig å forstå at for å ikke opptre som direkte hyklersk, så skal nye landsmenn gis de samme mulighetene som majoritetsbefolkningen. Der noen politiske stemmer fokuserer på problemer og mislykket politikk, så kommuniserer dette dokumentet et regelrett positivt syn på hva de nye delene av befolkningen representerer. Selvfølgelig er det enkelt uttalelser fra andre arbeiderpartipolitikere som vanskeliggjør og problematiserer, men av den meningen som skapes for leseren i dette dokumentet så kommer det frem flere positive syn på de iboende mulighetene som bor i en stadig mer mangfoldig befolkning. Dette blir veldig klart under underoverskriften ”Mulighetenes samfunn”. Som følge av ny sammensetning så har Norge nå et større mangfold av kulturimpulser og ulike varianter av språk. Dette fokuserer dokumentet på som et stort potensial for Norges befolkning.

Unge mennesker som vokser opp i et mer mangfoldig og flerkulturelt Norge kan møte verden med større erfaring og mestring. Den norske befolkningen har i dag en kunnskaps- og erfaringsbase, ikke minst når det gjelder språk og kultur, som er langt bredere enn tidligere i historien. Vi må se på dette som et fortrinn og en mulighet for Norge (ibid.).

Utviklingen inneholder implisitt en påstand: innvandring kan brukes til berikelse. Innenfor et potensial at det er gode tillitsforhold ved, for å bruke Putnam, befolkningen, så kan de nye konstellasjonene av sosiale nettverk føre til en begunstiging av sosial kapital for enkeltmennesket. Denne retorikken virker to veier: nyankomne sitter på kunnskap som supplerer oss i internasjonale relasjoner, men den fungerer også som en berikelse for nordmenn født i Norge uten innvandrerbakgrunn. Møtet med nye kulturer gjør os mer tolerant ovenfor kulturforskjeller. Dette er en form for retorikk som utelater alle former for kulturkonflikter, misnøye og språkbarrierer mellom etnisiteter. Fokuset er de broderlige handlingers styrke. Selvfølgelig er det en forskjønning, men den viser en slags konstruktiv selektiv forståelse av hva som ligger av potensiale i befolkningssammensetningen. Her trekker ikke tekstskaperne frem noen eksempler som konkretiserer det positive synet på innvandring det forfekter. Slike vyer eller utopisk tenking, kan støte noen velgere fra retorikken ved at det fremstår som løs drømmetenkning. Noen nordmenn opplever innvandrere som fremmede i deres livssituasjon og ser på innvandrerfelleskap som lukkede på grunn av vansker med å forstå kultur og språk. Disse velgerne vil oppfatte påstanden som alt annen enn virkelighetsnær. Det er ikke til å legge skjul på at meningsutvekslingen på nettet tegner et nokså konkret bilde av et hat mot den nye innvandringen. De mest ekstreme meningsytterne er

velgere Arbeiderpartiet ikke vil få tilslutning hos. De mest ekstreme meningsytrerne trekker lett sammenkoblingen mellom et mislykket multikultureltekspériment og øverste myndighet som dermed blir ansvarlig for den feilslåtte utviklingen: Arbeiderpartiet i regjering.

Meningsytrerne trenger heller ikke være spesielt ekstreme for å være misfornøyd med de store befolkningsmessige forandringene. Disse velgerne vil ikke godta forskjønningen. Det er nok av stemmer som mener det var bedre før. For å sitere Støre: ”Vi sier gjerne ”bedre”, for ofte setter vi en komplisert nåtid og fremtid opp mot en greiere og mer oversiktlig fortid” (Støre og Bals 2014: 184). De ulike meningene i den norske befolkningen er så mangeartede at det vil være en umulighet å tilfredsstille alle potensielle velgere. Det kan være ulike grunner til at noen deler av befolkningen er motstandere av et stadig mer flerkulturelt Norge: negative erfaringer med andre kulturer, nostalgi ovenfor et mer homogenisert samfunn eller en opplevelse av urettferdighet i forhold til uke støtteordninger eksempelvis. Denne delen de stemmeberettigede har hatt en tendens av å stemme Frp ved valg. Da mange politikere fra Frp har argumentert med å vise til at innvandring går utover statens midler. Representert ved blant andre Per Willy Amundsen og Christian Tybring Gjedde.

Det positive potensialet kan bare utvikles i fellesskap er påstanden i argumentasjonen. Og her ligger teorien om sosial kapital og sosiale nettverk igjen latent i oppbygningen av resonnementet.

Som enkeltmennesker utvikles vi i små og store fellesskap. Lykkes enkeltmenneskene og fellesskapene, lykkes samfunnet. De samfunnene som lykkes best med integrering og inkludering vil lykkes best i sin økonomiske, sosiale og politiske utvikling (Arbeiderpartiet 2011: 4).

Vi er alle del av dette felles skjebnefellesskapet. Vi er avhengig av å lykkes med de sosiale nettverkene som igjen fører til tillit mellom medborgere. Samfunnet er avhengig av god integrering for å lykkes er konklusjonen. Et klassisk sosialdemokratisk utgangspunkt er at fellesskapet er den viktigste ressursen enkeltmennesket har. Inkluderingen blir et premiss for om samfunnet lykkes eller ikke. Om vi får disse parallellsamfunnene som Støre advarer mot er et av scenarioene for mislykket integrering. Det skal vanskelig gjøres å være direkte uenig i et resonnement som fremlegger at godt fungerende små og store fellesskap er ønskelig å få til. Samtidig er faren ved budskapet at det kan bli for abstrakt og generelt. En stortingspolitiker i opposisjon er i den privilegerte stillingen at han komme med konkrete eksempler på at små samfunnene ikke fungerer og at dette igjen går utover storsamfunnet. Når alt kommer til alt, så handler mye politikk om en kamp om definisjonsmakt: hvem er det som får lov til å fortelle sin virkelighetsbeskrivelse av de faktiske forhold? Svaret på det er mangfoldig, men media har en beviselig forkjærlighet for å få frem de delene av integreringen som ikke fungerer eller de historiene som skaper kontrovers.

Det er opposisjonspolitikerens rolle å kritisere handlingene til politikerne som er i posisjon. Media lever av å fortelle historier. Ofte har tvangsekteskap, gjengkriminalitet og kjønnslemlestelse forrang for velfungerende små fellesskap. Lar flotte vyer seg gjennomføre fordi de er flotte på papiret? En kan beskyldes akkurat disse gode intensjonene som Arbeiderpartiet formidler for å være en abstrakt og virkelighetsfjern politisk diskusjon, men samtidig så er det viktig for politikken å ha en ide om en positiv samfunnsutvikling. Et aspekt som er viktig ved ideene er at de inkluderer majoriteter og minoriteter i den samme diskursen. Den trekker ikke frem visse grupperinger eller gjør forskjell av ulike befolkningslag.

Om å vise til paralleller i Arbeiderpartiets samfunnsoppdrag

Aristoteles anbefaler historiske paralleller for å få fram poenger i rådgivende taler. Paralleller kan brukes i fabler og i rådgivende taler. Men han spesifiserer at (...)parallellene som er hentet fra historien er nyttigere i rådgivende tale, for fremtiden vil som regel ligne fortiden (Aristoteles 2006: 167). Parallellene er tydelige i det Arbeiderpartiet velger å kalle sitt frigjøringsprosjekt. Hvis politikk er en kamp eller en slagmark for å sikre forskjellige yrkesgrupper rettigheter, så plasseres integreringen med de virkemidlene politikken tillater inn i denne rekken av kamper som Arbeiderpartiet er villige til å tale for. Brandal, Bratberg og Thorsen mener at dokumentet taler eksplisitt for at Arbeiderpartiet ønsker å gjøre for den nye generasjonen med innvandrere utenfor arbeidslivet det de selv trekker frem som en av bragdene fra forrige århundre å integrere visse lavere sosiale lag av befolkningen inn i industrinæringen. ”Gjennom det tjuende århundret bidro velferd, utdanning og utjevning til å integrere ulike klasser inn i det norske industrisamfunnet. At menneskene ser annerledes ut, betyr ikke at virkemidlene er annerledes i dag” (Brandal, Bratberg og Thorsen 2011: 147). Denne historiske parallellen er spesielt interessant. Teksten er full av snarturer tilbake i historien. Kanskje noe mer abstrakt og ukonkret, men det er i praksis mye av det samme sitatet ovenfor sier:

Sosialdemokratiet bygger på alle menneskers likeverd, og på solidariteten til mennesker som en bærende kraft for å løse oppgaver og møte samfunnets utfordringer. Dette har vært og er Arbeiderpartiets inspirasjon i møte denne delen av samfunnsbyggingen også; integrering for samhold i et mer mangfoldig Norge (Arbeiderpartiet 2011: 4).

Tidligere tiders seire: sterke arbeidstakerorganisasjoner, å løfte mange inn yrkeslivet og på den måten danne grunnlaget for en voksende middelklasse og også nasjonsbygging og likestillingskamp er stikkord partiet nevner med stolthet. Integrering kobles inn i en virkelighetsbeskrivelse der dette er neste kamp å ta opp og overvinne. ”Arbeiderpartiets integreringspolitikk skriver seg inn i en historie der nasjonsbygging og frigjøring er gjennomgående tema” (ibid.).

I Arbeiderpartiets pågående historieskriving listes allmennstemmerett og rettigheter i yrkeslivet. Prosjektene beskrives som en frigjøringskamp og integrering er neste kamps i frigjøringsprosjektet. Den retoriske figuren alliterasjon er vanlig figur som dukker opp i mye politisk retorikk. I dette dokumentet er den sterkt tilstede og helt klart i overvekt. Grepet brukes for å tydeliggjøre det som har vært en kamp og ikke må tas for noe som har skjedd friksjonsløst av seg selv: ”Vi har kjempet”. Dette er politiske slag som bevegelsen Arbeiderpartiet med stolthet nå kan se tilbake på. Dette er runder flammende appeller, hete stortingsdiskusjoner og oppofrende ombudsmenn som har hatt arbeiderklassen i hjertet og i tankene. Dette er ekkoet av Martin Tranmæl, Einar Gerhardsen og Oscar Torp. Denne inkluderingen av integreringen som en ny kamp kommer enda tydeligere frem av plasseringen av den nye kampen som Arbeiderpartiet skal påta seg. Allitterasjonen ”å gå i bresjen” er i forfeltet i denne historieskrivingen. ”Bresje” betyr ”åpning som fienden bryter i festningsmur eller lignede for å trenge inn” (De Caprona 2013: 1067). Den originale betydningen er noe utvannet og uttrykket betegner i moderne norsk noen som går foran eller kjempe for å ta opp en kamp i ulike former.

Arbeiderpartiet har gått i bresjen for kvinners likestilling- og vi gjør det fortsatt. Vi gikk i bresjen for homofiles rettigheter- og vi gjør det fortsatt. Vi gikk i bresjen for innvanderens integrering- og vi gjør det fortsatt (Arbeiderpartiet 2011: 6).

Oppgaven teksten skal utføre er å tydeliggjøre Arbeiderpartiets mål for dets befolkning. Her handler det også om sosial utjevning. Poenget med at samfunns som oppleves som rettferdige med stor grad av likebehandling bedrer tilliten, er det også andre arbeiderpartipolitikere enn Jonas Gahr Støre som har fulgt. Det er ikke rart at norske politikere som tilhører en sosialdemokratisk bevegelse omfavner og bruker ideer og eksempler fra bøker som *Ulikhetens pris* av økonomene Richard Wilkinson og Kate Pickett og den enda ferskere bestselgeren *Kapital i det tjuende århundre* av økonomen Thomas Piketty. Begge bøker vektlegger at samfunn med mer økonomisk likhet mellom samfunnsmedlemmene fører til bedre forhold for alt fra mental helse til fedme. Bøkene trekker nettopp frem Norge som et godt eksempel på et land som har lyktes bedre enn mange sammenlignbare land i forhold til økonomisk likhet. Og i denne sammenheng trekkes det frem at det norske samfunnet er god på tillit, da forstått som tillit mellom samfunnsinstitusjoner og borgerne. For et så stort og voksende politisk område som integreringspolitikk, så handler også dette området om økonomiskpolitikk. Hvordan bruke statens finanser slik at alle skal få et likt utgangspunkt?

Deltakelse som en av nøklene

Deltakelse er i Arbeiderparti- diskursen ikke bare satt i sammenheng ved deltakelse i yrkeslivet, men

via frivilligheten, skole og andre sosialiseringsarenaer. En av samfunnets viktigste integreringsarenaer er imidlertid yrkeslivet. Det er der samfunnsmedlemmene møtes. Og dokumentet er gjennomsyret av argumentasjon om yrkesdeltakelse. Både i den generelle delen og tiltaksavsnittene, så er det lett å se en rød tråd. Et parti som har tradisjon for å snakke om at ”arbeid for alle er jobb en”, vil selvfølgelig bruke mye tid på å fremsnakke viktigheten av å ha noe meningsfylt å stå opp til om morgenen. Arbeid og den såkalte arbeidslinja er såpass viktig for enhver arbeiderpartipolitiker at det nærmest kan oppfattes som et mantra eller omkvad fra visse politikertyper. Samtidig så er yrkeslivet en viktig arena for mennesker som har blitt sosialisert inn i andre kulturforståelser. I jobb så har man en annen innfallsvinkel til å oppleve kulturer, holdninger og normer tettere i praksis. Jeg mener at Gahr Støres tro på sosial kapital som resultat av sterke sosiale nettverk også er å lese mellom linjene i forhold til dokumentets positive fremtidstro på hva en stadig mer sammensatt befolkning kan tilby det norske arbeidsmarkedet.

Å få flere med minoritetsbakgrunn inn i yrkeslivet blir viktig for Norges konkurranseevne i fremtiden. Mange med slik bakgrunn har unik kjennskap til markeder hvor norske virksomheter opererer i. Innvandrerbefolkningen er en stor ressurs for landet med sin erfaring, kulturforståelse, sitt kontaktnett og sine språkkunnskaper. Norge har ikke råd til ikke å bruke disse kunnskapene i fremtida (Arbeiderpartiet 2011: 19).

Nyankomne utgjør en ressurs for yrkeslivet og kan bidra med sine spesifikke kompetanser i et stadig mer globalisert næringsliv og arbeidsmarked. Tilskuddene til yrkeslivet utgjør et potensielt positivt tilskudd som arbeidsgiver kan dra fordeler av. Den potensielle styrken som ligger i nye koblinger i sosiale nettverk er appellerende for arbeidsgivere og vilje til å satse på nyansettelser av arbeidstakere med innvandrerbakgrunn. Samtidig som det er med på å signalisere en egenverdi i hva innvandrerbefolkningen har å tilby. Dette perspektivet tonsetter dokumentet, men det legges heller ikke skjul på visse utfordringer knyttet til integrering og arbeidsliv også. Hadde Arbeiderpartiet valgt en for snever beskrivelse av virkeligheten, så hadde dokumentet tapt legitimitet.

Dokumentet argumenterer også for at yrkeslivets arbeidsgivere skal representere den økende sammensatte befolkningen. Dette kan leses som et stikk til historiene som har fortalt om innvandrere med utypisk *norske* navn som aldri blir innkalt til jobbintervju. Dokumentet argumenterer for at det offentlige skal representere dets befolkning for å kunne gi alle lag av befolkningen de tjenestene en stadig mer sammensatt befolkning etterspør, så også her blir innvandrerbefolkningen tillagt ressurser. Dette er et argument for at arbeidsgivere skal satse på å få sysselsettingen opp blant innvandrere som forsøker å komme inn i yrkeslivet, men opplever å bli diskriminert.

Diskriminering av minoritets befolkningen gjør Norge til et dårligere samfunn. Arbeidsplassen er

en viktig møteplass mellom innvandrere og resten av befolkningen. Offentlig sektor har et særlig ansvar for å ha en mangfoldig arbeidsstyrke som speiler befolkningen slik at den kan tilby best mulige tjenester. Dette vil bidra til å øke befolkningens tillit til det offentlige tjenesteapparatet (ibid.).

Den dokumenterte høye tilliten til norske myndigheter vedvarer på grunn av at hele befolkningen er fornøyd og med en gang noen befolkningslag opplever forskjellsbehandling så fører det til lavere tillit. Dette er forhold staten ikke ønsker å slite ut, så en logisk fortsettelse av sosiale nettverks-teorien er at alle samfunnslag blir gjort i stand til å tilhøre et eller annet nettverk. Hvis dette tillitsforholdet til staten som en tilrettelegger for at en skal få noe meningsfullt å holde på med blir svekket, så skaper det en avmaktsfølelse ovenfor det offentlige. Og da igjen skaper en avstand mellom befolkningslag og det offentlige. Tiltak som skal være med på å bygget ut dette sosiale nettverket og koble de som står utenfor er allerede innførte ordninger som at staten har innkallingsplikt ved intervjuprosesser. Det vil si at minst en søker med innvandrerbakgrunn skal kalles inn til intervju hvis vedkommende er kvalifisert. Det tipses også om at flere kommuner har hatt positive erfaringer med å sette et måltall på ansatte med innvandrerbakgrunn. Grunnsynet til Arbeiderpartiet er at tiltakene skal hjelpe innvandrere til å komme inn i et offentlig system, der en sikrere vei inn i et yrkesliv med fastlagte rettigheter og muligheten til å fagorganisere seg finnes. Det finnes mange veier for innvandrere inn i norsk yrkesliv og en problematisk vei som er langt mer usikker enn det offentlige er det såkalte svarte markedet. Spesielt innenfor håndtverksyrker så har en hatt mange episoder på dårlig arbeidsmiljø, underbetaling og regelrett utnyttelse av arbeidstidsforhold o.l. fra arbeidsgiver. Arbeiderpartiet er et parti som er tydelig på at de er for arbeidstakers rettigheter og mot sosial dumping. Når tesen om sosiale nettverk skal føres ut i praksis, så kan hele dokumentets mening tolkes dit hen at dette sosiale nettverket er et best overførbart til relasjoner innenfor en sterkt offentlig sektor. Her har man lovmessig forankrede rettigheter, forutsigbar lønnsutvikling og utarbeidet arbeidsmiljølov. Innvandring står for en økende del av sysselsettingen⁴⁵ og utgjør også den gruppen som er mest utsatt for å bli påført dårlige arbeidskontrakter med andre rettigheter enn det som er standarden.

Dokumentet fortsetter også å gi et lite omriss av det som er utfordringer med en mer sammensatt befolkning. At det er vanligere i innvandrerfamilier enn i etnisknorske familier at det er en person med inntekt. Dokumentet påpeker at det at så mange innvandrerkvinner står utenfor arbeidslivet er et

---

⁴⁵ Mer enn 300 000 innvandrere er i jobb, og de utgjør over 12 prosent av alle sysselsatte. I perioden 2005 til 2011 sto innvandrere for 56 prosent av sysselsettingsveksten i Norge. Det skyldes særlig arbeidsinnvandring fra de nye EU-landene i Sentral- og Øst-Europa (Meld. St. 6 (2012- 2013) En helhetlig integreringspolitikk)

samfunnsproblem. ”Arbeidsmarkedet er den viktigste arenaen for å skape gode levekår og for god integrering. Å være i jobb gir kvinnene anledning til å bygge opp et sosialt nettverk og skape økonomisk uavhengighet” (ibid.). Så kan en jo spørre seg hva er det Arbeiderpartiet legger i ”god integrering”? Mye av løsningen er allerede skisser ovenfor. Det handler om å favne alle med arbeidslinja slik at de sosiale nettverkene blir sterkere og at yrkeslivet blir en vei inn i den norske kulturen. Yrkeslivet må selv få øynene opp for innvandrerbefolkningens iboende potensiale slik at disse kvalitetene kan gjøre Norge bedre. Fokuset er på en positive tilføyelsen av ny kompetanse inn i sosiale nettverk som kan nyte godt av. Integreringen går bra, men det må ikke dannes et inntrykk at integreringen er et problemfelt selv om dette dokumentet fokuserer på noen utfordringer. Så det er et dokument som prøver å unngå de vanskelige vanskelighetsbeskrivelsene og heller se på områder der det er rom for forbedring.

I dette dokumentet nevner en noen stikkord i forhold til hva som er de generelle årsakene til hvorfor sysselsettingen er lav. ”Landbakgrunn, botid i Norge og innvandrerbakgrunn” (ibid.). Grunnene til hvorfor visse innvandrergrupperinger ikke får jobb er nok veldig sammensatt, men ved å velge slike nøytrale begreper, så oppnår tekstskaperne å skape en viss grad av sympatier med mennesker som kommer fra andre kulturer. Dette er omskrivninger eller eufemismer for mer negativt ladede uttrykk som dårlig arbeidsmoral, analfabetisme, fullt rulleblad etc. Det å komme med negative karakteristikk fører til at det blir et fokus på lyter ved visse innvandringsgrupperinger kontra det å se på samfunnet som helhet. Teksten kunne ha blitt formulert på en annen måte og heller skapt andre inntrykk, men tekstskaperne ønsker å skape en forståelse for at noe må aktivt gjøres for å bedre statistikken med manglende sysselsetting, så da handler heller det om å kommunisere: hva er situasjonen? Hvordan kan vi forbedre den? Dette er noe arbeidslivets parter må være ”bidragsytere” og ”samarbeidspartnere” i forhold til. Selvfølgelig i tospann med de løsningene som kommer for dagen i dette dokumentet.

Det som var det store integreringsdiskusjonen i 2009 var bruk av hodeplagget hijab i visse uniformsyрker som politi og advokatyrket. Tilbake den gang da, så ble Arbeiderpartiet oppfattet som vinglete og uten noen konkret politikk på området. Det var knyttet mye medieomtale til dette utvalget og hva det kom til å lande på. Når debatten oppstod i 2009 gir den i og for seg et godt eksempel på en integreringspolitisk sak som nådde offentligheten for den ble debattert godt nok partiinternt. Som følge av mer mangfoldighet, når nye problemstillinger arbeidslivet som en arena. ”Arbeidslivet er også en nyttig arena for definere felles spilleregler i det norske samfunnet. Diskusjonen rundt hijab i politiet våre 2009 er et eksempel på en debatt som er nødvendig å ta ut i åpent lende” (Brandal, Bratberg og Thorsen 2011: 146).

Det utvalget landet på var å opprettholde et fortsatt forbud mot synlige religiøse symboler innenfor deler av politi- og advokatyret som senere satt i gang en debatt på hva synlig/ ikke- synlig religiøst symboler er. Det at samfunnsarenaen stadig får nye deltakere vil føre til andre kulturmessige verdikonflikter i fremtiden også, men det vil være en balansegang mellom å ivareta norske arbeidslivstradisjoner med synspunkter fra de nye samfunnsmedlemmene. Gråsoner i norsk arbeidsliv er under stadig diskusjon og i dag er det ingen som reagerer på at butikkansatte i dagligvarebransjen bruker hijab for eksempel. Hva som er dagens kutyme eller norm vi ikke nødvendigvis være etablert praksis i 2024. Arbeiderpartiet unnlot i dette dokumentet å si noe om hvordan resten av samfunnet skal innrette seg med tanke på religiøse hodeplagg. Støre er selv klar på at ”hijab- vedtaket” avspeiler sin tid og ikke er et endelig og fastlåst dokument: ”Vedtaket i 2011 speiler sin tid. Men vi er i utvikling, og kanskje utvikler holdningen vår seg slik at det ikke utfordrer vår opplevelse av domstolens uavhengighet om en dommer bærer sikhens hodeplagg” (Støre og Blas 2014: 208).

Tiltakene for å få utsatte grupper ut i arbeid er dokumentets lengste og det underbygger hvor viktig det er for Arbeiderpartiet å få folk ut i jobb. Hovedbudskapet er kontrasterende enkelt på papiret, men vanskelig gjennomført i virkeligheten: å få flest ut i jobb. Tiltakene er ment til å stimulere mennesker utenfor arbeidslivet først og fremst. Støre er opptatt av at økt arbeidsinnvandring har ført til lavere sysselsetting blant etablerte innvandrergupper og går hardt ut mot kontantstøtten som han mener kan ha en negativ effekt for innvandrerkvinner: ” (...) og vi må i alle fall ikke skape ordninger som binder disse kvinnene til hjemmet over flere år, slik utvidelsen av kontantstøtten fører til” (Støre og Bals 2014: 189). Arbeiderpartiet er i sin tekst opptatt av å snakke om de innvandrerne som faller utenfor arbeidslivet og at vi må utvikle bedre strategier for å innlemme disse.

”Det nye norske vi” må snakke samme språk

Det at politikere skal tilrettelegg for at innvandrere skal lære seg norsk er selve kongstanken i Arbeiderpartiets integreringspolitikk. Det å lære seg norsk er viktig vil du høre fra 10 av 10 arbeiderpartipolitikere. Av de mer signifikante beslutningene som har rammet norsk integreringspolitikk de siste 10 år er Introduksjonsloven. Den trådte i kraft i starten av 2004 og skal gi alle kommuner et ansvar om å forberede nye innvandre på å kunne delta i norsk samfunnsliv. I dette introduksjonstilbudet ligger blant annet lovfestet norsk og samfunnsundervisning.

Dokumentet vektlegger viktigheten av å kunne norsk for å utvikle seg til et aktivt deltagende samfunnsmedlem. Her er det også formålstjenlig i følge Arbeiderparti- diskursen å bruke ”plikt-rett-

retorikken”. Som nyankommen så har du visse rettigheter, men det er også din plikt å sørge for at norskopplæringen blir fulgt. Som norskspråkbruker åpner det sivile og offentlige liv opp for å lære kultur og samfunnsdeltakelse: ”Behersker man norsk kan man også fortelle sin egen historie, og delta til fulle i diskusjoner på vegene av seg selv. Gode ferdigheter i norsk er med andre ord en viktig forutsetning for frihet og like muligheter” (Arbeiderpartiet 2011. 11).

Det vektlegges i dokumentet at opplæringen skal tilpasses de ulike individenes individuelle ferdigheter, alternative løsninger og at det også skal ligge en mulighet til å bli kjent med praktisk arbeidsliv via praksisopphold. Ellers blir det drøftet en mulig avsluttende prøve for de som har gjennomført opptil 600 timer norsk og samfunnsfag. Støre fremhever at dette kan bygge opp under mestringsfølelsen til nyankomne i talen sin til landsmøtet.

Norsk tilbudet nevnt ovenfor er et opplæringstilbud, men dokumentet argumenterer for viktigheten av å få enklere forutsetninger for å tilpasse seg det norske yrkesliv, utdanningssystem og andre integreringsarenaer med å beherske tilfredsstillende norsk.

Arbeiderpartiet er åpne at kommunene kan tilby utvidet språkundervisning for de gruppene som ikke har blitt språkbrukere på et funksjonelt nivå enda. Informasjonen om rettighetene til innvandrere er det IMDI sin plikt å gjøre tilgjengelig på en enkel og lett tilgjengelig måte.

Støre mener selv at et hovedbudskap i dokumentet er betydningen av språk som botemiddel for dårlig integrering.

”(...) At unge som eldre som kommer til Norge lærer seg norsk. Det er en problemstilling som også angår arbeidsinnvandrerne og de som jobber i bransjer der innslaget av innvandring er høyt. Fellesforbundet og Norsk Industri la noen viktige føringer for dette i årets tariffoppgjør, der de ble enige om tiltak for å styrke opplæringen i norsk språk og sikre flere muligheter for fagutdanning” (Støre og Bals 2014: 189).

Dette er et typisk sitat fra en arbeiderpartipolitiker fordi det framsnakker fagpolitisk samarbeid mellom politiske partier og arbeidstaker- og arbeidsgiverorganisasjoner. Samtidig så er sitatet selve fundamentet for dette ”nye norske vi”- prosjektet. Språk er en grunnleggende nødvendig faktor i alle nettverk. Skal innvandrerbefolkningen integreres godt inn i det norske yrkeslivet eller samfunnets andre deltakelsesarenaer så er det beherske norsk en forutsetning for å få dette til. Språk er en nødvendig forutsetning for å integreres godt inn i skolesektor og for å i det hele tatt til å ha motivasjon til å gjennomføre høyere utdanning, så må norsk som arbeidsverktøy være på plass. Bekymringen til Støre er at flere og flere innvandrere og da spesielt innvandrer gutter faller ut av utdanningsløpet fordi de ikke mestrer en teoritung skolehverdag og de møter på språklige barrierer og finner det norske språket for komplekst. Språket er selve limet for at samfunnet skal bli mer

balansert med tanke på hvilke lag av befolkningen som tar utdanning, men også viktig for å integrere andre deler av befolkningen som faller utenfor. Det å overstige språkbarrierer for eksempelvis innvandregutter representerer for Støre en mulighet til å skape seg sosial kapital som igjen gjør de sosiale nettverkene mer gunstige for storsamfunnet. Dette kan igjen føre til økt tillit mellom samfunnslagene når en opplever at en stiller med like forutsetninger for samfunnsdeltakelse.

Utdanning

Utdanning som introduksjonstilbud er en side av utdanningstilbudet, men det offisielle norske utdanningssystemet har også en viktig rolle innenfor integreringspolitikken til Arbeiderpartiet. Skolearenaen er en av arenaene for integrering som Arbeiderpartiet ønsker å utvikle. For Arbeiderpartiet er grunnskolen den viktigste fellesarenaen for integrering. Her møtes elver fra stadig flere land og innenfor denne arenaen skal de utvikle seg faglig og sosialt. Språk blir selvfølgelig ilagt mye betydning i disse avsnittene. Tiltak som tidlig innsats der Arbeiderpartiet er for å språkteste 4 åringer for å avdekke om en må sette i gang tiltak som språkstøtte allerede i barnehagealder for barna. Arbeiderpartiet presiserer også at foreldre har et ansvar om å gjøre elever språklig modne nok til å mestre skolestart. Språktestingsforlaget ble i media etter fremlegget beskyt for å være en paternalistisk form for maktutøvelse.

Arbeiderpartiet ønsker å gi et styrket tilbud til de innvandrerne som kommer til Norge i skolealder med å styrke tilbudet i såkalte mottaksklasser. Her ønsker de å utvide tiden du kan være i en slik klasse og også at klassene gjøres mer fleksible og mer individuelt tilpasset de enkelte barna, slik at det blir tilpasset undervisning som foregår på den enkeltes premisser. For å markere skille mellom ordinære klasser og mottaksklasser, så ønsker Arbeiderpartiet at elever gjennomfører en språktest.

Når det gjelder videregående opplæring så er fokuset på frafallet. Spesielt rettet mot en innvandregutter. Arbeiderpartiet konkluderer med at det kan være relatert til foreldres utdanningshistorikk: ”Vi vet at det også er en overrepresentasjon i disse gruppene som har foreldre som selv har lav utdanning. Dette gir en økt statistisk sannsynlighet for å avslutte videregående uten å ha fullført” (Arbeiderpartiet 2011:16). Av tiltakene som foreslås så er det mange som er direkte rettet mot risikogruppene i frafallet. Mange av tiltakene baserer seg på å effektiviserer allerede gjeldene rutinger på videregående skoler som meldeplikt ved fraværsdager, økt tilbud om leksehjelp og tettere oppfølging mellom hjem og skole.

Når det gjelder høyre utdanning er dokumentet mer fokusert på de som er bra ved integreringen: at mange jenter med innvandrerbakgrunn gjør det bra. Mange foreldre har strenge krav til hva barna

skal bli og det er utdanningsinstitusjonenes rolle å være gode formidlere om utdanningstilbud slik at alle borgere kan velge fritt de utdanningsveiene de selv vil. Ellers er Arbeiderpartiet opptatt av at det skal bli lettere å akkreditert utenlandsk utdanning på det norske arbeidsmarkedet.

Voksenopplæringen nevnes som viktig for integreringen av de innvandrerne som av en eller annen grunn i voksen alder ikke behersker norsk godt nok. Denne opplæringen mener Arbeiderpartiet må kvalifisere for en form for fagkompetanse eller være rettet mot en praksisplass i en bedrift slik at deltakerne også får arbeidserfaring. Arbeiderpartiet ser på voksenopplæringen som en investering i mennesker som kan bli klargjort for samfunnsdeltakelse. Samtidig som dette setter et stort press på lærerne som jobber ved en slik institusjon fordi elevene kan potensielt mangle helt skolebakgrunn fra sitt hjemland. Et tiltak som Arbeiderpartiet ønsker å sette i gang er flere yrkesutdanninger ved voksenopplæringen.

Arbeiderpartiet ser på hele skolesystemet som en arena som rekrutterer for samfunnsdeltakelse. Det er en arena der du ved siden av fagkunnskap også kan lære å snakke norsk i praktiske sammenhenger og ta til deg viktige aspekter ved norsk kultur. Tiltakene tenderer i retning av å gi de som mangler muligheter til å fullføre bedre kår, plukke opp de som ikke har noen som helst form for utdanning og sørge for å språkutviklingen blir utviklet i tidlig alder. Alt er gjort med tanke på gjøre mennesker som ressurser for samfunnet uten noe som helst avhengighet til støtteordninger via NAV. I det store og det hele er et arbeidende menneske en større ressurs rent samfunns økonomisk enn i en mer passiv rolle.

En befolkning som er godt utrustet for arbeidslivet har en større mulighet til å koble seg opp mot storsamfunnet og derav finne sin tilhørighet innenfor samfunnslivet. Dette ”nye norske vi” er uløselig knyttet til det at befolkningen trenger noe meningsfylt å fylle dagene sine med.

Utdanningssystemet er den store utviklingsarenaen i Arbeiderpartiets integreringspolitikk. Det er her menneskene finner seg selv og utvikler sin identitet. Her finner man sin rolle i et sosialt system og her utvikler man fagferdigheter og finner ut av sine styrker og svakheter. Den offentlige fellesskolen er et verktøy for sosial og økonomisk utjevning. Og med dette perspektivet så blir den et verktøy for integrering og sørger optimalt for at menneskene kan utøve sitt potensial. På denne måten utgjør den norske skolemodellen en slags oppsummering av det som er et viktig moment i dokumentet. Den skal sørge for at en føler at en har tilhørighet til noe: klassekamerater, klasse eller kull. Mennesket føler trygghet når de er del av et ”større vi”. ”Integreringspolitikken mål, bygget på et avklart

samfunnsfundament, er å utvikle et større norsk ”vi” som sikrer at flere opplever tilhørighet, at vi alle, med våre identiteter kan si; jeg er en del av ”vi” i Norge” (Arbeiderpartiet 2011: 7).

I ”det nye norske vi”, så ligger det noe så omfattende som et forsøk på å skape en ny nasjonal identitet. Dette er en radikal ide i forhold til tidligere tiders integreringsretorikk fra Arbeiderpartiet. Kongstanken er at dette ”vi- et” må bli viere, mer tolerant ovenfor kulturforskjeller, mer bevisst på at kulturmøter som ikke bare er møter mellom skigårere på søndagstur, men et møte mellom shawarma, pinnekjøtt, bunad, hijab, Punjab og Gamlebyen. Møter mellom kristendom og Islam, moskeer og kirker, sterke familietradisjoner og individualisme. Selv om det er etter hvert mange ulike typer markører som gjør oss forskjellige, så er det viktig å finne noe, en større fortelling om hva som gjør oss norske sammen. Hvilken rammefortelling er det som kretser livene våre i Oslo, Drammen og Bergen? Hvordan kan vi skape en fellesskapsfølelse i et mer mangfoldig samfunn? I denne søken etter en ny fellesskapsidentitet har Gahr Støre snakket mye om dette ”nye norske vi`et” som et utgangspunkt for å se på hva som samler oss kontra hva som er motstridene.

Fra det generelle til det konkrete tiltak

En grov inndeling tilsier at *Mangfold og muligheter* er utgjort av to deler. I disse åpningssidene av dokumentet så fremlegger Arbeiderpartiet ”det store bildet”, der årsaken til dagens migrasjon blir nevnt, de historiske linjene trekkes, syn på integreringens muligheter etc. Denne del 1 av dokumentet er en mer generell diskusjon av hva slags samfunnsoppgaver som ligger i utviklingen, men del 2 er mer en detaljert tiltaksplan som går konkrete tiltak på begrensede områder: hvordan hjelpeapparatene på ulike mottak skal sørge for å forberede asylanter eller andre innvandrere på den faktiske norske hverdagen for eksempel. Her blir retorikken av en helt annen art.

Seriere av tiltakene er i god sosialdemokratisk ånd da de grovest sett handler om å utjevne sosiale og økonomiske forhold for innvandrere grupper som kan komme skjevt ut i samfunnet. Det appelleres spesielt med tiltak rettet mot å få flere innvandrere inn i omsorgsykker som lærervirket eller innenfor ulike rådgivningstjenester der behovet for mennesker med flerkulturell bakgrunn er økende. Tiltakene er ment til å ramme brede befolkningslag, men en tendens ved de er at de er rettet mot samfunnets aller svakeste. De som er utenfor yrkesliv, de med dårlige yrkesrettigheter, dårlige norskferdigheter og de som opplever urett knyttet opp mot hva som er norsk lov og norsk kultur. Selv om disse tiltakene er velmenende og rettet inn mot individer som en ønsker en bedre hverdag for, så er det ikke fritt for at dokumentet også tar opp kontroversielle temaer som kjønnslemlestelse, æresrelatert vold og tvangsekteskap. Her markeres også tydelig mottiltak for å forhindre og forebygge nye og utfordrende problematikker for politiet.

For å summere opp hvordan strukturen og organiseringen av denne teksten oppleves, så er teksten bygd opp oversiktlig. I en første del med forord og et forsøk på knytte integreringspolitikk inn i en historisk- politisk utvikling og sette et sosialdemokratisk stempel på integreringspolitikken. I del to tematiseres ulike deler av de integreringspolitiske områdene inn i omtrentlige like størrelser: innvandring- 4 veier inn i Norge, Norsk, Skole og utdanning, Arbeid, Velferd, Frivillighet, kultur og det sivile samfunn og likestilling. Under disse overskriftene er det igjen mindre del overskrifter med tilhørende tiltakslistor.

Fra ”Det norske hus” til den integreringspolitiske samfunnsbyggingen.

Metaforer som går på hus og konstruksjoner er et kjent fenomen innenfor politikken. Spesielt godt kjent er daværende Statsministrer for Arbeiderpartiet Torbjørn Jagland sin tiltredelsestale i Stortinget i 1996. Hans prosjekt ”Det norske hus 2000” fikk mye medieomtale. Bildet har blitt latterliggjort, men var i sin tid Jaglands ærlige forsøk å danne et bilde av en fremtidsvisjonen der huset skulle symbolisere det norske samfunn og de ulike delene av huset som grunnmur og søyler stod for forskjellige politikk områder. Noen så eksplisitte metaforer finner man ikke i denne teksten, men teksten er allikevel full av konstruksjoner og ønske om å skape noe. Med et nytt befolkningsgrunnlag så må det ”nye vi” skapes på nytt og gis et nytt innhold. Nasjonsbyggingen fortsetter og for å få et godt samfunnsmessig byggverk til å stå støtt, så må samfunnet være klar over hvordan konstruksjonen blir reist.

Med endringer i sammensetningen av befolkningen må vi fortsette å sette byggverket av fellesskapet i fokus- med tydeliggjøring av bærebjelken i den sosialdemokratiske samfunnskontrakten- at alle mennesker har plikter og rettigheter (Arbeiderpartiet 2001: 5)

I dette byggverket er samfunnsmedlemmenes ansvar ovenfor samfunnskontrakten det som får bygget til å stå oppreist. Det er tydelig kommunikasjon i retning av at samfunnet Norge ikke går rundt uten ansvarsbevisste mennesker som står lenge i arbeidslivet og betaler sin skatt på redelig vis. Plikter og rettigheter i denne sammenheng kan ha mange betydninger. I et vestlig velferdssamfunn som vårt, så synes et markant poeng med hele dokumentet at summen av det menneskelige engasjementet og holdningene der ute som får avgjørende betydning for hvor godt denne konstruksjonen står seg. Gahr Støre synes å ha en forkjærlighet for å appellere til samfunnsmedlemmenes handlinger og innstillinger ovenfor hverandre som viktig for hvordan det går med integreringsprosjektet og da byggprosjektet: ”det nye norske vi”.

Begrense høyrepopulistiske tendenser

Gahr Støre vier mye plass i boken sin til å skrive om de høyrepopulistiske bevegelsene en har sett i Europa, men også i Norge. Denne oppgaven har nevnt noen ytterpunkter mellom den sosialdemokratiske tanker og det som gjerne blir den mest markerte motstanderen i norsk politikk: Frp og deres selvbeskrevne ”liberale folkeparti”. Kortfattet så kan en si at partiet ønsker mindre statlig styring for å gi individet mer frihet i hverdagen. Gahr Støre rammet presentasjonen av dokumentet med å skissere at den fremste motstanderen når det kommer til integreringspolitikk er Frp. Hvor mye av dette forholdet kan en lese inn i dokumentet?

Noen direkte henvisning til Fremskrittspartiet finner en ikke i dokumentet, det pleier det heller ikke å være i slike dokumenter. De politiske forskjellene kommer allikevel veldig tydelig frem. I Frps handlingsprogram for 2013- 2017, så har de viet en side til integrering.

Det å stille krav til innvandrere, er å vise dem respekt. Gjennom å stille krav til innvandrere om å gjennomføre norsk- og samfunnskunnskapsundervisning og arbeidstrening som vilkår for å få offentlige ytelser, vil kommunikasjonen mellom nordmenn og innvandrere, og mellom innvandrere fra ulike opprinnelsesland, sikres ved at norsk blir et felles språk for alle. Vi mener status på kursene i norsk og samfunnskunnskap må heves vesentlig, slik at de som har gjennomført og bestått møter et arbeids- og samfunnsliv som tar vel imot dem.⁴⁶

Det at et ord som ”krav” blir stående alene er fristende å ta tak i. En kilde i intervjurunden jeg hadde i forkant av skriveprosessen (medlem av Arbeiderpartiet) mente at Frp ofte gikk høyt ut på banen i integreringsdiskusjoner og snakket mye om krav, men lite om rettigheter. Dette kommer også godt frem når partiet snakker om krav for å kunne kalle seg norsk statsborger, få stemmerett og få endelig oppholdstillatelse: ”krav om selvforsørgelsessevne, samfunnsforståelse og tilstrekkelige norskkunnskaper. Det må også stilles krav om minimum ti års botid, regnet fra tidspunktet for innvilgelse av søknad om oppholdstillatelse”.⁴⁷ Her er Frp rett og slett tøffere på hva de forventer av innvandrere.

Frp er også mer opptatt av å snakke om vilkår for å få offentlige ytelser. Dette er til å kjenne igjen i den ”sugerør ned i statskassa”- retorikken som visse partimedlemmer forfekter. Frp er et parti som har tradisjon for å vise bekymring for hva økt innvandring gjør med stasfinansene. Ellers er det mye av det samme som er fokuset for Arbeiderpartiet: språk og arbeid. Partiene selv

---

⁴⁶ <http://www.frp.no/nor/mener/En-enklere-hverdag/Prinsipp-og-handlingsprogram>

⁴⁷ <http://www.frp.no/nor/mener/En-enklere-hverdag/Prinsipp-og-handlingsprogram>

ser nok større forskjeller seg imellom når det gjelder integreringspolitikk.

Mangfold og muligheter snakker mye om hvordan samfunnskontrakter er noe enkeltmennesket må ta tak i. Det er viktig for å få til en god integrering av innvandrere at en bidrar til samfunnet. Dette gjøres ved å gjøre sin plikt og lære seg norsk, skaffe seg skoleplass og få en jobb, da utvikler en rettigheter i det norske samfunnet. Frp har en hovedlinje i integreringsretorikken sin som egentlig knytter integrering og innvandring uløselig til hverandre. ”En restriktiv innvandringspolitikk med aktiv integrering og tilpasning til norske samfunnsforhold vil forebygge motsetninger og konflikter”⁴⁸ Mens Frp snakker om ”aktiv integrering” og ”tilpasning”, så velger heller Arbeiderpartiet å snakke om ”det nye norske vi”. Fremsnakke viktigheten av å gjøre oss mer bevisste på at vi er en befolkning i endring, men at denne endringen er en mulighet til å fornye identitet vår som nasjon og folk. Denne tankegangen blir beskyldt av visse Frp’ere for å være en kulturellevistisk tankegang og den undergraver vår egen kultur.

Mangfold og muligheter kommuniserer noen ideer som er ganske så forskjellig fra synspunktene til Frp. Staten har en langt større rolle i Arbeiderpartiets integreringsprosjekt og det vektlegger samfunnslagenes og samfunnskontraktens betydning for å få til god integrering. Under dette ligger det igjen et lag av Putnams teorier, som er nokså fjernt for Frp. Gahr Støre snakker om i sin kronikk viktigheten av å ha noen fellesspilleregler for samfunnsdeltakelsen slik at vi alle har samme utgangspunkt. Han skriver om grunnbegrepene i samfunnsstrukturen: rettstat, demokrati, universielle rettigheter, ytringsfrihet, likestilling og likeverd. Dette gjengis også i *Mangfold og muligheter*.

Modelleser

Selv om intensjonen til Arbeiderpartiet var at flest mulige skulle lese dette dokumentet, så er nok leserkretsen relativt smal. De aller fleste som er interessert i integreringspolitikk har nok fått innsyn i innholdet via løssalgsaviser som VG og Dagbladet. Det å sette seg inn i 33 sider utformet som et politisk dokument med mye tungt språk er noe du gjør hvis det er jobbrelevant eller du har en spesiell interesse i teksten. De aller fleste vil nøye seg med kortversjonen. Det er selvfølgelig helt umulig å holde oversikt over alle lesere, men erfaringsmessig er det partiinterne politikere, andre politikere og kommentatorer som utgjør kjernepublikummet.

---

⁴⁸ <http://www.frp.no/nor/mener/En-enklere-hverdag/Prinsipp-og-handlingsprogram>

Det kan det være flere grunner til: temaet kan oppfattes som for smalt for den politisk interesserte, nettet vrimler over av sanseinntrykk som heller får fokus enn 33 sider uten illustrasjoner og språket er kanskje for politisk og omstendelig for den jevne borger. Så en modelleser av denne teksten vil enten ha en spesiell interesse i tematikken eller en yrkesmessig interesse knyttet til dokumentet.

Konklusjon

Innenfor partiorganisasjonene er dokumentert fortsatt et referansepunkt når det gjelder bunnlinje i integreringssammenheng. Fra kilder i partiet så ble debattene i media enklere å ta etter denne runden på en serie av integreringspolitiske saker. Dokumentet ble godt mottatt i partiet og deler av dokumentet er nesten uten omformuleringer å finne i valgkampprogrammet for 2013. Dokumentet ga politikerne i Arbeiderpartiet en felles forståelse av hvordan en skulle fronte saker i media og det satte også i gang debatt før det ble levert til landsmøtet, men også i aller høyeste grad etter landsmøtet. Media fokuserte på noen enkelt saker, men en kan si at Arbeiderpartistemmen gjorde seg hørt i mediediskursen og det gjorde til at det ble flere nye debatter i media som følge av fremleggelsen.

Det finnes så mange spredte opplevelser av at befolkningen ender seg, det er derfor jeg har søkt etter noe som binder oss sammen, gir en ramme rundt det jeg vil kalle fortellingen om Norge. En fortelling om hvor vi kommer fra, men viktigere; om hvor vi skal (Støre og Bals 2014: 185).

Støre er opptatt av hvordan vi skal fornye oss som samfunn. Hvordan nye generasjoner skal føle tilhørighet til en mer sammensatt befolkning. Støre er en politikertype som er glad i å referere til mye moderne sakprosa og skjønnlitteratur. Alt fra litterære referanser fra samtidsforfattere som Karl Ove Knausgård til Vigdis Hjort, populærvitenskapelige referanser fra økonomer til anerkjent forskning blir satt i sammenheng med historien om det nye norske samfunn i hans politiske tekster. Han bruker historiske eksempler som innføringen av en religion fra Midtøsten som et brudd med det førkristne samfunnet som var over 1000 år tilbake, for å påpeke at Norge tidligere har gjennomgått forandringer ved kulturforandringer.

Gahr Støre er eksempelet på en moderne politiker som blir talerør for en sak. Han er ikke tilfeldig valgt og en kan nærmest si at partiet viser ved at han ble valgt at partiet tar tematikken seriøst. Således kan en si at partiet bruker en politikers etos for å skape engasjement rundt en sak. Ifølge kilder i partiet så trengte Arbeiderpartiet en tydelig politiker til å fronte dette arbeidet. I regjering så hadde SV statsråden på feltet og Arbeiderpartiet ble av flere oppfattet som litt utydelig på sin integreringspolitikk.

Han har en serie med tekstskapere bak seg. Noen jeg har bevist med Goffmans teorier om principal, author og animator. Utvalget og arbeidet frem mot utvalgets fremleggelse viser at Gahr Støre har et dokument som har gjennomgått høringsrunder i hele partiorganisasjonen og blir da lettere et dokument hele partibevegelsen kan legg seg bak. Denne oppgaven har belyst at Arbeiderpartiet så nødvendigheten av å svare på en retorisk situasjon som hadde oppstått på grunn av tvetydigheter i budskapet om integreringstematikk. Derfor igangsatte partiapparatet en prosess med å skive et integreringspolitisk dokument som skulle bli partiets politikk på området. Partikontoret hadde sterke føringer på arbeidet til dette utvalget og, som jeg har belyst, tydelige føringer for sluttproduktet.

Målet med denne oppgaven har vært å bruke teorien til Fairclough om de ulike lagene av diskursen og vise til i hvilke kulturelle arenaer politisk retorikk blir ytret og hva spesifikke betingelser for disse kulturelle arenaene kan gjøre for retorikken, hvordan den diskursive praksisen innenfor et politisk parti spiller inn i utformingen av tekst og hva det gjør med budskapet og tilslutt se på et godt eksempel på integreringsretorikk i form av en tekst. Grunnen til at nettopp Faircloughs rammemodell for diskurser ble valg er å se på de forskjellige lagene rundt den konkrete retoriske ytringen. Forståelsen for budskapet blir mer helhetlig når de sosiale arenaene politisk retorikk finnes i og den diskursive praksisen innenfor et konkret parti blir belyst.

Innenfor de ulike sosiale arenaene for politisk retorikk så finnes det forskjellige tilganger til de semiotiske ressursene en har til rådighet. Dette gir også media makt til å forme et budskap slik at det selger flere aviser.

Innenfor storting og regjering, så er det stramme rammer for hvordan den politiske retorikken skal fremføres. Som Berge påpeker er det en allmenn oppfatning at ”reglene i liten grad stimulerer til politiske debatter, men mer til oppleste spørsmål og svar med liten individuell frihet” (Berge 2014: 23). Det finnes også arenaer for politisk retorikk som ikke har de samme offentlige innsynsretten som vi har på stortinget. Når det gjelder den delen av jobben for en moderne norsk heltidspolitiker som går på forberedelser og strategi i forkant av debatter, intervjuer, pressebriefinger etc., så foregår den i en lukket kulturkontekst.

Denne oppgaven har vist at det er mange arenaer innenfor media som det er forventet at politikere dukker opp i. I Norge er vi vant ved å se rikspolitikerne våre ofte i enten debattprogrammer, avisintervju eller høre dem i et radiointervju. Det å være ”synlig” er viktig for en moderne heltidspolitiker. Dette har ført til at politikere til stadighet dukker opp i arenaer der tradisjonelt andre kjendiser har frekventert som underholdningsprogrammer på TV.

Nettarenanen har ført til at valgmulighetene for hvor en kan møte politisk retorikk har økt. Dette har også ført til at nettet er rik på informasjon og som Kjeldsen påpeker så fører valgmulighetene og hvordan tekstene er lagt opp med hyperlenker til at leseren blir mer selektiv i hva han leser. Internett gir nye semiotiske ressurser til alle som har en internettkobling og dette fører til at det er lett å manipulere levende bilder og tekst for å skape en ønsket effekt. Ellers skaper internett en ny arena for ytringer der en kan gjemme seg bak en anonym bruker og dette fører til at ytringskulturen på nettet blir enn annen enn i trykkpressen. I nettalderen så er det viktig for en politiker å være synlig også på nettet i sosiale medier. På facebook og twitter er det mange rikspolitikere som er aktive og har store nettverk av lesere.

Innenfor Arbeiderpartiets tekstproduksjonsapparat, så har en vesentlig utvikling de senere år vært at flere tekster blir publisert på nettet. Enten på hjemmesiden til partiet, på partiinterne sider eller i via en konto i et sosial media. Den viktigste teksten som sier noe om ideologien, tiltakene og selve politikken er partiprogrammet. Det dokumentet må sies å være hele partibevegelsens totale stemme i et dokument om politikk fra a til å. Partiprogrammet er bevisst lagd med mange generelle og vage formuleringer slik at politikeren skal kunne delta i offentlig meningsbryting med et visst handlingsrom.

I de fleste tekstproduksjonsprosesser i Arbeiderpartiet er det flere sosiale prosesser som virker inn på sluttproduktet. I forhold til partiprogrammet for 2013- 2017, så er dette et omfattende tekstarbeid som inkluderer mange partifeller. Dette arbeidet blir initiert av sentralstyret som setter ned arbeidsgrupper som får i oppdrag å rapportere tilbake til styret og igangsette debatt på ulike områder. Alt som blir i gang satt av diskusjoner, tekstsaking og innhenting formuleringer fra partilag skal resultere i et partiprogram som skal vedtas ved møte. Dette dokumentet går partiet til valg på og stortingspolitikere må stadig referere til nettopp dette dokumentet når han snakker på vegne av partiet. Denne tekstsakerprosessen som ligger bak partiprogrammet er et godt eksempel på det språkfilosofien Bakhtin med flere kalte for *dialogismen*.

Ellers har jeg gått grundig i detalj gjennom, med utgangspunkt i et intervju med utvalgssekretæren for integreringsutvalget, hvordan selve sluttproduktet *Mangfold og muligheter* ble til. Hovedfunnet er at sentralstyret (partikontoret) har stor grad av påvirkning på hva som utvalget skal fokusere arbeidet sitt på. Det ligger i mandatet (se vedlegg) til utvalget mange føringer for tematikk i skrivearbeidet, hvilke interesseorganisasjoner de skal møte og tidsplanen for arbeidet. Prosessen viser at hvis det er et dokument som er et viktig arbeidsdokument for

organisasjonen, så bruker partiet mye tid, mange ressurser og ønsker å få teksten til å være representativ for flest mulig av medlemmene sine. Det er viktig at dokumentet er konsensusorientert.

Ellers har jeg vist at partiapparatet er med på å bygge opp sine politikeres etos ved å gi de ulike posisjoner på storting. Noe som er sikkert er at til den rollen en blir gitt av partiet, så følger det med en viss autoritet innenfor et sakskompleks. Dette vil igjen påvirke troverdigheten til et utspill.

Det sentrale ved politiske tekster som er myntet på en velgermasse er at de treffer sitt publikum. At de har noen referansepunkter som fungerer appellerende for den potensielle velgeren. I etterpåklokskap så har det vist seg at *Mangfold og muligheter* heller traff et partikulært enn et universalt publikum. Ønsket om å nå ut flest mulig er nok vanskelig når dokumentet er så språklig allment utilgjengelig. Sjansene for at det bare er politikere og kommentatorer som har lest teksten er mest sannsynlig. Befolkningen fikk nok heller med seg enkeltsakene om mer spesifikke problemstillinger som hijab- bruk og språktesting via nyhetsartikler i VG. Dokumentet er mer formet av et ønske om å skaffe seg politisk legitimitet enn å ha bred folkelig appell.

Den innerste delen av analysen min bunner i det som via kilder i Arbeiderpartiet er essensen av integreringretorikken til partiet: *Mangfold og muligheter*. Dette er da Arbeiderpartiets integreringspolitiske-diskurs realisert gjennom en sentral tekst.

Dokumentet er selvrefererende på veien av Arbeiderpartiet og har ingen kilder utover partiets egen stemme om integreringsretorikken. Dokumentet bruker eksempler for å fremvise utvikling i befolkningsvekst med utgangspunkt i et eksempel der Trygve Lie blir brukt som en rollemodell og Groruddalen blir brukt som et eksempel på et sted som har gjennomgått store forandringer. Eksemplet blir brukt som ramme for å vise til at problematikk med migrasjon har internasjonale løsninger. Eksempelet skal gi et bilde av noe sammensatt og abstrakt som migrasjon på en leservennlig måte.

Med tanke på hva som skapes av mening i dette dokumentet så kommer det frem flere positive syn på de iboende mulighetene som bor i en stadig mer mangfoldig befolkning. Som følge av ny sammensetning så har Norge nå et større mangfold av kulturimpulser og ulike varianter av språk.

Gahr Støre har vist til forskningen til Robert Putnam flere steder i det han har sagt og skrevet. Og spor av teorien om sosial kapital og sosiale nettverk er også å lese inn i *Mangfold og muligheter*. Innenfor et potensial at det er gode tillitsforhold ved, for å bruke Putnam, befolkningen, så kan de nye konstellasjonene av sosiale nettverk føre til en begunstiging av sosial kapital for enkeltmennesket. Denne retorikken virker to veier: nyankomne sitter på kunnskap som supplerer oss i internasjonale relasjoner, men den fungerer også som en berikelse for nordmenn født i Norge uten innvandrerbakgrunn. Møtet med nye kulturer gjør os mer tolerant ovenfor kulturforskjeller.

Dokumentet er rikt på å dra historiske paralleller tilbake til andre politiske slag. Tidligere tiders seire: sterke arbeidstakerorganisasjoner, å løfte mange inn yrkeslivet og på den måten danne grunnlaget for en voksende middelklasse og også nasjonsbygging og likestillingskamp er stikkord partiet nevner med stolthet. Integrering kobles inn i en virkelighetsbeskrivelse der dette er neste kamp å ta opp og overvinne.

Deltakelse er i Arbeiderparti- diskursen ikke bare satt i sammenheng ved deltagelse i yrkeslivet, men via frivilligheten, skole og andre sosialiseringsarenaer. I yrkesarenaen så utgjør innvandrere en berikelse og et tilskudd inn i de sosiale nettverk. Nyankomne utgjør en ressurs for yrkeslivet og kan bidra med sine spesifikke kompetanser i et stadig mer globalisert næringsliv og arbeidsmarked. Tilskuddene til yrkeslivet utgjør et potensielt positivt tilskudd som arbeidsgiver kan dra fordeler av.

Det skal være klart hva som forventes av nyankomne i forhold til samfunnskontrakten. Dokumentet vektlegger viktigheten av å kunne norsk for å utvikle seg til et aktivt deltagende samfunnsmedlem. Her er det også formålstjenlig i følge Arbeiderparti- diskursen å bruke ”pliktrett- retorikken”.

Skolearenaen er en av arenaene for integrering som Arbeiderpartiet ønsker å utvikle. Her er tiltakene i dokumentet rette mer på de som står i fare for å falle ut av skoleløpet. Dette presiserer betydningen av at Arbeiderpartiet ønsker at flere holder ut utdanningsløpet.

Selv om ikke Frp nevnes eksplisitt, så gjenspeiler dokumentets tone en helt annen enn prioriteringer i Frps integreringspolitikk. Frp er mer på kravsidene i integreringsspørsmålet enn

det Arbeiderpartiet er. Samtidig som Arbeiderpartiet bruker mer tid på å forsøke å lage en fellesskapskategori. Et nytt norsk vi.

Avslutningsvis må det sies at selv om ikke teksten traff brede befolkningslag i Norge, så blir den partiintert oppfattet som et vellykket dokument fordi det samlet trådene som Arbeiderpartiet hadde slitt med å samle tidligere når det nettopp gjelder integreringretorikken. Dokumentet er inspirasjonskilden til det som etter hvert havnet i partiprogrammet for 2013- 2017. Og da kan en trygt si at utvalgets dokument har blitt godt mottatt av partiorganisasjonen: når det blir fremtidig politikk.

Kilder:

Allern, S. (2004). «Fra politikermakt til journalistmakt. Programlederroller i fjernsynsvalgkampen 1961-2001», i Aardal, B, Krogstad, A & Narud, H.M (red) I Valgkampens hete. Strategisk kommunikasjon og politisk usikkerhet. Oslo: Universitetsforlaget.

Andersen, Øivind (2001) *I retorikkens hage*. Universitetsforlaget. Oslo.

Aristoteles (2006) *Retorikk*, Vidarforlaget. Oslo.

Berge, Kjell Lars (2014) *Hva er politisk retorikk ?* hentet fra Rhetorica Scandinavia nr. 66/67, tidsskrift for skandinavisk retorikkforskning.

Bergsgård, Arne (1945) *Året 1814*. Aschehoug. Oslo.

Brandal, Nik., Øyvind Bratberg og Dag Einar Thorsen (2011) *Sosialdemokratiet- Fortid, nåtid og fremtid*. Universitetsforlaget, Oslo.

Brochmann, Grete (2006) *Hva er innvandring?* Universitetsforlaget, Oslo.

Brochmann, Grete og Knut Kjeldstadli (2008) *A history of immigration*. Universitetsforlaget, Oslo.

De Caprona, Yann (2013) *Norsk etymologisk ordbok*. Kagge forlag. Oslo.

Djuve, Anne Britt (2010) *Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere: et integreringspolitisk paradigmeskifte?*, Phd- avhandling i statsvitenskap ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo.

Fairclough, Norman (1995) *Critical Discourse Analysis*. Longman, New York, USA.

Fairclough, Norman (1992) *Discourse and Social Change*. Polity Press. Oxford, England.

Gahr Støre, Jonas og Jonas Bals (2014) *I bevegelse*. Cappelen Damm, Trondheim.

Goffman, Erving. 1981. *Forms of Talk*. Basil Blackwell. Oxford, England.

- Hagelund, Anniken (2003) *The Importance of Being Decent. Political Discourse on Immigration in Norway 1970- 2002*, Unipax, Oslo.
- Halvorsen, Knut, Steinar Stjernøy og Einar Øverbye (2010) *Innføring helse og sosialpolitikk*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Heidar, Knut og Jon Saglie (2002) *Hva skjer med partiene?* Gyldendal, Oslo.
- Hoff- Clausen, Elisabeth (2008) *Online Ethos*. Samfundslitteratur, København, Danmark.
- Hågvar, Yngve Benestad (2003) *Hele folkets diskurs*. Masteroppgave ved Institutt for lingvistik og nordiske studier ved UiO.
- Hågvar, Yngve Benestad (2007) *Å forstå avisa*, Fagbokforlaget (Landslaget for norskundervisning). Bergen.
- Kjeldsen, Jens E. (2014) *Hva er retorikk?* Universitetsforlaget, Oslo.
- Ottosen, Rune, Lars Arve Røssland og Helge Østbye (2002) *Norsk pressehistorie*, Samlaget. Oslo.
- Perelman, Chaim og L. Olbrechts Tyteca (1958) *The New Rhetoric*. University of Notre Dame Press, Indiana, USA.
- Putnam, Robert D. (2006) *Diversity and Community in the Twenty- first Century*, forelesning utgitt i Scandinavian Political Studies, Vol 30, nr. 2, 2007.
- Raddum Hitching, Tonje, Anne Birgitta Nilsen og Aslaug Veum (red.) (2011) *Diskursanalyse i praksis*, Høyskoleforlaget, Kristiansand.
- Roer, Hanne og Marie Lund Klugeff (red.) (2009) *Retorikkens aktualitet*. Hans Reitzers forlag, København, Danmark.
- Sejersted, Francis (2005) *Sosialdemokratiets tidsalder*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Simonnes, Kamilla (2011) *I stjålne klær? En analyse av endringer i Høyres, Arbeiderpartiets og Fremskrittspartiets innvandrings- og integreringspolitikk fra 1985- 2009*. Masteroppgave utgitt ved Institutt for statsvitenskap ved UiO.
- van Leeuwen, Theo (2005) *Introducing Social Semiotics*. Routledge, New York, USA.
- Vatnøy, Eirik (2009) *Velg 09!*, utgitt av tankesmien Civita. Oslo.
- Winther Jørgensen, Marianne og Louise Philips (1999) *Diskursanalyse som teori og metode*. Roskilde Universitetsforlag, Roskilde, Danmark.

Nettkilder:

Jonas Gahr Støres tale til landsmøtet 2011:

http://arbeiderpartiet.no/file/download/6541/79691/file/JonasGahrStøre_LM2011.pdf

Jonas Gahr Støre, kronikk VG 9/3 2011:

http://www.regjeringen.no/nb/dokumentarkiv/stoltenberg-ii/ud/taler-og-artikler/2011/kronikk_integrering.html?id=633363

Kent Andersen og Christian Tybring Gjeddes kronikk:

<http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/Drom-fra-Disneyland-6270375.html>

Intervju

Med politisk rådgiver Kristine Kallset i Arbeiderpartiet ble tatt opp på Youngstorget 6/11 2014

Stortingsmelding:

Meld. St. 6 (2012- 2013) En helhetlig integreringspolitikk

<http://www.regjeringen.no/pages/38098840/PDFS/STM201220130006000DDDPDFS.pdf>

NOU

”Ytringsfrihet bør finde sted” NOU 1999: 27

<http://www.regjeringen.no/Rpub/NOU/19991999/027/PDFA/NOU199919990027000DDDPDFA.pdf>

Forskningsrapport:

Kommunikasjonsrådgivere- En yrkesgruppe med innflytelse i samfunns- og arbeidsliv? Av Trygve Gulbrandsen og Ingunn Eriksen ved Institutt for samfunnsforskning (2013).

Vedlegg 1:

Notat fra partikontoret

Notat

Til: Integreringsutvalget

Fra: Komiteleder og sekretariat

Dato: 11.04.10

Forslag til plan for arbeidet

Dette notatet er ment som en ”masterplan” for arbeidet i komiteen i denne fasen. Innspillene på hva vi bør få med oss og dekke fra utvalgets første møte er innarbeidet.

Mandat for arbeidet

Programkomiteen skal sørge for at det blir gjennomført en bred debatt i partiorganisasjonen om integrering frem mot landsmøtet i 2011. Komiteen skal videre utarbeide et forslag til

integreringspolitisk dokument. Det skal legges vekt på å innhente synspunkter fra miljøer også utenfor partiets organer og medlemmer. Spesielt viktig er det å nå grupper som vi ellers ikke er i kontakt med.

Debatten skal gjennomføres med tanke på langsiktige politiske løsninger og må gjennomføres slik at det samordnes med prosjektet ”Herfra til 2029”.

Integreringsdokumentet skal omhandle samfunnsgrunnlaget og politikken for utviklingen av et mangfoldig og flerkulturelt samfunn forankret i universelle menneskerettigheter. Videre skal dokumentet beskrive tiltak som fører til integrering mellom majoritetsbefolkning og mennesker med innvandrerbakgrunn som skal bo, arbeide og leve i Norge.

Dokumentet vil ha sitt primærfokus på integrering. Momenter i asyl- og flyktningspolitikken som har innvirkning på integrering vil også kunne vurderes. Den generelle asyl- og flyktningepolitikken som er beskrevet i Soria Moria 2-erklæringen ligger til grunn for arbeidet

Komitesammensetning:

Jonas Gahr Støre	Oslo, leder
Lise Christoffersen	Buskerud
Hadia Tajik	Oslo
Abdullahai Mohamed Alason	Vest-Agder
Jan Böhler	Oslo
Lubna Jaffery Fjell	Hordaland
Arild Stokkan-Grande	Nord-Trøndelag
Kjetil Try	Oslo
Faharanaz Barhami	Hedmark
Gry Haugsbakken	Oppland
Nadeem Butt	Oslo
Gerd Kristiansen	LO
Åsmund Aukrust	AUF
Snorre Wikstrøm	Regjeringen

Sekretærer

Kristine Nordenson Kallset og Per Gunnar Dahl

Ut fra mandatet har komiteen fått følgende oppgaver:

- 1) Sørge for at det blir gjennomført en bred debatt i partiorganisasjonen om integrering
- 2) Utarbeide et forslag til integreringspolitisk dokument
- 3) Det skal legges vekt på å innhente synspunkter fra miljøer også utenfor partiets organer og medlemmer. Spesielt viktig er det å nå grupper som vi ellers ikke er i kontakt med.

Arbeidsformen må legges opp ut fra tre sentrale hensyn:

4. Vi skal favne hele partiorganisasjonen. De ulike synene må bli hørt.

5. Vi skal nå ut og få innspill fra alle typer berørte miljøer, og få et best mulig kunnskapsgrunnlag for diskusjonene.
6. Vi skal ha en synlig debatt og benytte nett og media for å synliggjøre det vi gjør og invitere til innspill.

Debatt i partiorganisasjonen

Debatten skal gjennomføres slik at det samordnes med prosjektet ”Herfra til 2029”. Hovedhensikten med dette prosjektet er at vi skal klare å løfte blikket og diskutere samfunnsutfordringene vi vil møte de neste 20 årene, og hvilke beslutninger vi må ta i dag for å være der vi ønsker å være om 20 år.

Under 2029-paraplyen skal det utarbeides 4-siders debattgrunnlag for partiorganisasjonen på ulike tema. *Det utarbeides 2 debattgrunnlag knyttet til diskusjonen om integrering / utviklingen av det flerkulturelle Norge.*

Det er viktig at debattgrunnlagene har mye kunnskap og fakta. Bl.a om Migrasjon i Norge og i verden, asyltilstrømning, sosialdemokratisk verdigrunnlag. Aktuelle tema for debattgrunnlagene er ”By og land – Integrering i hele landet”, de sentrale arenaene for integrering og de mer overordnede verdispørsmålene.

Debattdokumentene lanseres hver for seg, ett i slutten av mai, og ett i slutten av august. Enkeltmedlemmer i utvalget utfordres til å skrive de ulike delene av debattokumentene.

Det legges opp til en foredragsturné der utvalgets medlemmer reiser ut i partiorganisasjonen. Det er sendt ut oppfordring til samtlige fylkespartier om å arrangere et representantskapsmøte med integrering som tema i perioden frem til 1. oktober. Det blir utarbeidet en talemål /ppt til bruk for utvalget. Innledningen skal trekke opp sentrale spørsmål til debatt og bygge opp under debattene det inviteres til i debattgrunnlagene.

Aktuelle spørsmål som ble spilt inn på første møte i komiteen er:

- Hvor skjer integrering? Møteplasser...
- Hva er integrering? Når er Ali integrert..
- Hva har de lyktes med de som har lyktes (individer og kommuner..)
- Hva er toleranse?
- Hvor like må vi være? Og hvor forskjellige kan vi være?
- Hvordan kan denne debatten forankres i våre sosialdemokratiske prinsipper? Hva er ”sosialdemokratisk integreringspolitikk”
- Hvordan setter du folk i stand til å kunne påta seg plikter?

Utarbeide et integreringspolitisk dokument

Komiteen skal utarbeide et integreringspolitisk dokument, som skal vedtas på landsmøtet i 2011. Dette dokumentet skal være ferdig og sendes sentralstyret i midten av desember. I henhold til mandatet skal dokumentet:

-omhandle samfunnsgrunnlaget og politikken for utviklingen av et mangfoldig og flerkulturelt samfunn

-beskrive tiltak som fører til integrering

- ha sitt primærfokus på integrering. Momenter i asyl- og flyktningspolitikken som har innvirkning på integrering vil også kunne vurderes.

Det er naturlig å vente til høsten med å diskutere innhold og etter hvert konkret tekst og formuleringer i dette dokumentet. Vi må imidlertid allerede nå tenke på hva det bør dekke, slik at vi legger opp informasjonsinnhenting og debatt som gir oss innspill på de temaene vi vil ha med.

Tema som må dekkes i dokumentet er blant annet;

Mottak, bosetting, norskopplæring / introduksjon, arbeid – arbeidslivet – arbeidstakerorg, utdanning/oppvekst, helse, religion, andre verdspm, bo i hele landet, nærmiljøene, fritidsaktiviteter, frivilligheten, diskriminering

Innhente synspunkter også utenfor partiets organer – en åpen debatt

En åpen debatt kan gjennomføres på mange måter. Det er budsjettmidler slik at programkomiteen kan gjennomføre noe reisevirksomhet. Det vil kunne være hensiktigsmessig å dele opp komiteen i ”undergrupper” for å kunne møte flere miljøer og samle inn flere erfaringer.

Forslag til undergrupper:

Gruppe 1

Arild

Alason

Gry

Gruppe 3

Hadia

Gerd

Snorre

Nadeem

Gruppe 2

Kjetil

Faharanaz

Lise

Gruppe 4

Lubna

Åsmund

Jan

Jonas alternerer mellom gruppene

Følgende forslag til hva og hvem vi bør besøke har kommet inn. Sekretariatet foreslår møteopplegg i samråd med hver enkelt gruppe. Gruppene får i oppgave å lage en sides oppsummering av de viktigste innspillene fra hvert besøk /samråd osv. slik at resten av utvalget kan få ta del i erfaringene.

I tillegg til innspillene som har kommet inn til nå bør vi etterlyse ytterligere forslag til hva vi bør se på / hvem vi bør snakke med via nettet og partiets kanaler.

Seminarer / kunnskapsoppdatering

Det arrangeres seminar i samarbeid med Fafo den 20. april fra kl. 13.00-17.00

Reiser:

Rogaland (Suldal, Stavanger)

Drammen

Vinje

Kragerø

Holmlia

Lakkegata skole

Lørenskog

Finnmark

Et sted der det er / har vært konflikter rundt
asylmottak

Sverige (Malmö?)

København (bl.a skolereform)

Arbeidsplasser:
Posten, Oslo Taxi, Sporveien

Annet: invitere fysisk eller i form av skriftlige innspill: partikollegaer fra Danmark, Sverige, Tyskland, Nederland, Storbritannia, Frankrike

Møte kvinnebevegelsen i Sverige og Danmark

Folkemøter? Borettslag, voksne innvandrere, debatter på utvalgte arbeidsplasser

LO-forbundene bør inviteres til å komme med innspill.

Samråd:

Med Frivilligheten (med eller uten idrett osv?)

Med Borettslagsstyrer

Med Studenter /unge innvandrere

Om Religion

Om Helse

Om Arbeid

Om Mottak / bosetting

Andre innspill – folk vi bør møte:

Oslo Røde Kors

Invitere oss ut på videregående skoler

Fotballprosjektet til Brøndby

Sos barnebyer i Bergen

Pensjonistforeninger

Unginfo

Fritidsklubber

Invitere oss ut på eldresentre

Innvandrerkvinner

Bruk av nettet

Det vil bli opprettet en egen sone under MittArbeiderparti for debatt. Der vil det også bli samlet ressurser og relevant bakgrunnsinfo som kan gjøres tilgjengelig for partiorganisasjonen. Det kan være aktuelt at undergruppene får ansvar for å gjennomføre debatter om ulike tema via dette nett-stedet.

Debatt i media

Komitelederen og medlemmene i komiteen bør ha kronikker på trykk i forbindelse med lanseringen av debattheftene og ulike arrangementer i komiteen. I tillegg må media inviteres med på mest mulig av aktivitetene.

Tidsplan

	1. mars	Nedsettelse av programkomiteen foran LM 2011
	mars-september	Debattdokumenter, samråd osv. legger grunnlaget for debatt i partiorganisasjonen.
		Forslagsfrist til programkomiteen 15. oktober
	Oktober -November	Eventuelle konferanser om mangfold og integrering – veien mot LM2011-dokumentet
		Programkomiteen arbeider
	Medio desember	Første tekstutkast fulltekst ca. 1. november?
		Frist for programkomiteen for innstilling til sentralstyret på ”mangfolds- og inkluderingsprogram”
2011	24.-25. jan	Sentralstyret: <ul style="list-style-type: none"> - innstilling på forslag til Landsmøte (innkomne forslag mv) - presentasjon av forslag til ”mangfolds- og inkluderingsprogram” – sendes til organisasjonen til debatt
	10.-11. febr	Landsstyremøte <ul style="list-style-type: none"> -Programkomiteen presenterer forslag til plattform for kommune- og fylkestingsvalget (vedtas på Landsmøte 7.-10. april ’11) - Innstillinger til LM mv.
	1. mars	Alle avdelinger og LM-delegatene har nå mottatt dokumentene til Landsmøtet 2011
	16. mars	Frist for innsending av endrings- og tilleggsforslag til ”mangfolds- og inkluderingsprogrammet”
	6. april	Landsstyremøte: - godkjenning av partiets regnskap for 2010 samt siste innstillinger til landsmøtet
	7. – 10. april	Landsmøte

Vedlegg 2: Fakta og statistikk til landsmøtet

Fakta og statistikk⁴⁹

---

⁴⁹ <http://www.ssb.no/innvandring/>

Definisjoner og betegnelser

Denne statistikken omfatter bare personer som er registrert som bosatt i Norge, slike som er gitt et personnummer og ført inn i Det sentrale folkeregister.

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Følgende inndelinger blir benyttet for **gruppering av personer etter innvandringsbakgrunn**:

- Innvandrere
- Norskfødte med innvandrerforeldre
- Utenlandsfødte med én norskfødt forelder
- Norskfødte med én utenlandsfødt forelder
- Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre (inkluderer utenlandsadopterte)

Personer med flyktningbakgrunn er personer med utenlandsk fødeland som er bosatt i Norge, som en gang har kommet til landet av fluktgrunner, og som har fått innvilget opphold i landet som overføringsflyktning, eller har fått asyl eller opphold på humanitært grunnlag. Familiegjeforente til disse personene blir også regnet som flyktninger. Asylsøkere telles ikke før de får en oppholdstillatelse og blir bosatt i Norge.

Fødeland er hovedsakelig mors bosted ved personens fødsel.

Landbakgrunn for innvandrere er i hovedsak eget fødeland. For norskfødte er dette foreldrenes eventuelle utenlandske fødeland. I tilfellene der foreldrene har ulikt utenlandsk fødeland, er det mors fødeland som blir valgt.

Hvorfor innvandrer innvandrerne?

Det er registrert 459 000 innvandrere fra 215 forskjellige land og selvstyrte regioner i Norge per 1.1.2010. Det utgjør 9,5 prosent av befolkningen. I perioden 1990-2009 har det i alt innvandret 420 000 personer med statsborgerskap fra et land utenom Norden til Norge og fått opphold her. Av disse var det 24 prosent som kom på grunnlag av flukt, 23 prosent på grunnlag av arbeid og 11 prosent fikk opphold for å ta utdanning. 23 prosent ble familiegjeforent med en person som allerede var i Norge, og 16 prosent fikk opphold på grunnlag av en familieetablering.⁵⁰

---

⁵⁰ <http://www.ssb.no/innvandring/>

Tabell 1.1. Ulike avgrensninger av personer, etter innvandringsbakgrunn og statsborgerskap. 1. januar 2010			
	Innvandrings- bakgrunn i alt	Utenlandske statsborgere	Utenlands- fødte
Befolkningen i alt: 4 858 199			
Personer med innvandringsbakgrunn i alt	826 394	332 307	526 800
Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alt	552 313	319 737	459 346
Innvandrere	459 346	299 088	459 346
Norskfødte med innvandrerforeldre	92 967	20 649	0
Personer med annen innvandringsbakgrunn i alt	274 081	12 570	67 454
Utenlandsfødte med én norsk forelder	30 766	3 830	30 766
Norskfødte med én utenlandsfødt forelder	206 627	8 250	0
Utenlandsfødte med to norskfødte foreldre	36 688	490	36 688
Kilde: Befolkningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.			

Asylsøkere til Norge versus andre land⁵¹

Sammenliknet med store folkerike land på kontinentet har Norge mottatt mange asylsøkere. Hvorfor asylsøkere velger å legge fram sin søknad i et bestemt land, vet vi ikke. Generelt vil mange hevde at Norge velges fordi asylsøkerne har et godt bilde av landet og dets behandling av asylsøkere. Antallet som søker asyl i Norge hvert år og vedtaksstatistikk vil kunne gi en indikasjon på hvor streng/liberal praksisen er.

	<i>Ant. asylsøkere siste 12 mnd</i>	<i>Innbyggertall</i>	<i>Asylsøkere pr. mill. innb.</i>
Norge	11 045	5 mill	2 209
Tyskland	39 830	82 mill	486
Frankrike	50 175	63 mill	797
Italia	9 675	60 mill	161
EU-27	248 855	501 mill	496

Hvordan går det med integreringen?

Det finnes mye kunnskap og statistikk om innvandrerbefolkningen som gir grunnlag for å konstatere utviklingstrekk. Dette vedlegget gir ikke automatisk svar på alle årsakssammenhenger. Men SSB framhever at de fleste statistiske indikatorer på integrering viser at forholdene bedres med økende botid, og at forskjellene mellom innvandrerne og deres norskfødte barn ganske entydig viser bedre utdanning, yrkesdeltaking og inntekt. De avgjørende nøkkeltall for å få svar på dette er tilknytning til arbeidsliv, fullførte utdanningsløp og sosioøkonomiske data på levekår.

⁵¹ Kilde: Eurostat, 2011 (tredje kvartal 2009 – tredje kvartal 2010)

Holdninger til innvandrere⁵²

Statistisk sentralbyrå (SSB) har i en årrekke kartlagt den norske befolkningens holdninger til innvandrere og innvandring gjennom årlige spørsmål i intervjuundersøkelser på oppdrag fra det ansvarlige departement, nå Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartement. Den viser at sju av ti verdsetter innvandrernes kultur og innsats i arbeidslivet og mener at arbeidsinnvandring fra land utenom Norden bidrar positivt til norsk økonomi. Ni av ti mener også at innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn. Vel ni av ti har ikke noe imot å ha innvandrere som naboer eller hjemmehjelpere, men en av fire ville mislike å få en innvandrer som svigersønn eller svigerdatter. Tre av ti mistenker at innvandrere misbruker landets velferdsordninger, og en av tre mener at innvandrere utgjør en kilde til utrygghet.

Spørreundersøkelsen viser at holdningen til nye asylsøkere er mindre positiv enn til allerede etablerte innvandrere. Fem av ti synes det bør bli vanskeligere for flyktninger og asylsøkere å få opphold i landet. Knappt en av ti synes det bør bli lettere. Personer som har høy utdanning, er under 45 år, bor i de mest urbane strøk, og som har kontakt med innvandrere, er mest positive til innvandrere og innvandring.

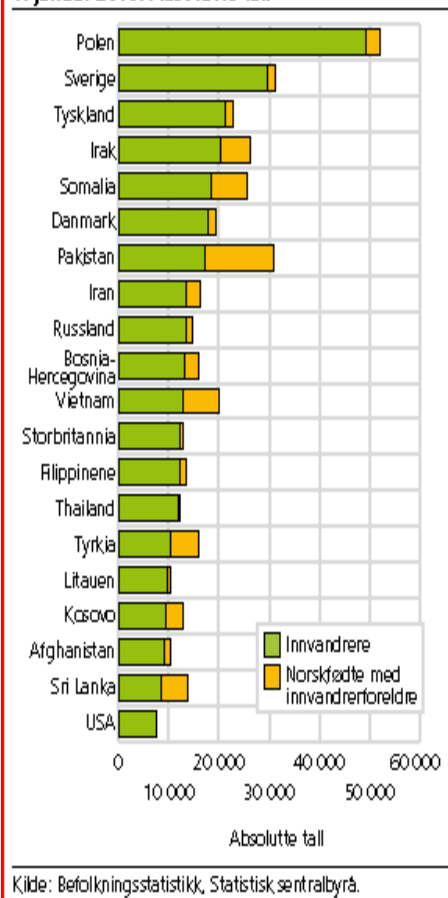
Polakker og svensker i majoritet

Etter EU-utvidelsen i 2004 har vi sett store endringer i innvandringen til Norge. Innvandringen har satt nye rekorder nesten hvert år, med den foreløpig høyeste tilveksten i 2008. I alt flyttet 48 700 flere personer inn i Norge enn ut av Norge dette året. I 2009 var tilveksten noe lavere, 44 100, men fortsatt en av de høyeste målt noen gang. Den store økningen av arbeidsinnvandrere er en av enkeltårsakene og hele en av fire av disse kommer fra Polen.

---

⁵² http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/sa119/sa119.pdf

Figur 2.1.2. De 20 største gruppene blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre. 1. januar 2010. Absolutte tall

Introduksjonsordningen

Alle kommuner som bosetter flyktninger, har plikt til å tilby introduksjonsprogram. Introduksjonsordningen skal bidra til en lettere og raskere integrering av nyankomne flyktninger til det norske samfunnet.

Programløpet er normalt på full tid i inntil to år. Det er kommunen som har ansvar for å tilrettelegge opplæringen. Personer som deltar i programmet, har krav på en introduksjonsstønad tilsvarende 2G (to ganger grunnbeløpet i folketrygden). Dette utgjorde gjennomsnittlig 151 000 kroner i 2010.

I løpet av 2009 deltok 10 000 personer i introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere. Dette er en økning på 15 prosent fra året før. Deltakere fra Somalia, Eritrea, Irak, Burma og Afghanistan utgjorde 60 prosent av det totale antallet.⁵³ Statistisk sentralbyrå følger deltagerne som har avsluttet introduksjonsprogrammet, rapporter viser hvilken tilknytning de har til arbeidsmarkedet eller utdanningssystemet i november året etter avsluttet program. Programmet har relativt

⁵³ SSB 9. juli 2010. Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, 2009. <http://www.ssb.no/emner/04/02/50/introinnv/>

gode resultater, og det kan se ut til at nyankomne flyktninger kommer raskere ut i arbeidslivet sammenlignet med før programmet trådte i kraft (Henriksen 2010). 63 prosent av dem som avsluttet eller avbrøt programmet i 2007, var sysselsatt eller under utdanning i november 2008 (Henriksen og Kraakenes 2010).

Ved utgangen av 2009 bodde det flyktninger som har fått opphold på humanitært grunnlag og personer som har fått familiegjening med disse i 313 av landets 430 kommuner.⁵⁴

Bosetting

Kommunene bosetter flyktninger etter avtale med staten og bestemmer selv hvor mange og hvilke etniske grupper de vil bosette. Kommunene forplikter seg til å gi tilbud om introduksjonsprogram i henhold til introduksjonsloven.

I 2009 ble det bosatt 6087 flyktninger i norske kommuner.⁵⁵

Oppvekst og Utdanning⁵⁶

Barnehage

Ved utgangen av 2009 var det nærmere 25 100 minoritetsspråklige (barn og begge foreldre med annet morsmål enn norsk, svensk, dansk, engelsk og samisk) barn i barnehage. Andel minoritetsspråklige barn i barnehage blant alle innvandrerbarn og norskfødte barn med innvandrerforeldre i aldersgruppen 1-5 år utgjorde nærmere 68 prosent.

Vel 9 prosent av alle barn med barnehageplass var minoritetsspråklige ved utgangen av 2009, mens det tilsvarende tallet i 2005 var i overkant av 6 prosent.

I 2000 fikk 44 prosent av minoritetsspråklige barn i barnehagene tospråklig assistanse. Andelen gikk ned til 37 prosent i 2003, mens den økte til 45 prosent i 2005. I 2009 hadde andelen igjen sunket til 37 prosent.

Grunnskole

Felleskolen er den offentlige skole hvor de fleste elevene går. Innvandrerbarn som øvrige meldes inn i henhold til bosted.

---

⁵⁴ Beregningsutvalget for kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger.
<http://www.imdi.no/Documents/Rapporter/Sluttsrapport%20fra%20Beregningsutvalget%202010.pdf>

⁵⁵ Barne-likestilling og familiedepartementet

⁵⁶ Henriksen, Østby og Ellingsen red (2010): Innvandring og innvandrere 2010. SA 119. Statistisk sentralbyrå.

I 2010 ble det registrert 65 600 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i aldersgruppen 6-15 år, noe som tilsvarer nesten 11 prosent av aldersgruppen totalt.

Språk

I skoleåret 2009/10 fikk 7 prosent av alle elever særskilt norskopplæring, mot 5 prosent i skoleåret 1999/2000. Antallet som får slik opplæring, har økt jevnt de siste årene, og med nær 50 prosent de siste ti årene. Antallet barn i alderen 6-15 år som var innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre, økte med 75 prosent på disse ti årene.

Skoleåret 2009/10 fikk knapt 4 prosent av elevene i grunnskolen slik opplæring. De fire største morsmålspråkene er somalisk, urdu, arabisk og polsk, som alle har flere enn 2 000 registrerte elever med opplæring.

Resultater

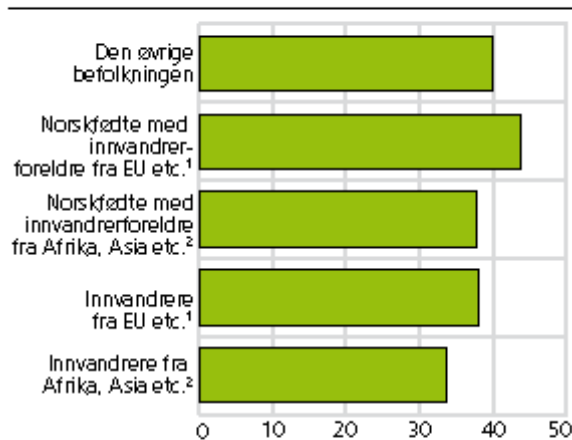
Resultatene fra de nasjonale prøvene viser at innvandrererelevener og norskfødte elever med innvandrerforeldre skårer lavere enn øvrige elever på de fleste prøvene. Unntaket er engelsk på femte trinn, der norskfødte med innvandrerforeldre i snitt oppnådde best resultat. For de øvrige fagene var om lag 48 prosent av innvandrererelevener på det laveste mestringsnivået i lesing, sammenlignet med 44 prosent av elevene med innvandrerforeldre og nesten 25 prosent av elevene uten innvandrerforeldre. De tilsvarende tallene for regning er relativt like og viser i overkant av 44 prosent for innvandrere, 38 prosent av elevene med innvandrerforeldre og vel 26 prosent av de øvrige elevene.

På åttende trinn var 60 prosent av innvandrererelevener på de to laveste mestringsnivåene i lesing – sammenlignet med henholdsvis 50 prosent og 25 prosent for norskfødte med innvandrerforeldre og elever uten innvandrerforeldre. I regning var om lag 45 prosent av innvandrererelevener på de to laveste nivåene. 32 prosent av elevene med innvandrerforeldre og 26 prosent av de øvrige elevene havnet på disse nivåene. I engelsk var andelsfordelingen lik fordelingen i regning.

Resultatene fra de nasjonale prøvene på åttende trinn har likhetstrekk med karakterene elevene får ved avsluttet grunnskole. Innvandrererelevener fikk i snitt lavere karakterer enn elevene uten innvandrerforeldre i 2009. Den tydeligste forskjellen var i norsk hovedmål og engelsk skriftlig, der innvandrererelevener i gjennomsnitt hadde standpunktkarakteren 3,2, mens snittet for elever uten innvandrerforeldre lå på 3,9.

Grunnskolepoeng

Figur 3.2. Gjennomsnittlige grunnskolepoeng³, etter innvandringskategori og landbakgrunn. 2009

¹ EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand.

² Asia, Afrika, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenom EU/EØS.

³ Null poeng ikke medberegnert

Kilde: Utdanningsstatistikk, Statistisk sentralbyrå.

Grunnskolepoeng kan ses på som et samle mål for alle karakterene. Grunnskolepoengene oppsummerer elevenes resultater i forskjellige fag, og er med på å danne grunnlaget for opptak til videregående skole. Hver tallkarakter (standpunkt eller eksamenskarakter) får tilsvarende poengverdi som karakteren. Poengsummen får en ved å summere alle tallkarakterene, og deretter dele på antall karakterer. Dette gjennomsnittet, med to desimaler, multipliseres med ti. Dersom eleven mangler karakterer i mer enn halvparten av fagene, settes grunnskolepoeng til null. I statistikken er elever med grunnskolepoeng lik null ikke inkludert.

Det var også markerte forskjeller i gjennomsnittlig grunnskolepoeng mellom elever med ulik landbakgrunn innenfor gruppene innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (figur 3.2). Det var særlig innvandrere fra Afrika, Asia etc. som i snitt oppnådde et lavere antall grunnskolepoeng enn elever i den øvrige befolkningen. Innvandrere fra Afrika, Asia etc. oppnådde i gjennomsnitt 33,6 grunnskolepoeng fra avsluttet grunnskole i 2009, mens innvandrere fra EU etc. oppnådde 38 grunnskolepoeng.

For norskfødte elever med innvandrerforeldre var det tilsvarende forskjeller mellom elever med ulik landbakgrunn. Norskfødte elever med innvandrerforeldre fra Afrika, Asia etc. hadde i gjennomsnitt 37,8 grunnskolepoeng, og norskfødte elever med innvandrerforeldre fra EU etc. hadde de høyeste gjennomsnittlige grunnskolepoengene av alle, 43,7 poeng – til sammenligning 39,9 grunnskolepoeng for den øvrige befolkningen. Jentene hadde i gjennomsnitt flere grunnskolepoeng enn guttene, uansett innvandringskategori og landgruppe. Norskfødte jenter med

innvandrereldre fra EU etc. oppnådde i gjennomsnitt flest grunnskolepoeng, med 45,6 poeng.

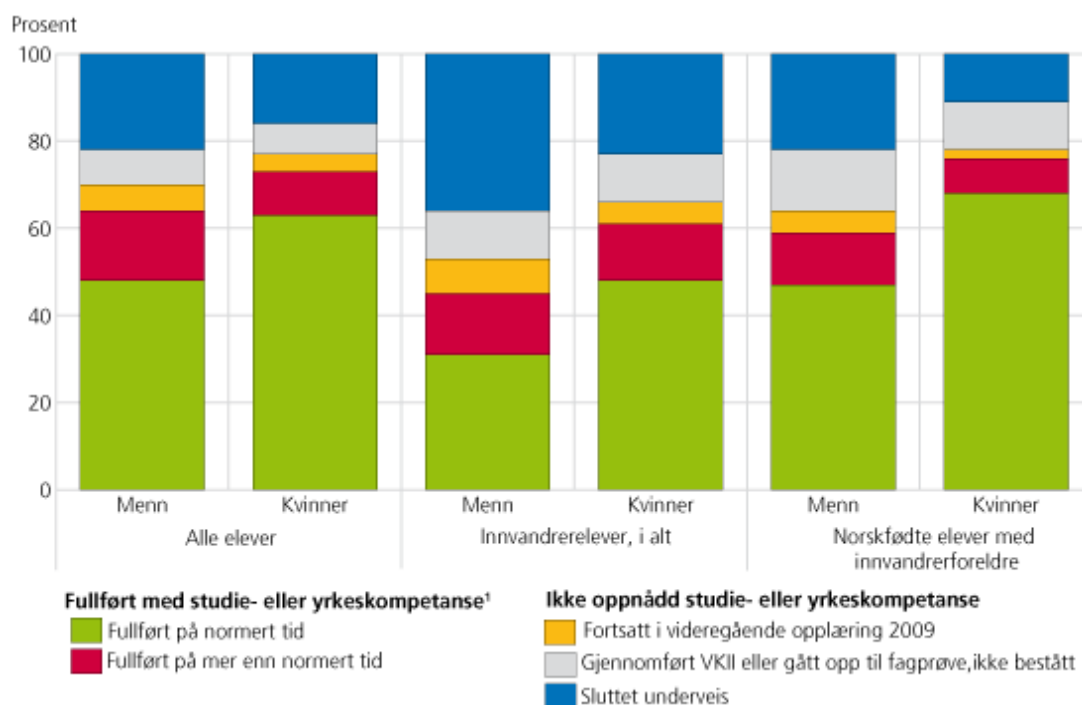
Videregående utdanning

I 2009 var nesten 67 prosent av innvandrerne i aldersgruppa 16-18 år i gang med videregående opplæring, mot 64 prosent i 2000. Av alle landets 16-18 åringer var 91 prosent i videregående opplæring høsten 2009, og det var kun små forskjeller mellom gutter og jenter.

Resultater

Frafallet⁵⁷ i vgs. er 18 % for landet som helhet, 30 % for innvandrererelever, og generelt langt høyere blant gutter enn jenter. For norskfødte elever med to innvandrereldre er det motsatt. Her er frafallet lavere enn for landet som helhet, og særlig blant jenter.

Figur. Elever som startet i videregående opplæring for første gang høsten 2004, etter status for oppnådd nivå i videregående opplæring etter fem år, kjønn og landbakgrunn. Prosent.

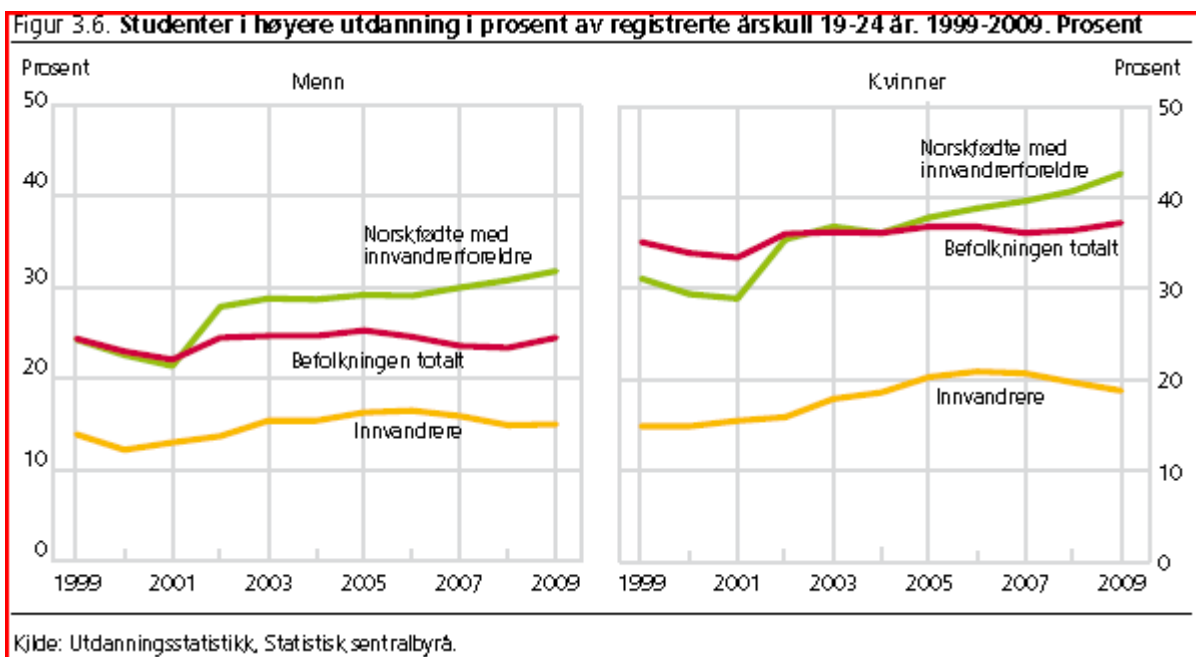
Kilde: Figur 3.5 i Henriksen, Østby og Ellingsen (red) SSB 2010

Høyere utdanning

Innvandrere tar fremdeles høyere utdanning i mindre grad enn resten av befolkningen, mens de som er født i Norge med to innvandrereldre i dag studerer i

⁵⁷ Frafallet er uttrykt ved de elevene som begynte i vgs. i 2004 og som har sluttet på et eller annet tidspunkt de neste fem år.

større grad enn snittet av befolkningen. Norskfødte kvinner med innvandrerforeldre var best representert i høyere utdanning i Norge i 2009.

I aldersgruppen 19-24 år deltok 43 prosent av norskfødte kvinner med to innvandrerforeldre i høyere utdanning høsten 2009, mens tilsvarende tall for innvandrere og befolkningen forøvrig var henholdsvis 19 og 37 prosent.

Blant mennene i den samme aldersgruppen var det 32 prosent av norskfødte menn med innvandrerforeldre som studerte, 15 prosent blant innvandrere og 25 prosent for befolkningen for øvrig.

Fordeling kvinner og menn

En av tre mannlige innvandrere som fullførte en høyere utdanning i 2008/09, fullførte innen fagområdet naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag. Derest fullførte 14 prosent innenfor fagfeltet økonomiske og administrative fag. I den øvrige befolkningen fullførte henholdsvis 27 og 22 prosent. Fordelingen blant kvinnelige innvandrere og kvinner i befolkningen for øvrig var enda mer sammenfallende. Tre av ti kvinnelige innvandrere som fullførte en høyere utdanning i 2008/09, fullførte i fagområdet helse-, sosial- og idrettsfag. Videre fullførte 17 prosent i fagområdet lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk. Blant kvinnene i den øvrige befolkningen var andelen henholdsvis 34 og 22 prosent. Et annet fremtredende trekk ved studievalg er den lave andelen minoritetsstudenter som velger lærerutdanninger. Dette gjelder førskolelærer-, allmennlærer- eller fag- og yrkeslærerutdanninger. Spesielt tydelig er den lave andelen menn med bakgrunn fra Afrika, Asia etc. på disse studiene. Bare 3 prosent valgte en lærerutdanning, mot 6 prosent av alle menn. For kvinner er andelen noe høyere med 6 prosent, mens den for alle kvinner er 13 prosent.⁵⁸ Blant norskfødte med innvandrerforeldre var fordelingen på fagområder omtrent lik, med ett unntak. I motsetning til kvinner i befolkningen forøvrig og

⁵⁸ http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/sa119/sa119.pdf

kvinnelige innvandrere hadde norskfødte kvinner med innvandrerforeldre økonomiske og administrative fag som sitt nest mest populære studievalg.

Arbeidsmarkedet⁵⁹

De siste tallene viser at 62 % av innvandrerne har arbeid motsvarende 70 % av befolkningen for øvrig. Blant kvinner fra Somalia, Irak, Pakistan, Marokko og Afghanistan har 22-40 % arbeidsdeltakelse

Den registrerte arbeidsledigheten blant bosatte innvandrere gikk opp fra 7,4 prosent i august 2009 til 7,9 prosent i august 2010. Dette er en økning på 0,5 prosentpoeng,

Økningen i den registrerte ledigheten var i 3. kvartal 2010 noe større blant innvandrerkvinner enn -menn, henholdsvis 0,7 mot 0,3 prosentpoeng. I befolkningen for øvrig var det ingen forskjell.

Ledighetsnivået er likevel fortsatt høyest blant menn. I innvandrergruppen ser vi en ledighet på 8,1 prosent blant menn og 7,5 prosent blant kvinner. I resten av befolkningen var andelen ledige henholdsvis 2,6 og 2,0 prosent.

Antall sysselsatte økte med 10 100 fra siste kvartal i 2009 til samme tid i 2010. Tallene er noe ned fra 2008 og et strammere arbeidsmarked gir også utslag her.

Inntekt⁶⁰ og Stønader

Innvandrere mottar 22 prosent av samlet inntekt i form av overføringer, altså en litt høyere andel enn i hele befolkningen. Alderssammensetningen blant innvandrere skiller seg fra hele befolkningen ved at innvandrerne jevnt over er yngre. Få innvandrere mottar derfor alderspensjon, og mange innvandrere over 67 år har ikke opptjente nok poeng i folketrygden til å motta alderspensjon. Flere er også berettiget til å motta familiestønader.

Over 70 000 barn bor i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Fire av ti – eller vel 30 000 av disse – er innvandrerbarn. Det vil si at mer enn hvert tredje barn i innvandrerfamilier har kronisk lave inntekter, mens dette gjelder bare ett av tretten blant alle barn i Norge. Andelen har vært stabil de to siste treårsperiodene (se tabell 5.2). Somaliske innvandrerfamilier skiller seg ut. Mer enn syv av ti innvandrerbarn med bakgrunn fra Somalia har vedvarende lavinntekt. Andelen er stigende og har økt med 5 prosentpoeng fra forrige treårsperiode.

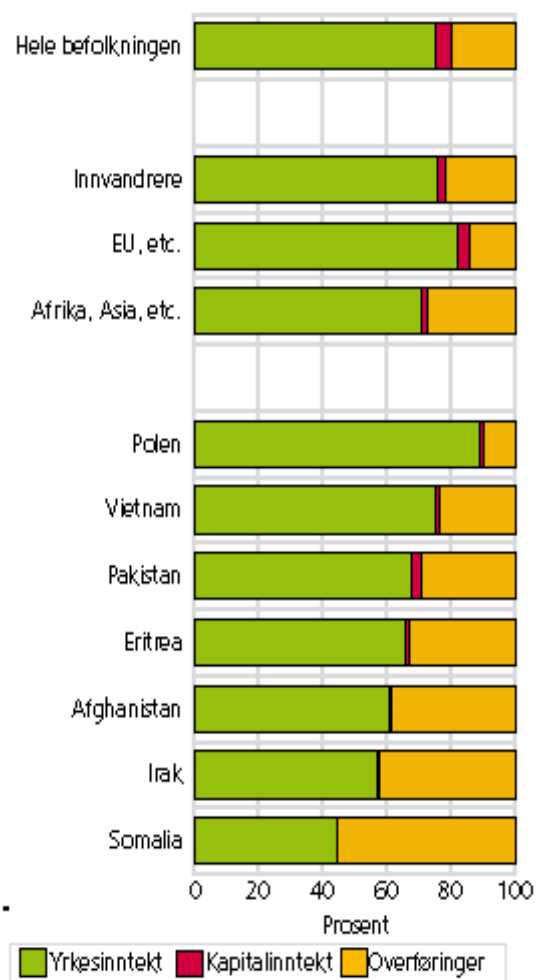
---

⁵⁹ SSB 22. juni 2010 Registerbasert sysselsettingsstatistikk for innvandrere, 4. kvartal 2009. <http://www.ssb.no/emner/06/01/innvregsys/>
SSB 4. november 2010. Registrert arbeidsledighet blant innvandrere, 3. kvartal 2010. <http://www.ssb.no/emner/06/03/innvarbl/>

⁶⁰ http://www.ssb.no/emner/02/sa_innvand/sa119/kap5.pdf

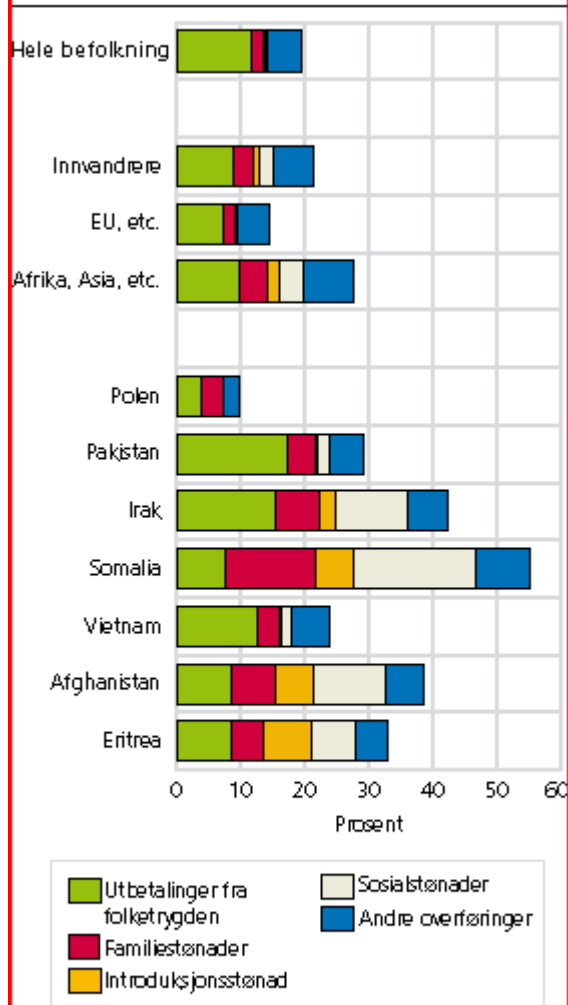
Figur 5.4. Sammensetning av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere¹. Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent

¹ Studenthusholdninger er utelatt.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.5. Ulike overføringer¹ som andel av husholdningens samlede inntekt. Gjennomsnitt for innvandrere². Landgruppering og noen utvalgte land. 2008. Prosent

Se tekstboks.

² Studenthusholdninger er utelett.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Sosialhjelp

I 2005 mottok tolv prosent av innvandrerne over 18 år sosialhjelp minst én gang i året. I 2008 hadde det tallet falt til åtte prosent⁶¹.

Også andel afrikanere på sosialhjelp er redusert, fra 30 prosent i 2005, til 25 prosent i 2008.

Flyktninger er innvandrerggruppen med høyest andel sosialhjelpsmottakere; i 2008 mottok 26 prosent sosialhjelp. Blant familieinnvandrerne var andelen 7 prosent, og blant arbeidsinnvandrerne og blant dem som kom for å ta utdanning, mottok bare rundt 1 prosent sosialhjelp.

Andelen personer med innvandrerbakgrunn som har vedvarende lavinntekt, har nesten ikke endret seg de siste årene. Ifølge EUs målemetode hadde 27 prosent av

⁶¹ Hirsch (2010): Sosialhjelpsmottakere blant innvandrere 1999-2002, 2005-2008. Rapport 35/2010. Statistisk sentralbyrå.

alle innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre vedvarende lavinntekt i perioden 2005-2007.⁶²

Kontantstøtte

Fremdeles er det vanligst å motta kontantstøtte blant barn med bakgrunn fra Asia, Afrika etc., men andelen kontantstøttemottagere med slik bakgrunn i alderen 1-2 år har gått ned fra 76 prosent i 1999 til 53 prosent i 2009. Til sammenligning var nedgangen fra 73 til 27 prosent blant alle barn i denne alderen.

Overgangsstonad

Vel 15 % av de som mottok overgangsstonad i 2007 var innvandrere fra ikke vestlige land. Kvinner fra Somalia er overrepresentert og utgjorde 3 % av de vel 5000 innvandrere som mottok denne støtten.⁶³

Bostøtte

150 000 husstander mottok statlig bostøtte i 2010. 18 000 av disse husstandene finnes i Oslo. Innvandrere utgjorde 39 %, mens norskfødte med innvandrereforeldre utgjorde 0,6 %.⁶⁴

Ekteskap

Det er langt mer vanlig å være gift blant innvandrere enn det er blant personer i den øvrige befolkningen. Antallet ekteskapsinngåelser som involverer en eller to innvandrere eller norskfødte med innvandrereforeldre, har økt hvert år. I 1990 ble det inngått 920 ekteskap der begge partene var enten innvandrere eller norskfødte med innvandrereforeldre, og i 2009 ble det inngått 4 100 slike ekteskap av i alt 26 000. De senere år har det blitt stadig mindre vanlig å gifte seg ungt, både blant innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre. Det er familieinnvandrere fra særlig Tyrkia og Pakistan hvor ungt giftermål fortsatt er aktuelt.

Samlet fruktbarhetstall (SFT) var 2,26 for innvandrerkvinner, mot 1,98 for alle kvinner i Norge. Kvinner med afrikansk bakgrunn har klart høyest SFT, 3,27.

Bolig og botid

Det er mer vanlig å eie sin egen bolig enn å leie i Norge. Om lag 80 % av innvandrere med pakistansk, vietnamesisk eller srilankisk herkomst eier sin egen bolig, på nivå med hele befolkningen. Blant nyankomne innvandringsgrupper er andelen langt lavere. Blant innvandrere fra Irak og Somalia er det henholdsvis 28 og 16 prosent som eier boligen sin.⁶⁵

Målt over tid så flytter mange av flyktingene bosatt fra 2003 mindre de første fem årene etter bosetting enn de som ble bosatt tidligere. Av de bosatt i 2003 bodde over 70 prosent fremdeles i samme kommune syv år senere.⁶⁶

---

⁶² Enes (red.) (2010): Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2009. Rapport 3/2010. Statistisk sentralbyrå

⁶³ http://www.arbark.no/mikromarc/ELDok/FAFO2010_27.pdf

⁶⁴ Kommunal- og regionaldepartementet /Husbanken

⁶⁵ Blom og Henriksen (2008): Levekår blant innvandrere i Norge 2005/2006. Rapport 5/2008. Statistisk sentralbyrå.

⁶⁶ IMDI

Statsborgerskap

I 2009 fikk Norge 11 400 nye statsborgere. Av disse utgjorde tidligere somaliske borgere den største gruppen, med over 1 700 personer.⁶⁷

Valg og representasjon

Ved stortingsvalget i 2009 deltok tre av fire av de stemmeberettigede i Norge og to av fire av stemmeberettigede med innvandrerbakgrunn. Det er særlig innvandrere fra Balkan og Vietnam som i liten grad deltar ved valg, mens innvandrere fra India og Sri Lanka er eksempler på grupper hvor mange går til urnene.⁶⁸

Ved kommunevalget i 2007 var valgdeltakelsen i hele befolkningen på 62 prosent, mens den blant innvandrere var omlag halvparten av dette. Totalt har landet 11 000 kommunestyrerepresentanter. Ved valget i 2007 ble 140 kandidater fra Asia, Afrika, Latin-Amerika, og Europa utenom EU/EØS valgt inn i kommunestyrene. Det var en økning fra 92 ved valget i 2003.

Innvandrere er godt representert i 50 av landets 430 kommuner. Dette gjelder særlig kommuner med stor andel innvandrere. Best representasjon finner man i storkommuner som Oslo, Drammen, Stavanger, Kristiansand, Trondheim og Tromsø. Nesten halvparten av de innvalgte politikerne med innvandrerbakgrunn fra denne innvandrergruppen er kvinner. Til sammenligning utgjorde kvinner 38 prosent blant alle innvalgte representanter.⁶⁹

Helse

Forskning av immigranternes i Oslo sin helse, utført av Folkehelseinstituttet (2008)⁷⁰ viser at mer enn 25 prosent av kvinnene fra sørasiatiske landene India, Pakistan og Sri Lanka, har økt forekomst av diabetes sammenlignet med etniske nordmenn og andre vesteuropeere. Undersøkelser viser at overvekt er generelt en utfordring hos blant annet tyrkiske og pakistanske kvinner. Det ble funnet høyere forekomst av kroniske sykdommer og lidelser blant innvandrergruppene enn blant nordmenn.

Immigranter er ikke så fysisk aktive som nordmenn. 9 av 10 kvinner fra Tyrkia, Sri Lanka og Pakistan drikker ikke alkohol i det hele tatt eller mindre enn en gang i måneden. Dette gjaldt også pakistanske menn, mens menn fra Sri Lanka, Vietnam, Iran og Tyrkia rapporterte et noe høyere alkoholforbruk uten å komme i nærheten av forbruket blant nordmenn.

Blant alle innvandrergruppene var fedme mer vanlig blant kvinner enn blant menn.

---

⁶⁷ SSB 27. mai 2010. Overgang til norsk statsborgerskap, 2009.

<http://www.ssb.no/emner/02/02/statsborger/>

⁶⁸ Henriksen (2010): Valgdeltakelsen blant innvandrere ved Stortingsvalget 2009. Rapport 19/2010. Statistisk sentralbyrå.

⁶⁹ <http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2008-12-03-01.html>

⁷⁰ Kumar; B. m.fl. (2008): The Oslo Immigrant Health Profile, Folkehelseinstituttet, Rapport 2008:7

Størst forekomst av høyt blodtrykk ble funnet blant nordmenn. Lavest blodtrykk hadde iranere.

Kvinner rapporterer generelt om flere psykiske problemer enn menn. Tyrkiske og iranske kvinner (40%) har den største andelen med symptomer på psykiske plager